

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE İLETİŞİM ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

ATAERKİL ŞİDDET BAĞLAMINDA ÇOCUK YAŞTA
EVLİLİKLER: MARDİN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şükran TEKİN

Lefkoşa
Haziran, 2024

ŞÜKRAN TEKİN

ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLER:
MARDİN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

2024

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MEDYA VE İLETİŞİM ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

ATAERKİL ŞİDDET BAĞLAMINDA ÇOCUK YAŞTA
EVLİLİKLER: MARDİN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şükran TEKİN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ayça Demet ATAY

Lefkoşa

Haziran, 2024

Onay

Şükran Tekin tarafından hazırlanan “Ataerkil Şiddet Bağlamında Çocuk Yaşta Evlilikler: Mardin Örneği” başlıklı tez, kapsam ve nitelik açısından kalite standartlarına uygunluğu ile ilgili Medya ve İletişim Çalışmaları Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak 26.06.2024 tarihinde kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Adı – Soyadı

İmza

Jüri Başkanı:

Yrd. Doç. Dr. Naile Berberoğlu

Jüri Üyesi:

Yrd. Doç. Dr. Özen Çatal

Danışman:

Doç. Dr. Ayça Demet Atay

Anabilim/ Anasanat Dalı Başkanı Onayı

26/06/2024

Doç. Dr. Ayhan Dolunay

Anabilim Dalı Başkanı

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

...../...../ 20...

Prof. Dr. Kemal Hüsnü Can Başer

Enstitü Müdürü

Etik İlkelerle Uygunluk Beyanı

Bu tezin içinde sunduğum verileri, bilgileri ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kurallar gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Şükran Tekin

26/06/2024

Teşekkür

Bu tez çalışmasında desteklerinden dolayı Doç. Dr. Ayça Demet ATAY, Yrd. Doç. Dr. Naile BERBEROĞLU, Angelica RİCCİ, Songül ÇİÇEK, Feride TEKİN, Hanse Gülcan TEKİN, Emine TEKİN, Yahya KARA, Ayşe TURHAN ve tüm katılımcılara teşekkür ederim.

Şükran Tekin

Özet

Ataerkil Şiddet Bağlamında Çocuk Yaşta Evlilikler: Mardin Örneği

Tekin, Şükran

Yüksek Lisans, Medya ve İletişim Çalışmaları Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayça Demet Atay

Haziran, 2024, 84 sayfa

Çocuk yaşta evlilik olarak tanımlanan erken yaşta evlilikler, Türkiye ve dünyada sosyal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaygın olarak kız çocuklarının mağduriyeti üzerinde durulan çalışmalarda erkek çocukları göz ardı edilmiştir. Bu çalışmada ataerkil şiddetin çocuk yaşta evlendirilmeye zorlanan erkek ve kız çocukları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Ataerkil şiddet, erkek egemen toplumlarda erkeğin kadına hükmetmesini ve bununla birlikte, sadece fiziksel şiddeti değil, aynı zamanda psikolojik, ekonomik ve toplumsal baskıları da içerir. Ancak ataerkil şiddetten sadece kadınlar mağdur olmamakta, hegemonik erkekliğin beraberinde getirdiği bu yaygın şiddet türü, erkekleri de etkilemektedir. Ataerkil şiddet bağlamında çocuk yaşta yapılan evlilikler yapısal ve kültürel şiddeti de kapsamaktadır. Bu araştırmanın evreni Türkiye'nin Güneydoğu bölgesinde bulunan Mardin ilidir. Feodal ve kapalı bir toplum yapısına sahip olan Mardin ili, çocuk yaşta evlilik bakımından Türkiye genelinin üzerinde bir ortalama sahiptir. Araştırmada 11 kadın, 5 erkek katılımcı olarak toplam 16 kişi ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcı gözlem ve etnografik analiz yöntemleri kullanılarak, ataerkil şiddetin bireyler üzerindeki etkileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma ataerkil şiddetten, kadınlar ile birlikte erkeklerin de mağdur olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Ataerkil toplumda erkekler ataerkil şiddetin hem faili hem mağdurdurlar.

Anahtar kelimeler: ataerkil şiddet, evlilik, çocuk yaşta evlilikler, hak ihlali, istismar

Abstract

Child Marriages in the Context of Patriarchal Violence: The Case of Mardin

Tekin, Şükran

Master of Arts in Media and Communication Studies

Thesis Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Ayça Demet Atay

June, 2024, 84 pages

Early marriages, defined as child marriages, are a social issue both in Turkey and around the world. In studies that commonly focus on the victimization of girls, boys have been overlooked. This study examines the effects of patriarchal violence on boys and girls who are forced into marriage at a young age. Patriarchal violence, in male-dominated societies, involves the domination of men over women and includes not only physical violence but also psychological, economic, and social pressures. However, not only women are victims of patriarchal violence; this widespread form of violence, brought about by hegemonic masculinity, also affects men. Child marriages within the context of patriarchal violence encompass structural and cultural violence as well. The focus of this research is the province of Mardin, located in the Southeastern region of Turkey. Mardin, which has a feudal and closed societal structure, has an above-average rate of child marriages compared to the rest of Turkey. In the research, semi-structured in-depth interviews were conducted with a total of 16 participants, including 11 women and 5 men. Using participant observation and ethnographic analysis methods, the effects of patriarchal violence on individuals were explored. This study reveals the fact that both women and men are victims of patriarchal violence. In a patriarchal society, men are both the perpetrators and the victims of patriarchal violence.

***Keywords:* patriarchal violence, marriage, child marriages, rights violation, abuse**

İçindekiler

Onay	I
Etik İlkeler Uygunluk Beyanı	II
Teşekkür.....	III
Özet	IV
Abstract	V
İçindekiler	VI
Tablolar Listesi	VIII
BÖLÜM I.....	1
Giriş.....	1
BÖLÜM II.....	4
Kavramsal Çerçeve	4
2.1. Ataerkil İktidar Ve Ataerkil Şiddet Kavramları Üzerine	4
2.1.1.Toplumsal Cinsiyet Rollerinde Bağlamında “Ataerkillik” Kavramı	7
2.2 Toplumsal Cinsiyet Rollerinde ve İktidar İlişkileri.....	9
2.3.Kavram Olarak Erkeklik	11
2.3.1. Erkeklik Çalışmalarına Tarihsel Bakış	14
2.3.2. "Toplumsal ve Bedensel Şekillendirme Sürecinde Erkeklik"	17
2.3.3.Toplumsal Değişme Sürecinde Rollerini Yitiren Erkek/Baba	21
2.4. Şiddet Kavramı	22
2.4.1. Yapısal ve Kültürel Şiddet.....	23
2.4.1.1. Yapısal Şiddetin Analizi.....	23
2.4.1.2. Kültürel Şiddet	24
2.4.1.3. Sembolik Şiddet	26
2.5. Mardin’de Geleneksel Kültürel Yapı ve Kadının Yeri.....	28
3. Çocuk ve çocukluk	28
3.1.Çocuk ve şiddet	35
4. Toplumsal kurum olarak evlilik ve aile.....	36
4.1.Aile içinde roller: Kültürel bakış açısıyla aile.....	38

4.2. Çocuk yaşıta evlilikler	39
4.3. Dünyada Çocuk Yaşıta Evliliklerin Durumu	42
4.4 .Türkiye’de Erken Yaşıta Yapılan Evlilikler	44
4.5. Mardin’de Erken Yaşıta Yapılan Evlilikler.....	45
4.6. Çocuk Yaşıta Evliliğin Nedenleri ve Sonuçları.....	47
4.7. Çocuklara Yönelik Hak İhlalleri	49
BÖLÜM III	52
Yöntem.....	52
Veri Toplama Araçları.....	53
Verilerin Analizi ve Yorumlanması	53
BÖLÜM IV	54
Bulgular ve Yorumlar	54
BÖLÜM V	65
Sonuç ve Öneriler.....	65
Kaynakça.....	71
Ekler.....	77
Ek 1 İntihal Raporu	77
Ek 2 Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Onayı	78

Tablolar Listesi**Sayfa****Tablo 1** Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

64

BÖLÜM I

Giriş

Ataerkil şiddeti güç ilişkileri bağlamında inceleyen bu çalışma, eril tahakkümden sadece kadının değil, erkeğin de mağdur olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu araştırmada öncelikle ataerkil şiddet ve şiddet kavramı açılanarak, ataerkil şiddetin ve şiddetin kavramsal çerçeveden incelenmiştir. Bu bağlamda ataerkil kavramını ve ataerkil şiddetin toplumsal cinsiyet bağlamında ayrıca iktidar ilişkilerini bağdaştırarak nasıl bir sürece tabii olduğu açıklanmıştır.

Araştırmada erkeklik kavramı ve erkeklığe olan bakış açısının tarihi olarak süreci ve serüveni anlatılmıştır. Erkeklik kavramı toplumsal ve bedensel inşa serüveninde nasıl ilerlendiğini ve toplumsal cinsiyet olarak erkeklere yüklenen sorumluluklar ele alınmıştır. Erkek evi geçindirmekle yükümlü ve hegomonik erkek olarak güçlü, yıkılmaz, duygularından arınan kişi olarak görülür. Modern erkeklik anlayışı bu süreci daha yumuşak bir hale getirse de tamimiyle hegomonik erkeklik düşüncesini yıkamamıştır. Bu çalışmanın amacı, şiddet konusunu ‘ataerkil şiddet’ kavramı çerçevesinde incelenerek, erkek egemen bir toplum yapısında, Çocuk yaşta zorla evlendirilen kadınların yanında erkeklerin de bu sistemde mağdur olduğu belirtilmektedir. Çocuk yaşta zorla evlilik denilince akla gelen kadın ya da kız çocukları sorunudur, fakat erkeklerin de bu konuda aynı olmasa da benzer zorluklar yaşadığını görmekteyiz. Ataerkil şiddet hem kadın hem de erkek bireyler üzerindeki kontrol ve otoritesini sürdürmek amacıyla uyguladığı fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet türlerini incelemektir. Bu tür şiddet, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı olarak kadınların ve diğer bireylerin ikincil konumda tutulmasını, baskı altına alınmasını ve haklarından mahrum bırakılmasını içerir. Yapısal ve kültürel şiddet de bu ataerkil şiddetin normlarının dayattığı yaşamı desteklemiştir. Ataerkillik hayatımızın her alanında karşımıza çıkmıştır. Hegomonik erkeklik, sadece özel alanda değil, kamusal alanda da etkisini gösterir. Bu düzende kadınlar ev ve aile gibi özel alanlarla sınırlandırılırken, erkekler siyaset, iş hayatı, vatan savunması ve

kültürel yaşam gibi kamu alanlarına hâkim kılınmaktadır(Caranny-Francis,2002,s:1-4).

Şiddetin sadece fiziksel olarak değil ayrıca yapısal, kültürel ve sembolik olarak da karşımıza çıktığını görmekteyiz. Yapısal ve kültürel şiddet ,kültürel normların sorgulanmadan kabul edilmesi olarak belirtilmektedir. Yapısal şiddet kadını ev hanımı ve çocuk bakan kişi olarak sınırlandırarak ataerkil düşünceyi benimser. Sembolik şiddet daha çok hiyerarşinin bozulmaması için kurulmuş olsa dahi kişileri eğitim, sosyal hayattan hak ettiği sürecin dışına atmaktadır. Kişi evlenmesi gerekiyorsa okuldan mahrum kalır ve buna ses çıkarmasına dahi izin verilmez. Doğrudan olmasa da dolaylı yoldan bir şiddet unsunu temsil eder.

Bu araştırma evreninde Türkiye'nin doğusunda bulunan Mardin ili ele alınmıştır. Mardin birçok kültür ve tarihi açıdan zengin bir il olmasının yanı sıra daha feodal ve ataerkilliğin yaşam biçimini kabullenmiş bir yapı içindedir. Bu sebepten özellikle çocuk yaşta evlilikler husundan zengin bir konuya sahiptir. Mardin gibi ataerkil sistemin baskısının yoğun olduğu bölgelerde çocuk yaşta evlilikler hâlâ sorun oluşturmaktadır. Bu sorun, birçok sosyal, kültürel, ekonomik ve dini faktörden etkilenmektedir. Mardin'de sadece çocuk yaşta kız çocukları değil, aynı eksenle bulunan erkekler de zorla evlendirilmektedir. Zorluktan kasıt aslında ısrar değildir. Bu tarz kültürlerde hem inanç bakımından hem kültür bakımından karar merci anne ve babadır. Anne daha çok çocuk ve baba arasında bir köprü olsa da asıl karar veren ve kararı onaylayan kişi babadır. Araştırma göstermektedir ki babanın kaybı durumunda babalık rolünü anne yahut ağabey üstlenmektedir. Baba evde kanun hükmünde söz söylemektedir. Şiddetin farklı boyutları karşımıza çıkmıştır. Onun sözünden dışarı çıkmak imkansız gibi bir durumdur. Çocuklar, erkek kız fark etmeksizin babanın buyruğu altında yaşamak zorunda bırakılmaktadır. Baba kutsal sayılmasa dahi o kisvede tutulmuştur.

Çocuk yaşta evlilikler kişinin haklarını elinden alarak, özellikle eğitim hayatından men ederek eril tahakküm altında yaşamasını zorlamaktadır. Bu araştırmada istatistiksel olarak çocuk yaşta evliliğin Türkiye'de ve Dünya genelinde çocuk yaşta zorla evliliklerin verilerini elde etmek zordur. Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (FRA) tarafından yapılan bir çalışmaya göre, 2014 yılı itibarıyla Avrupa Birliği ülkelerinin sadece Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Hırvatistan, İngiltere

ve Kıbrıs'ta çocuk yaşıta zorla evliliğin suç olarak düzenlendiği belirtilmiştir (FRA 2014).

Türkiye’de sadece resmi nikaha dayalı evlilikler kayıtlara geçmektedir. Bir kişinin kendi iradesiyle evlenmesi için 18 yaşında ve/veya daha büyük olması gerekir. 17 yaşını doldurmuş kişilerin, ebeveynlerinin veya vasilerinin yazılı muvafakati ile evlenebileceği belirtilmektedir. 16 yaşını doldurmuş kız çocuğu yahut erkek çocuğu hakim izni ile evlenebilmektedir. Bundan dolayı, çocuk yaşıta evliliklerin çoğu dini nikah ile yapılmaktadır.

Araştırmada feodal bir yapıda olan Mardin ilinde katılımcı gözlem eşliğinde etnografik analiz yöntemiyle katılımcılarla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirildi. Toplamda 11 kadın ve 10 erkek katılımcı eşliğinde bu görüşmeler tamamlandı.

Mardin gibi bölgelerde geleneksel ve kültürel normlar, erken yaşıta evliliği teşvik edebilir. Aileler, kız çocuklarını ekonomik ve sosyal güvence olarak görmekte ve bu nedenle onları erken yaşıta evlendirme eğiliminde olur. Mardin gibi bölgelerde çocuk yaşıta evliliklerin önlenmesi ve sonlandırılması için çok taraflı bir yaklaşım gerekir. Bu, eğitim, sağlık hizmetleri, ekonomik fırsatlar ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanlarında yapılan çalışmaları içerir.

BÖLÜM II

Kavramsal Çerçeve

2.1. Ataerkil İktidar Ve Ataerkil Şiddet Kavramları Üzerine

Ataerkil kelimesi, erkeklerin toplumsal, ekonomik ve politik alanda üstünlük sağladığı ve kadınlar üzerinde otorite kurduğu bir sistemi ifade eder. Bu kelime, aslen baba veya “patriark” rolünü belirtir. Başlangıçta aile içinde erkek egemenliğini tanımlamak için kullanılmıştır. İngilizce’de “patriarchy” olarak bilinen ataerkillik, geniş anlamda kadınları, genç erkekleri, çocukları ve ev hizmetçilerini erkek egemenliği altında tutan bir sistemdir. Günümüzde ise daha çok erkek egemenliği ve kadına hükmeden kişiyi işaret etmek için kullanılmaktadır.

Erkeklerin daha çok kadını bir sömürdüğü ve onları kullanarak çeşitli baskılarla sindirdiği bu toplumsal yapı, uygulamalar bütünü olan ataerkil sistemlerde, erkekler, hem ev içinde hem de ücretli işlerde kadınların üretken olmasını denetlenmiştir. Ataerkil sistemin yaptırımlarında , kadınlar yaşadıkları alanda ve iş hayatında ikincil konumda olmasına neden olmuştur. Bu sistem, toplumsal yaşamın içinde özellikle sosyal ilişkilerde erkeklere öncülük sağlar ve bununla birlikte erkekler daha güçlü, söz sahibi olmalarını destekler (Walby,1990; Hartman,2006 ; akt Özçatal,2011). Bu sistemde erkekler, hem ev içinde hem de ücretli işlerde kadınların üretkenliğini denetim altında tutar. Bu, kadınların evde ve iş hayatında ikincil konumda olmasına neden olur. Ataerkil sistem, toplumda erkeklere öncelik verdiğinden kadın sınıfsal bir katmanda daha aşağı görülmüştür. Bu durum, erkeklerin toplumsal, ekonomik ve politik alanlarda daha fazla güce sahip olmalarını sağlar. Bu nedenle, ataerkil sistemde kadınlar, erkeklere göre daha az değer görür ve daha az fırsata sahip olurlar.

Ataerkil sistem içinde pazarlıklar, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden şekillendirilmesi sürecinde çeşitli mücadeleler ve tarihsel dönüşümlere açık durumdadır (Kandiyoti,1997, s.114). Bu cümlede, "ataerkil pazarlıklar" terimi, toplumsal cinsiyet rollerinin ve ilişkilerinin toplumda nasıl yapılandırıldığını ve yeniden yapılandırıldığını ifade eder. Ataerkil sistemler, genellikle erkeklerin üstün olduğu, kadınların ise daha alt pozisyonda yer aldığı toplumsal düzenlerdir. Ancak

bu düzenler, durağan değildir ve zaman içinde çeşitli mücadeleler ve tarihsel dönüşümlerle değişirler.

Yani, ataerkil pazarlıklar, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden şekillendiği süreçlerde, kadınların ve diğer dezavantajlı grupların haklarını savunma ve eşitlik sağlama mücadelelerini, bu mücadelelerin sonucunda gerçekleşen değişiklikleri içerir. Bu süreçler, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin nasıl yeniden tanımlandığını ve dönüştüğünü gösterir. Özetle, bu ifade, toplumsal cinsiyet rollerinin ve ilişkilerinin zamanla değişebileceğini ve bu değişimlerin genellikle mücadeleler ve tarihsel olaylarla şekillendiğini belirtir.

Kız çocuklarının anneleriyle yaşadığı rol devamlılığı, oğullar ve babaları arasında bulunmaz. Bu nedenle, erkek çocuklar sürekli bir rol modelinden yoksun kalır (Chodorow,1978,s.174-178).Bu ifade, toplumsal cinsiyet rollerinin nesiller arası aktarımı bağlamında, kız çocukları ile anneleri arasındaki ilişki ve erkek çocukları ile babaları arasındaki ilişkiyi karşılaştırmıştır.

Kız çocukları genellikle annelerini rol model olarak alır ve onların davranışlarını, toplumsal rollerini, aile içindeki görevlerini ve kadınlık rollerini gözlemleyerek öğrenirler. Bu durum, kız çocuklarının kadınlık rollerini ve toplumsal cinsiyet normlarını annelerinden daha doğrudan ve sürekli bir şekilde öğrenmelerine olanak tanır.

Erkek çocuklarının, kız çocuklarına kıyasla, babalarıyla aynı derecede sürekli bir rol model ilişkisine sahip olmadıkları belirtilmiştir. Bu, çeşitli nedenlerden kaynaklanmış; Babaların iş veya diğer sebeplerle evde daha az vakit geçirmesi, toplumsal olarak erkeklik rollerinin daha belirsiz veya çeşitlilik göstermesi gibi. Sonuç olarak, erkek çocuklar annelerinden ve çevrelerinden toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmek zorunda kalabilirler ve babalarının davranışlarını daha az doğrudan gözlemlenmiştir.

Bu durum, erkek çocukların, toplumsal cinsiyet kimliklerini ve rollerini öğrenme süreçlerinde, sürekli bir erkek rol modelinden yoksun kalabileceklerini ve bu eksikliğin onların kimlik gelişiminde belirli etkiler yaratabileceğini ifade eder.

Levi-Strauss'a göre tüm mitolojiler, değişen yapılardır. Her anlatıcı tarafından aktarıldığında, mitler dönüşür; içlerindeki bazı öğeler çıkarılırken, bazılarının da yeri değiştirilir. Yapı değişse de bu değişiklikler diziye ait olarak kalır (akt. Kuper 1995, s.21). Levi-Strauss, mitlerin sabit ve değişmez yapılar olmadığını, aksine sürekli olarak dönüşen yapılar olduğunu savunur. Yani, bir mit her anlatıldığında ya da yeniden aktarıldığında, belirli unsurlar değişebilir. Bir mit, farklı anlatıcılar tarafından her aktarıldığında dönüşüme uğrar. Bu dönüşüm, mitin öğelerinin (karakterler, olaylar, temalar vb.) bazılarını çıkarmak veya yeniden düzenlemek suretiyle gerçekleşir. Yapı dönüşürken, yapılan değişiklikler her zaman diziye, yani mitin temel yapısına, ait olarak kalır. Bu, mitin özünün ve temel yapısının korunmaya devam ettiğini, ancak yüzeydeki öğelerin ve anlatım şekillerinin değişebileceğini gösterir. Bu ataerkil sistem düzleminde de aynı unsuru yansıtır.

Ataerkil iktidar, genellikle erkeklerin toplumsal, ekonomik ve siyasi alanlarda hakimiyetini ifade eder. Bu iktidar yapısı, erkeklerin kadınlar üzerinde kontrol ve egemenlik kurmasına dayanır. Kültürel normlar, yasalar, ekonomik yapılar ve diğer sosyal kurumlar genellikle bu iktidar yapısını destekler ve sürdürür.

Ataerkil şiddet kavramı olarak, gücü elinde bulunduran kişinin, şiddetin çeşitli biçimlerini kullanarak diğerlerine nasıl bir biçimde kontrolü elinde tutarak etki ettiğini (Hooks, 2012, s.78) aydınlatmak amacıyla kullanılmaktadır. Bu tanım, ataerkil yapının nasıl işlediğini ve bu yapıdaki bireylerin, özellikle erkeklerin, kadınlar ve diğer cinsiyet grupları üzerinde egemenlik kurma yöntemlerini açıklar. Ataerkil şiddet, yalnızca fiziksel saldırıları değil, bununla birlikte psikolojik, ekonomik ve sosyal baskıları da içerir. Bu tür şiddet, gücü elinde bulunduran erkeklerin, kadınlar ve daha az güç sahibi olan diğer bireyler üzerinde çeşitli şiddet yöntemleriyle nasıl kontrol sağladığını gösterir. Örneğin, bir erkek, eşine karşı fiziksel şiddet uygulayarak onun üzerinde korku ve itaat yaratmıştır. Benzer şekilde, ekonomik şiddet uygulayarak kadının finansal bağımsızlığını engelleyebilir, onu ekonomik olarak kendisine bağımlı hale getirebilir. Psikolojik şiddet, sürekli eleştirme, aşağılamalar, tehditler ve duygusal manipülasyon yoluyla kurulan kontrol mekanizmalarını içerir. Sosyal şiddet ise, kadının sosyal çevresinden izole edilmesi, sosyal etkinliklere katılımının engellenmesi gibi yöntemlerle gerçekleştirir. Bell Hooks, ataerkil şiddetin toplumsal yapıyı nasıl şekillendirdiğini ve bireyler arası güç dinamiklerini nasıl etkilediğini vurgular (Hooks, 2012, s.78). Ataerkil şiddet,

toplumun çeşitli katmanlarında var olan ve bireylerin günlük yaşamlarını etkileyen bir güç ilişkileri sistemidir. Bu şiddet biçimleri, ataerkil yapının devamlılığını sağlamak için kullanılır ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini pekiştirir.

Ataerkil şiddet, ataerkil iktidar yapısının bir sonucu olarak ortaya çıkar ve genellikle kadınlara yöneliktir. Fiziksel, cinsel veya duygusal şekillerde gerçekleşebilir ve kadınların özgürlüklerini, güvenliklerini ve insan haklarını ihlal eder. Ataerkil şiddet, kadınların ataerkil normlara uymalarına, erkek egemenliğini kabul etmelerine veya bu egemenliği sorgulamalarına neden olmaktadır.

Ataerkil iktidar ve şiddet, toplumsal cinsiyet normlarının ve rollerinin sıkı bir şekilde belirlenmesiyle güçlenir. Bu normlar, kadınların zayıf, pasif ve erkeklerin güçlü, aktif olduğunu varsayar. Bu şekilde, kadınlar ekonomik, siyasi ve sosyal alanda erkeklerle eşit haklara sahip olamazlar ve bu durum ataerkil iktidarın ve şiddetin temelini oluşturur.

Ataerkil iktidar ve şiddet, kültürel inançlar, gelenekler, dini doktrinler ve yapısal eşitsizlikler gibi çeşitli faktörlerden etkilenir. Bu faktörler, toplumun cinsiyet rollerini ve ilişkilerini nasıl algıladığını ve organize ettiğini belirler.

Bu kavramlar üzerine yapılan araştırmalar ve çalışmalar, ataerkil iktidar ve şiddetin kökenlerini, mekanizmalarını ve etkilerini daha iyi anlamak için önemlidir. Bu anlayış, ataerkil yapıları sorgulama ve değişim için adımlar atma sürecinde kritik bir rol oynar.

2.1.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerinde “Ataerkillik” Kavramı

Hartmann ataerkilliği şöyle tanımlar:

Ataerkillik erkeklerin kadınları yöneterek baskı kurmalarını sağlayan ve ekonomik temelleri olan hiyerarşik ilişkiler ile erkekler arasındaki dayanışmayı içeren bir toplumsal ilişkiler dizisidir. Bu tanımda, ataerkilliğin toplumda erkeklerin egemen olduğu bir yapı olduğunu ve bu yapının erkekler arasındaki dayanışma ile desteklendiğini vurgular. Ataerkil sistemde erkekler, kadınlar üzerinde bir güç ve kontrol sahibi olup, bu hiyerarşik düzenin sürdürülmesini sağlarlar (2006, s. 174)

Birey, doğduğu andan itibaren çevresinin etkisi ile edindiği bilgiyi, deneyim ve öğrenimlerle toplum içine katılır ve bu toplumda kendine bir yer bulur. Bu süreçte, bireyin kimliğini toplumsal cinsiyet rollerine göre şekillen alması beklenir.

Toplumsal cinsiyet; yaşanan dönem, coğrafi koşullar ve sahip olunan kültüre bağlı olarak değişen, insanların cinsiyetlerine göre sahip olmaları gereken toplumsal roller, davranışlar ve fiziksel görünüşün tamamını anlatır (Ataman, 2009, s.1).

Toplumsal cinsiyeti anlamak için öncelikle cinsiyet kelimesinin etimolojik kökenlerine inmek gerekir. Cinsiyet kadın ve erkek olarak iki farklı bağlam dizisidir. Bu bağlam dizisinde cinsiyet kimliğini belirleyen olgu, cinsiyete dayalı sosyal rollerdir. Çoğu kültür cinsiyeti ikiye ayırmıştır. Üçüncü bir cinsiyetin olduğu kanısında olan kültürleri de yok saymamak gerekmektedir. Bu iki cinsiyetin birbirini tamamladığına inanılmıştır. Toplumsal cinsiyet ise kişileri cinsiyet rol kalıplarına sokmakta ve bütünsel insan algısından uzaklaşarak bu rol kalıpları çerçevesinde kişinin davranışlarını belirlemiştir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesi yaklaşık beş bin yıldır ataerkil sistemin tekelinde bulunmaktadır. Bu tekelleşme ile ataerkil sistemde “kadınlık” ve “erkeklikler” belirli dinamik yapılara ve toplumsal bakış açılarına göre belirlenmektedir. Zaman, mekân ve kültür olarak statüsel farklar olsa da ataerkil sistemde kadın, edilgen bir rolde karşımıza çıkmaktadır. Kadın ikinci planda, erkeğin gölgesinde yaşayan kendi fikirlerini erkeğe onaylatarak hayatını idam eden tam olarak birey hükmünde olamayan kişidir.

Ataerkil anlam olarak erkek egemen yani erkek iktidarı manasına gelmektedir. Köken olarak Türkçe bir kelimedir. Bu kelime Fransızcadan gelmekte ve Latince’de ataerkillik manasına gelen ‘patrika’ sözcüğünden yani baba kelimesinden türetilmiştir. İngilizce olarak bu sözcük ‘patriarchy’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Patrilocal kelimesi ise anlam olarak evlilik sonrası kadının erkek tarafının akrabalarının yanına yerleşmesi manasına gelmektedir. Ataerkil düzende önem arz eden unsur, erkeğin iktidar olması ve toplumsal örgütlenmenin bu önderlik altında gerçekleşmiştir. Ataerkil kavramının gelişmesinde rol alan en önemli etmen ise soyun kendilerinden devam ettiğine inanılmasıdır. Kadın doğurganlık vasfını taşıması olsa dahi soyu ve insanlığın devamını ellerinde olduğuna inanırlar. Bu da toplum tarafından erkek egemenliğinin daha çok yüceltilmesine neden olmuştur.

Ataerkillik hayatımızın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Bu sistem özel alan gerekse kurumsal alanlarda yaygın olarak kabul edilmekte ve toplumsal hayatın idamesinde önemli rol oynamaktadır. Erkek egemen toplumsal yapı hem özel hem de kamusal alanda karşımıza çıkmaktadır. Eril tahakkümü kabul eden bu sistem kadınları evde bir özel alana sınırlarken (ev hanımı ve anne) sınırlandırırken, kamusal alanda kadını görmezden gelerek sadece erkeği (iş adamı, asker, başkan) hakim kılmaktadır (Caranny-Francis, 2002, s:1-4).

Eşitlikten uzak olan bu ikili toplumsallaşma sürecinde kadınlar, daha fazla baskı ve sorumlulukla ikincil plana atılarak silik bir kadın imajı oluşturulmaya çalışır. Aile kurumunda baba daha otoriter ve güçlü bir rol alırken, anne daha yatıştırıcı ve toplayıcı bir konumda bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet düzeni, anne ve baba arasında daha eşit koşullar sağlandığında, güç dağılımının daha dengeli olduğu bir yapıya dönüşebilir. Bu gerçek olduğunda, toplumsal, sosyal ve kültürel hayatın eşit bölümleri cinsiyetçi nitelikler taşımak yerine, bireylerin hareket ve uğraşlarının sonuçlarına dayalı olarak adil bir cinsiyet ideolojisi oluşturacaktır (Aktaş, 2013, s. 53-72). Bu sistemde kadın, toplumsal hayatın bir parçasından çok yükü üstlenen bir gölge konumundadır.

2.2 Toplumsal Cinsiyet Roller ve İktidar İlişkileri

Toplumsal cinsiyet (gender) kavramı, “kadın” veya “erkek” olmaya kültürün ve toplumsal yapının atfettiği anlamları ve beklentilerini belirtir. Bu kavram kültürel bir yapıyı temsil eder ve genel olarak kişinin biyolojik cinsiyetiyle ilişkilendirilen ruhsal sağlık durumunu içerir (Dökmen,2010, s.20). Bu tanımla birlikte ataerkil düşünce tarzı, kadını daha çok ev hanımı kisvesi altında annelik, kölelik yahut fahişelik gibi cinsiyet rollerinde sıkıştırırken, erkeklere ise; yöneticilik ve askerlik gibi roller vermiştir. Kadını daha çok erkeğin alt sınıfında tanımladığını ve böyle belirttiğini anlıyoruz. Kadın ikincil planda, erkeği evde bekleyen yahut tatmin eden doğurganlığı ile ön planda olan, herhangi bir söz hakkına sahip olmayan biri gibi kabul edilmiştir.

Toplumsal cinsiyet rolleri ve iktidar ilişkileri, bireylerin toplumsal yaşamda üstlendikleri cinsiyete dayalı roller ve bu rollerin toplumda nasıl iktidar dinamiklerini şekillendirdiği üzerine odaklanır. Bu konuyu anlamak, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin nasıl ortaya çıktığını ve sürdüğünü kavramak açısından önemlidir.

Toplumsal cinsiyet rolleri kişileri insan olmaktan çok cinsiyet kıyafeti ile sınırlandırıp bir kalıbın içine sıkıştırmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri ayrışması, cinsiyetlerindeki eylemsel ayrışmalar, düşünce ve psikolojik özellikleriyle ilişkilidir. Bu ayrışma, cinsiyetle ilgili klişelerin veya cinsiyetler hakkındaki inançların ortaya çıkmasına neden olur. Ancak, kadın ve erkeklerin bilişsel stil, yaratıcılık, bağımsızlık, etkileme gücü, benlik algısı, duygusallık, empati, sosyallik veya konuşkanlık gibi özellikler açısından farklılık gösterdiğine dair tutarlı bir kanıt bulunmamaktadır (Marini,1990, s.97).

Okuma yazma oranı modern toplum için en önemli ölçüt olarak bilinir. Bu ölçütün yanı sıra, toplumun sağlık, ulusal gelir ve ulaşım gibi alanlarda daha iyi olması modernliğin ölçütü olarak kabul edilmiştir. Başka bir ölçüt olarak da toplumda kadının yerini incelememiz mümkün olacaktır. Toplumdaki kadın haklarının gelişmişlik düzeyi de bir başka modernlik ölçütü olarak kabul görmektedir. Kadın haklarını tanımayan toplumlar geri kalmış olarak nitelendirilir.

Toplumsal cinsiyet kavramı, toplumda kadın veya erkek bireylerden beklenen duygusal tepkiler, düşünce kalıpları ve davranış biçimlerini ifade etmek için kullanılır. Bu nedenle erkekler genellikle "erkeksi" özellikler sergilerken, kadınlar da genellikle "kadınsı" özellikler gösterir (Fulcher-Scott,2003,s.161). Fulcher ve Scott, "toplumsal cinsiyet" kavramının ne anlama geldiğini ve toplumsal cinsiyetin bireylerin davranışlarını nasıl şekillendirdiğini açıklar. "Toplumsal cinsiyet" (gender), biyolojik cinsiyetten (sex) farklı şekilde toplumun bireylerden kadın veya erkek olarak beklediği duygu, düşünce ve davranışları ifade eder. Yani, toplumsal cinsiyet biyolojik farklardan ziyade, kültürel ve toplumsal normlara dayanan bir kavramdır.

Toplum, kadınlardan ve erkeklerden belirli duygu, düşünüş ve davranış biçimlerini sergilemelerini bekler. Örneğin, erkeklerden cesur, güçlü ve bağımsız olmaları, kadınlardansa şefkatli, nazik ve itaatkâr olmaları beklenmektedir. Bu beklentiler kültürel ve toplumsal normlara dayanmakta ve bireylerin toplumsal rollerini nasıl üstlendiklerini belirler.

Dünyadaki üretim ve iş yaşamındaki değişimlerle birlikte aile ve kadına bakış açısında da değişiklik olmuştur. Köy hayatından şehir hayatına göçün başlamasıyla

birlikte geçim konusu gittikçe zorlaşır. Bu sebeple aileler içinde geçimi sağlamak için kadınlar çalışma hayatında aktif olur. Bununla birlikte erkeğin etkin olduğu aile içinde ekonomik güç dengesi değişime uğrar. Böylece Türk toplumunda eğitim seviyesinin artması, kadınların kamusal alanda yer alması ve çalışma hayatında etkin olmasıyla birlikte geleneksel ataerkil düzenin çizdiği sınırlar aşılmıştır; ikincil görünümün kadınların artık erkeklerle eşit seviyeye gelmeye başlamıştır.

Kadınlar, ekonomik alanda aktif hale geldikçe, kendi kararlarını veren bireyler olmuştur. Özellikle kürtaj ve doğum kontrolü gibi konularda, kendi bedenleri üzerindeki kararlar konusunda daha fazla söz sahibi olmaya başlamıştır. Staggenborg (1998, s.14) ise tarım ekonomisinden sanayi ekonomisine geçişle birlikte doğum oranlarında belirgin bir düşüş olduğunu öne sürer. Bu durum, tarım sektöründe çocuk iş gücüne daha fazla ihtiyaç duyulurken, sanayi ekonomisinde ise çok sayıda çocuğun aileler için bir yük olarak görülmesiyle açıklanır.

Bireylerin iş gücüne katılımı ve mesleğe başlaması süreci, kadınlar için iş ilanlarından itibaren ayrımcı tutum ve davranışlara maruz kalabilmektedir (Kuhn ve Shen, 2013, s.87).

Erkek egemen yapı iş hayatında da varlığını devam ettirmekte ve kadın tıpkı geleneksel hayatta nasıl belirli kalıplarda varlığını sürdürüyorsa aynı şekilde iş hayatında da buna zorlanmıştır. Kadın aynı zamanda evin sorumluluğunu da üstlenir.

Erkek ve kadının birey olarak kabul edilmemesi ve kadının en az erkek kadar kendi haklarının olduğu bilincine kavuşmaması, ataerkil sistemde hâlâ varlığını sürdüren bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır.

Kadınlık ve erkekliğe dair roller toplum yapısına bağlı olarak değişir. Konun özüne baktığımızda, iktidar ilişkine bağlı ataerkil sistem içinde çağa ayak uydurarak rol kalıplarında değişiklikler gözlemlemek mümkündür. Bu değişim, kadın ve erkek arasındaki güç dinamiklerinin değiştiğini gösterir. Ancak, cinsiyet eşitsizliğine dayalı ataerkil sistemin tamamen ortadan kalktığını söylemek mümkün değildir.

2.3.Kavram Olarak Erkeklik

Cinsiyet ilişkileri konusunda sıklıkla kadınlara dair sorunların tartışıldığını gözlemliyoruz. Ancak "kadın sorunları" olarak tanımlanan noktalar sadece kadınlarla sınırlı değildir (Bora,2008, s.13). Bora, cinsiyet ilişkileri ve cinsiyetle ilgili

sorunların nasıl ele alındığına dair önemli bir noktaya dikkat çekmiştir (2018, s. 13). Cinsiyet ilişkileri, toplumda kadınlar ve erkekler arasındaki etkileşimleri ve bu etkileşimlerin nasıl şekillendiğini ifade etmiş. Bu, toplumsal cinsiyet rolleri, beklentileri ve güç dinamiklerini içermekte. Cinsiyet ilişkileri gündeme geldiğinde, genellikle kadınların yaşadığı sorunlar ve zorluklar daha fazla tartışılmaktadır. Bu sorunlar, eşitsizlikler, ayrımcılık, şiddet, ekonomik ve sosyal haklar gibi konuları kapsamaktadır. Ancak, cinsiyet ilişkileri bağlamında tartışılan "kadın sorunları" sadece kadınları ilgilendiren meseleler değildir. Bu sorunlar, toplumsal yapı ve cinsiyet rollerinin bir parçası olarak hem kadınları hem de erkekleri etkilemiştir. Örneğin, toplumsal cinsiyet normlarının erkekler üzerindeki baskıları, erkeklerin de belirli kalıplara uyması gerektiği anlamına gelir ve bu durum erkekler için de sorun yaratmıştır.

Kadın çalışmaları disiplininde, cinsiyet temelli güç dinamikleri ilişkilerinin bir parçası olarak "erkekliğin" ne olduğu, nasıl tanımlanabileceği ve bu sorunun cinsiyet temelli güç dinamiklerinin analiz edilebileceği konusunun yakın zamana kadar derinlemesine sorgulanmamış olması söz konusudur. "Erkeklik" konusu günümüze kadar tartışılmış olmakla birlikte, politik, ideolojik ve akademik açıdan yeterince incelenmemiş bir alan olarak kalmıştır (Sancar, 2009, s.23). Kadın çalışmaları ve toplumsal cinsiyet araştırmalarında erkeklik kavramının nasıl ele alındığını ve bu konuda yapılan çalışmaların eksikliklerini açıklamıştır. Cinsiyet temelli iktidar ilişkileri, toplumda erkekler ve kadınlar arasındaki güç dinamiklerini ifade eder. Bu dinamiklerde, erkeklerin genellikle daha fazla iktidar ve ayrıcalığa sahip olduğu görülür. Ancak, erkeklerin bu ilişkilerde nasıl bir rol oynadığı, erkekliğin ne anlama geldiği ve nasıl analiz edilebileceği gibi sorular, yakın zamana kadar yeterince sorgulanmamış. Erkeklik, toplumda yaygın olarak konuşulan bir kavramdır. Erkeklerin rolleri, sorumlulukları ve beklentileri üzerine birçok söylem bulunmuştur. Ancak, politik, ideolojik ve akademik açılardan bu konu derinlemesine incelenmemiştir. Yani, erkeklik üzerine yapılan tartışmalar ve analizler yüzeysel kalmıştır. Erkeklik, sıkça konuşulan bir konu olmasına rağmen, politik, ideolojik ve akademik olarak yeterince analiz edilmemiştir. Bu, erkeklik üzerine yapılan çalışmaların daha kapsamlı ve derinlemesine olması gerektiğini işaret eder.

Serpil Sancar, "Erkeklik: İmkansız İktidar" kitabında erkekliğin güç, akıl ve aktiflik, çatışma becerisi, şiddet eğilimi, rekabet yeteneği, başarı hırsı, uzmanlık ve teknik

bilgi gibi kavramlarla tanımlandığını; kadınsılığın ise duygusallık, pasiflik, barışçılık ve şefkat gibi çerçevelerle ele alındığını açıklamaktadır (2009, s. 29). Bu durum, toplumda kadınlardan beklenen veya kadınlıkla ilişkilendirilen davranış ve tutumları ifade eder. Bu tanımlar, toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl şekillendiğini ve toplumsal beklentilerin bireylerin davranışlarını nasıl etkilediğini gösterir.

Sancar, erkeklik kavramının her toplumda farklı şekillerde tanımlandığını ve bu tanımın toplumun kendi iç dinamiklerine göre belirlendiğini ifade etmektedir (2009, s.29). Yani, bir toplumda erkeklik nasıl algılanıyor ve yaşıyorsa, bu algı ve yaşantı o toplumun kültürel, sosyal, ekonomik ve tarihî dinamiklerine göre şekillenmektedir. Erkeklik evrensel bir tanımdan ziyade, her toplumun kendi özelliklerine göre değişen bir kavramdır. Türkiye'de erkeklik, modernleşme süreciyle paralel olarak bir değişim göstermiştir. İdealize edilen Türk erkek modeline sahip kişileri çoğaltmak amaçlanır. Burada “idealize edilen” durum üst ve orta sınıf erkek için değişmektedir. Bununla birlikte toplumun arzu ettiği erkek tutumu ve davranışları sergilemesiyle artık erkeklik olgusunu kazanmıştır. Erkeklik olgusu sadece çevredekilere ispatla bitmez ayrıca, kendine dahi “erkeklik ispatı” ihtiyacı içindedir. Bu ihtiyacın giderilmemesi durumunda karşımıza erkeklik krizi çıkmaktadır (Selek, 2008, s.229). İlk çocukluk yıllarıyla birlikte başlangıç gösteren bu ihtiyaç ardından sünnet, askerlik teskeresi, evlilik ve baba olma yoluyla giderilmiştir.

Connell (1998, s. 76), erkekliği, kadınlığa karşı tanımlanan bir toplumsal cinsiyet düzeni içinde şekillenen ve bu yolla kadınlar ile erkekler arasındaki güç ilişkilerini devam ettiren bir toplumsal yapı olarak değerlendirir. Erkeklik, toplumsal olarak tanımlanan ve belirli normlarla şekillenen bir kimliktir. Erkeklik, kadınlıkla karşıtlık içinde tanımlanır. Yani, erkek olmak, kadın olmamak üzerinden tanımlanır.

Erkeklik, toplumsal olarak tanımlanan ve belirli normlarla şekillenen bir kimliktir. Erkeklik, kadın karşıtlığı üzerine tanımlanır. Erkeklik ve kadınlık rolleri, toplum tarafından belirlenen ve dayatılan normlar çerçevesinde tanımlanır (Demez, 2005, s. 39). Bu toplumsal cinsiyet düzeni, erkeklerin kadınlar üzerinde bir üstünlük ve iktidar sahibi olmasını sağlar ve sürdürür. Bu toplumsal cinsiyet düzeni, erkeklerin kadınlar üzerinde bir üstünlük ve iktidar sahibi olmasını sağlar ve sürdürür. Bu süreç, toplumsal yapıların ve normların bir parçası olarak devam eder. Ancak bugünün değişen dünyasında geleneksel olarak kadına ait olduğu düşünülen özellikler artık

erkekler tarafından da benimseniyor ve aynı şekilde, geleneksel olarak erkeğe ait özellikler kadınlar tarafından da benimsiyor. Bu, toplumsal cinsiyet rollerinin daha akışkan hale geldiği anlamına geliyor. Geçmişte kadınsı olarak görülen tavır, görünüm, tutum ve davranışlar dışlanırken, günümüzde bu özellikler "yeni erkek" olarak tanımlanan erkeklerde daha kabul görür hale geldi. Aynı zamanda, bu değişim erkekliğin bir kriz yaşıyıp yaşamadığı sorusunu da gündeme getiriyor. Geleneksel erkeklik tanımının sarsılması ve değişen roller, erkeklik kavramının yeniden tanımlanması gerektiğini mi gösteriyor.

Erkeklik, bir erkeğin doğal olarak sahip olamadığı, katı kuralları olan ve uzun bir zaman ve gayret gerektiren bir durumdur (Türker, 2004, s.8-11). Atalay'a göre erkeklik kazanılması zorlu bir sınavın sonunda elde edilebilecek bir mükafat olarak görülmektedir (Atalay, 2012, s.36).

2.3.1. Erkeklik Çalışmalarına Tarihsel Bakış

Erkeklik ile ilgili çalışmalar feminist ve sosyolojik çalışmalar ışığında üç ayrı teorik aşamadan geçmiştir. Birinci dalga erkeklik çalışmaları 1950'lerde ortaya çıkmıştır. Erkeklik çalışmalarına tarihsel bakış, erkeklik kavramının nasıl evrildiğini ve toplumların farklı dönemlerinde nasıl algılandığını anlamamızı sağlar. Bu aşamada özellikle erkeklik değerlerine uyum yaşamaya çalışan erkeklerin yaşamlarındaki olumsuzluklar ve erkeklere ödediği bedeller ile ilgili çalışmalar yer almıştır. Sonraki dalga yani ikinci dalga ise hegemonik erkeklik kavramının ortaya atıldığı çalışmalardır. Son dalga olan üçüncü dalga ise modern düşünceden etkilenerek daha feminist bir yapıda işlenmiş erkeğin kendi kimliğini nasıl algıladığı hususu üzerine odaklanır.

1970'lerde ikinci dalga feminizmin etkisiyle toplumsal cinsiyetle ilgili tartışmalar ve araştırmalar genellikle kadınlar üzerine yoğunlaşmışken, 1980'lerin başından itibaren erkek kimliği (erkeklik) üzerine yapılan çalışmalar da dikkate değer bir önem kazanmaya başlamıştır. Erkeklik çalışmaları, çeşitli disiplinler tarafından farklı perspektiflerle ele alınmaktadır (Maral,2004,s.128).

Birinci dalga erkeklik çalışmaları, toplumsal erkeklik değerlerine uyum sağlama çabasının erkeklerin yaşamlarında yarattığı olumsuz etkiler ve bu sürecin erkeklere ödediği bedeller üzerinde durmuştur. İkinci dalga erkeklik araştırmaları, erkek

iktidarının merkezi rolünü analiz eden ve özellikle hegemonik erkeklik kavramını geliştiren çalışmaları içerir. Üçüncü dalga erkeklik araştırmaları ise feminist yapısalcı ve postmodern düşüncelerden etkilenecek, erkeklerin kendi kimliklerini nasıl algıladıklarına odaklanmıştır (Whitehead, 2001; Aktaş, 2010). Hegemonik erkeklik, erkek iktidarının oynadığı merkezi rolü inceleyen çalışmalarda ortaya konmuştur. Erkeklik çalışmaları, erkeklerin kimliğini nasıl algıladığını da içerir (Whitehead, 2001; Aktaş, 2010).

20. yüzyılda erkeklik, milliyetçilik ve askerlikle daha da güçlendi. İki dünya savaşı, erkeklerin askeri kahramanlık ve fedakârlık gibi değerlerle ilişkilendirilmesini pekiştirdi. 1950'ler ve 1960'lar da erkekler, ekonomik refahın ve modern yaşamın simgesi olarak görülüyordu. Ancak bu dönemde kadınlar da daha fazla hak talep etmeye ve iş gücüne katılmaya başladı.

1970'ler ve 1980'ler döneminde ikinci dalga feminizm, toplumsal cinsiyet rollerini ve erkek egemenliği eleştirdi. Bu dönemde erkeklik çalışmalarına olan ilgi arttı ve erkeklik, eleştirisel bir bakış açısıyla incelenmeye başlandı.

Bu nedenlerle, feminist hareketin farklı kadın kimliklerine olan ilgisi, erkeklik araştırmalarının yönünü değiştirmiştir. Artık tek bir erkeklik anlayışının ötesinde, tarihsel, toplumsal, kültürel ve sembolik bağlamlarda şekillenen çeşitli erkeklik biçimleri araştırılmaktadır. Feminist hareket, birbirinden ayrı kadın kimliklerine yönelik ilgisiyle erkeklik araştırmalarını da etkilemiştir (Yüksel, 2013, s. 16).

Bu dönemde, geleneksel erkeklik rollerinin sorgulanması, bazı erkeklerin kimlik krizleri yaşamasına neden oldu. Erkeklik kavramı, değişen toplumsal normlar ve kadın hareketleriyle yeniden şekillendi.

Başka bir perspektiften bakıldığında, erkeklik çalışmaları erkekliğin bir meta gibi kazanılan veya kaybedilen bir özellik olarak görülmesini sorgular (Sancar,2009). Erkeklik, tek bir model olarak değil, birden çok biçimde anlaşılmaya başlandı. Hegemonik erkeklik (toplumda baskın olan erkeklik modeli) yanı sıra, farklı kültürlerde ve toplumsal sınıflarda farklı erkeklik biçimleri de kabul gördü.

Hegemonik erkeklik, diğer erkekliklerden daha üstün olan erkekliktir. Hegemonik erkeklik, erkeklerin üstün olduğu ve kadınların bağlı olduğu bir durumu ele alır. Bu

kavram, bir cinsin diğer cins üzerindeki egemenliği ve gücünü ifade eder (Connell, 2005, s. 76-77). Hegemonik erkeklik, erkeğin daha fazla baskı altında olduğu bir güç durumunu tanımlar. (Atay, 2012). Hegemonya yalnız kadını değil, erkeği de ezmektedir.

Türkiye'de hegemonik erkekliğin nasıl tanımlandığı, bu statüye ulaşmak için sahip olunması gereken özellikleri yansıtır. Hegemonik erkeklik, toplumda baskın olan ve diğer erkeklik türleri üzerinde üstünlük kuran erkeklik modelini ifade eder.

Türkiye'de hegemonik erkekliği elde edebilmek için belirli niteliklere sahip olmak gerekmektedir; sünnet olmak, heteroseksüellik, askerliği tamamlamak, bir işe sahip olmak, evli ve baba olmak ve mümkünse erkek çocuk sahibi olmak, Türkiye'de bu niteliklere sahip erkeklerin hegemonik erkekliği elde etmiş sayılmalarına neden olur (Barutçu, 2013, s. 15). Erkeklerin sosyal çevrelerinde kabul görmek için belirli davranış kalıplarını takip etmeleri ve toplumun beklentilerine uygun şekilde hareket etmeleri gerekir. Bu oyunlar, erkekliğin kabul edilen normlarına göre hareket etmeyi içerir. Türkiye'de sünnet, erkekliğin önemli bir ritüeli ve sembolüdür. Sünnet olmak, erkek olmanın bir gereği olarak görülür ve toplumsal kabul için önemlidir.

Hegemonik erkeklik modelinde, heteroseksüel olmak norm olarak kabul edilir. Erkeklerin, cinsel yönelimlerinin toplumsal beklentilere uygun olması beklenir. Erkeklerin cinsel açıdan aktif olmaları ve bunu gösterebilmeleri, toplumsal olarak erkekliğin bir göstergesi olarak kabul edilir. Türkiye'de askerlik, erkekliğin ve vatanseverliğin bir kanıtı olarak görülür. Askerlik hizmetini tamamlamak, toplumsal kabul ve saygı kazanmak için önemli bir aşamadır. Evlenmek, toplumsal olarak olgunluk ve sorumluluk göstergesi olarak kabul edilir. Evli olmak, erkeklerin toplumsal normlara uygun bir yaşam sürdüğünü gösterir. Baba olmak, erkeklerin olgunluk ve sorumluluklarının bir başka göstergesidir. Özellikle erkek çocuk sahibi olmak, erkekliğin devamı olarak görülür ve toplumsal statüyü pekiştirir.

Toplumsal cinsiyet ve cinsellik kavramlarının daha geniş ve kapsayıcı hale gelmesiyle, erkeklik ve maskülenlik de daha çeşitlenmiş ve esnek bir şekilde tanımlandı. Günümüzde, erkeklerin daha duygusal, empatik ve feminen özellikleri benimsemesi daha kabul edilir hale geldi. Bu değişim, erkekliğin daha kapsayıcı ve çok boyutlu bir şekilde anlaşılmasını sağlıyor. Küreselleşme ve dijital medya,

erkeklik anlayışlarını daha da çeşitlendirdi. Erkekler, farklı kültürlerdeki erkeklik modellerini benimseyebilir ve kendi kimliklerini daha özgürce ifade edebilir hale geldi. Erkeklik çalışmaları, toplumsal cinsiyet rollerinin ve erkeklik kavramının tarihsel, kültürel ve toplumsal bağlamlarda nasıl şekillendiğini anlamamıza yardımcı olur. Geleneksel erkeklik modellerinden, modern ve postmodern anlayışlara kadar, erkeklik sürekli bir dönüşüm içindedir ve bu dönüşüm, toplumsal değişimlerle birlikte devam eder.

2.3.2. "Toplumsal ve Bedensel Şekillendirme Sürecinde Erkeklik"

"Toplumsal ve Bedensel Şekillendirme Sürecinde Erkeklik" ifadesi, erkekliğin nasıl toplumsal ve bedensel süreçler aracılığıyla şekillendiğini ve bu süreçlerin erkeklik kimliğini nasıl oluşturduğunu inceleyen bir konuyu işaret eder. Birçok kültürde kadınlığa geçişin tersine, erkekliğe geçiş süreci genellikle çok gürültülü ve belirli ritüellerle yapılır. Bu yüzden, erkeklik oluşturma sürecinde genellikle "kahraman olarak görülen yüceltilmiş, öne çıkarılmış erkeklik " öne çıkar (Thoma, 2011).

Erkeklik, toplumsal normlar, değerler ve beklentiler aracılığıyla inşa edilir. Bu süreç, bireylerin doğumdan itibaren toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmesiyle başlar.

"Toplumsal ve Bedensel Şekillendirme Sürecinde Erkeklik", erkekliğin hem toplumsal normlar ve değerler aracılığıyla hem de bedenin şekillendirilmesi ve kullanılması yoluyla nasıl inşa edildiğini ve sürdürüldüğünü açıklar. Bu süreçler, erkeklerin toplumsal kimliklerini ve rollerini belirlerken, aynı zamanda toplumsal kabul, iktidar ve öz-değer gibi önemli boyutları da etkiler.

Erkekler kimlik oluşumu sürecinde kuvvetli bir erkeklik vurgusuna ihtiyaç duymaktadırlar (Barutçu, 2013). Erkek çocuklar genellikle aile içinde belirli rol modelleri (baba, erkek kardeş vb.) ve onlara yönelik belirli beklentilerle büyütülürler. Oyuncaklar, giysiler ve davranış biçimleri de erkek çocukların toplumsal cinsiyet rollerini benimsemelerine yardımcı olur. Erkeklerle, davranışlarının nasıl olması, ne yapıp yapmayacağı, giyinişlerinin nasıl olması, ne hissedeceği, neleri konuşacağı, nasıl bir partner olacağı, kimleri baskı altına alacağı ve kimleri koruyacağı gibi kurallar öğretilir (Atay, 2012, s. 11-30). Eğitim kurumları, erkek çocukların nasıl davranması gerektiğini öğreten önemli sosyalizasyon araçlarıdır. Spor, rekabet ve liderlik gibi özellikler genellikle erkeklerle ilişkilendirilir. Filmler, televizyon programları, reklamlar ve diğer medya araçları, erkeklik modellerini yayar ve pekiştirir. Medya, güçlü, bağımsız ve koruyucu erkek figürlerini idealize eder.

Toplumda baskın olan erkeklik modeli, diğer tüm erkeklik biçimlerinin üzerinde yer alır. Bu model, belirli normları ve davranışları içerir ve erkeklerin bu normlara uyma baskısı altında kalmasına neden olur. Sünnet olmuş erkek çocuklar, toplumda belirli bir statü kazanır. Bu statü, onların erkek olarak tanınmasını ve kabul edilmesini sağlar.

Sünnet, erkekliğin kuruluşunda önemli bir geçiş ritüelidir. Erkek çocuğun artık kadınlardan ayrı tutularak farklı bir dünyaları olduğunu ve erkek olmanın “zamanının geldiğini” gösterir (Saraçgil, 2005, s. 52). Sünnet, erkekliğin kuruluşunda önemli bir ritüel olarak kabul edilir. Erkek çocuklar için bir tür geçiş töreni olan sünnet, onların erkekliğe adım attıklarının bir sembolüdür. Sünnet, erkek çocukların çocukluktan çıkıp, toplumsal olarak erkek olarak kabul edildikleri bir geçiş törenidir. Bu ritüel, onların erkeklik kimliklerini kazanmalarında önemli bir rol oynar. Sünnet, fiziksel bir değişimi simgeler ve bu bedensel değişim, erkeklik kimliğinin bir parçası olarak görülür. Bu, erkek çocukların toplumsal ve bedensel olarak erkeklik rollerini benimsemelerini sağlar. Erkek çocuklar, bu törenle birlikte erkeklik kimliğini kazanır ve toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak davranmaları beklenir. Sünnet, toplumsal normlar ve değerler çerçevesinde anlam kazanır. Bu ritüel, erkek çocukların topluma kabul edilmesini ve erkeklik rollerini üstlenmelerini sağlar. Saraçgil'in (2005) ifadesi, sünnetin erkeklik kuruluşunda ne kadar önemli bir ritüel olduğunu ve bu ritüelin erkek çocukların toplumsal ve bedensel olarak erkekliğe adım atmalarını sağladığını vurgular. Sünnet, erkek çocukların kadınlarla ilişkilendirilen çocukluk döneminden çıkarılarak, toplumsal olarak erkek olarak kabul edilmelerini ve erkeklik kimliklerini kazanmalarını sağlayan önemli bir geçiş törenidir.

Askerlik, bir erkeğin olgunlaşıp hayatı öğrenebileceği, erkekliğin zorunlu bir göstergesi olarak kabul edilir. Sünbuloğlu'nun bakış açısına göre askerlik, erkeğin tam bir erkek olarak sayılması için önemli etkidir. Bu bağlamda askerlik, erkekliğe geçişin bir aşaması olarak görülür ve bu deneyimi yaşamamış erkeklerde eksiklik hissi yaratabilir(2013,s.200).Askerlik hizmetinin erkeklik kimliğinin inşasındaki kritik rolünü ve toplumsal algısını ele almaktadır. Askerlik, erkekliğe geçişin bir merhalesidir ve erkekliğe geçmeyen erkeğe eksiklik duygusu hissettirecek kadar yaygındır (Sünbuloğlu, 2013, s. 200). Askerlik, erkeğin olgunlaştığı, hayatı öğrendiği

ve kendini geliştirdiği bir dönem olarak görülür. Bu süreç, erkeğin toplumsal olarak kabul edilen erkeklik normlarını ve değerlerini öğrenmesini sağlar. Askerlik, genç erkeklerin evden ve aileden uzaklaşarak kendi başlarına hayatla başa çıkmayı öğrendikleri bir dönemdir. Bu süreçte, sorumluluk almayı, disiplinli olmayı ve zorluklarla başa çıkmayı öğrenirler. Askerlik sürecinde, genç erkekler toplumsal olarak kabul gören erkeklik normlarını ve değerlerini içselleştirirler. Bu, güç, cesaret, dayanıklılık ve liderlik gibi özelliklerin geliştirilmesini içerir. Askerlik, bir erkeğin erkek olarak kabul edilmesi için zorunlu bir gösterge olarak görülür. Toplumda, askerlik yapmamış bir erkeğin erkeklik kimliği eksik olarak algılanır. Askerlik, erkekliğe geçişin önemli bir ritüelidir. Bu ritüeli tamamlayan erkekler, toplumsal olarak tam anlamıyla erkek olarak kabul edilirler. Askerlik yapmamış erkekler, toplumsal baskı ve normlar nedeniyle kendilerini eksik hissederler. Bu, toplumda erkek olmanın önemli bir göstergesi olarak askerlik hizmetinin yaygın ve güçlü bir şekilde kabul edildiğini gösterir. Sünbuloğlu'na göre, askerlik bir erkeğin sahip olamayacağı erkekliğine az da olsa sahip olmasını sağlar. Bu ifade, askerlik hizmetinin, erkeklerin toplumsal olarak kabul edilen erkeklik kimliğini kazanmalarına yardımcı olduğunu belirtir. Askerlik, erkeklerin toplumsal olarak kabul edilen erkeklik kimliğini kazandıkları ve pekiştirdikleri bir süreçtir. Bu kimlik, askerlik hizmetiyle birlikte daha güçlü bir şekilde içselleştirilir. Askerlik hizmeti, erkeklerin toplumsal onay ve kabul görmelerini sağlar. Bu süreç, erkeklik kimliğinin toplum tarafından tanınmasını ve kabul edilmesini pekiştirir. Sünbuloğlu'nun (2013) ifadesi, askerlik hizmetinin erkeklik kimliğinin inşasında ne kadar önemli bir rol oynadığını ve bu sürecin erkekler için toplumsal kabul ve onay kazanmanın önemli bir aşaması olduğunu vurgular. Askerlik, erkekliğe geçişin önemli bir merhalesi olarak görülür ve bu yoldan geçmemiş erkekler, toplumsal normlar ve beklentiler nedeniyle eksiklik duygusu yaşayabilirler. Askerlik, erkeğin olgunlaştığı, hayatı öğrendiği ve toplumsal olarak kabul edilen erkeklik kimliğini kazandığı önemli bir geçiş ritüelidir.

Toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde, askerlik yapmış bir erkekten iş sahibi olup para kazanması beklenir. " Genel olarak, tam zamanlı bir işte çalışan ve bakmakla yükümlü olduğu bir ailesi olan 'erkek' modeli olarak kabul edilir. Bu yaygın görüş, kadınlar tarafından da benimsenmiş ve popüler politikalar, istihdam politikalarını şekillendirmiştir" (Kümbetoğlu, 1996, s. 233). Toplumsal cinsiyet rollerinin askerlik

hizmetini tamamlamış erkekler üzerindeki etkisini ve bu rollerin toplumun genelinde, hatta kadınlar arasında bile nasıl içselleştirildiğini vurgular. Kümbetoğlu'nun ifadesine göre, askerlik sonrası bir erkekten beklenenler ve bu beklentilerin toplumun çeşitli kesimlerinde nasıl benimsendiği açıklanmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, toplumun erkekler ve kadınlardan beklentilerini belirler. Askerliğini yapmış bir erkekten belirli roller ve sorumluluklar üstlenmesi beklenir. Askerliğini tamamlamış bir erkekten tam zamanlı bir işte çalışması ve para kazanması beklenir. Bu, erkeğin ekonomik sorumluluğu üstlenmesi ve ailesine bakması gerektiği anlamına gelir. Erkeklerin ailelerine ekonomik olarak katkıda bulunmaları, toplum tarafından kabul gören bir normdur. Bu norm, erkeklerin çalışarak para kazanmalarını ve ailelerinin geçimini sağlamalarını zorunlu kılar. Bir erkeğin tam zamanlı bir işte çalışarak ailesine bakması, erkekliğin önemli bir göstergesi olarak kabul edilir. Bu sorumluluk, erkeklerin toplumsal rollerini ve statülerini pekiştirir. Tam zamanlı bir işte çalışan ve ailesine bakan bir erkek, toplumsal olarak kabul gören bir erkeklik kimliğine sahiptir. Bu kimlik, erkeğin toplumsal statüsünü ve saygınlığını artırır. Erkeklerin ailelerine bakma sorumluluğu, onların olgun ve sorumlu bireyler olarak kabul edilmelerini sağlar. Bu sorumluluk, erkeklerin toplumsal rollerini pekiştirir. Toplumsal cinsiyet rolleri, sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal ve politik düzeyde de etkili olmuştur. İstihdam politikaları, erkeklerin iş gücüne katılımını ve ekonomik sorumluluklarını destekleyecek şekilde şekillendirilmiştir. Kümbetoğlu'nun (1996) ifadesi, askerlik sonrası erkeklerden beklenen toplumsal cinsiyet rollerini ve bu rollerin toplumun genelinde, hatta kadınlar arasında bile nasıl içselleştirildiğini vurgular. Erkeklerin tam zamanlı işlerde çalışarak ailelerine bakmaları, toplumsal olarak kabul gören ve desteklenen bir normdur. Bu norm, sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal ve politik düzeyde de etkili olmuştur.

Erkeklerin iş gücüne katılımını teşvik eden politikalar, toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmiştir. Bu politikalar, erkeklerin ekonomik sorumluluklarını yerine getirmelerini destekler. Toplumun genelinde, erkeklerin çalışarak ailelerine bakmaları gerektiği beklentisi, istihdam politikalarının yönünü belirler.

Baba, geleneksel otoritenin sembolü olarak aile içinde iktidar rolünü üstlenir. Erkeklik, baba olma ve erkek çocuk sahibi olma rolleriyle tamamlanır (Sancar,2009).

Geleneksel olarak babanın ailedeki otorite rolünü ve erkeklik kimliğinin nasıl şekillendiğini ele alır. Sancar'a göre, erkeklik çocukluktan itibaren zorlu mücadelelerle kazanılan bir kimliktir ve baba rolü ile daha da pekişir. Ayrıca, erkek çocuk sahibi olmak, bu kimliğin doruk noktasını temsil eder. Baba, aile içinde otoritenin ve gücün temsilcisidir. Geleneksel olarak, babanın rolü ailedeki iktidarı ve düzeni sağlar. Baba, ailenin lideri ve otorite figürü olarak kabul edilir. Ailedeki kararlar ve düzenin sağlanması konusunda belirleyici bir rol oynar. Geleneksel cinsiyet rolleri, babayı evin reisi olarak konumlandırır. Bu rol, babanın ailedeki diğer üyeler üzerindeki etkisini ve otoritesini pekiştirir. Erkeklik, çocukluktan itibaren zorlu mücadeleler ve çabalarla kazanılan bir kimliktir. Bu süreç, erkek çocukların toplumsal olarak kabul edilen erkeklik normlarını ve değerlerini öğrenmeleri ve içselleştirmeleri ile başlar. Erkek çocuklar, toplumun erkeklerden beklediği normları ve davranışları öğrenirler. Bu normlar, güç, cesaret, dayanıklılık ve liderlik gibi özellikleri içerir. Erkeklik kimliği, toplumsal ve fiziksel zorluklarla mücadele edilerek kazanılır. Bu süreçte, erkek çocuklar kendilerini kanıtlamak ve toplumsal kabul görmek için çaba sarf ederler. Erkeklerin baba olduklarında erkeklik kimlikleri daha da pekişir. Baba rolü, erkeklik kimliğinin ivme kazanmasını sağlar. Baba olmak, erkeklerin olgunluk ve sorumluluklarını üstlenmelerini gerektirir. Bu, erkeklik kimliğinin önemli bir parçasıdır. Baba olan erkekler, toplumsal olarak daha fazla saygı ve kabul görürler. Bu rol, erkeklik kimliğini güçlendirir ve pekiştirir. Erkek evlat sahibi olmak, erkeklik kimliğinin doruk noktasını temsil eder. Bu, babanın kendi erkeklik kimliğini ve soyunu devam ettirmesi anlamına gelir. Erkek çocuk sahibi olmak, babanın kendi erkeklik kimliğini ve soyunu devam ettirdiğini gösterir. Bu, geleneksel olarak büyük bir gurur ve onur kaynağı olarak kabul edilir. Sancar'ın (2009) ifadesi, geleneksel otoritenin temsili olan babanın ailedeki iktidar rolünü ve erkeklik kimliğinin nasıl şekillendiğini ve pekiştiğini vurgular. Erkeklik, çocukluktan itibaren zorlu mücadelelerle kazanılan bir kimliktir ve baba rolü ile daha da güçlenir. Erkek çocuk sahibi olmak, bu kimliğin doruk noktasını temsil eder ve erkekliğin yükselişini tamamlar.

2.3.3. Toplumsal Değişme Serüveninde Rollerini Yitiren Erkek/Baba

Toplumsal değişim sürecinde rollerini yitiren "erkek/baba" ifadesi, toplumsal cinsiyet rolleri ve aile yapısı üzerinde yapılan değişikliklerin etkilerini ifade eder. Kadın ve erkeğin imajı ve rolü zaman içinde değişime uğrar. Örneğin, Osmanlı'da

mahalle namusunu korumakla görevli kabul edilen "kabadayı" erkekten, günümüzde kişisel bakım ve imajına önem veren metroseksüel erkeğe doğru Türk erkeğinin rolü incelenir (Demez, 2005, s. 25). Bu değişimler genellikle geleneksel olarak erkeklere atfedilen rollerin (örneğin aile reisi olma, tek kazanç sağlayıcı olma gibi) giderek değişmesi veya ortadan kalkması anlamına gelir.

Günümüzde kadınların iş gücüne katılımının artması ve cinsiyet rollerinin daha esnek hale gelmesiyle birlikte, erkeklerin de bu rollerde değişimler yaşaması ve yeni roller üstlenmesi gerekir. Bu süreçte, erkeklerin baba rolleri de yeniden tanımlanabilir ve daha eşitlikçi bir aile yapısı kurulur.

Erkekliğin artık eskisi gibi hüküm sürmemesindeki gelişmelerinden biri de kadın erkek arasındaki hızlı bağımsızlıkçı rol değişimleridir. Kadının tarihsel yükselişi, erkeğin tarihsel düşüşüne yol açar. Erkeklik krizi, erkeklik ispatı ihtiyacının karşılanmaması durumunda ortaya çıkar (Onur ve Koyuncu, 2004).

2.4. Şiddet Kavramı

Şiddet, bir birey veya gruba yönelik olarak yapılan ve bu kişi ya da grubun canına, malına veya değerlerine zarar vermeyi amaçlayan her türlü davranış olarak tanımlanır. Bu tanıma göre, sözlü olarak gerçekleştirilen zarar verici davranışlar da şiddet kapsamına dahildir. Şiddet, fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik olabilir ve çeşitli türleri vardır. Günlük dilde saldırganlık ve şiddet kavramları bazen eş anlamlı olarak kullanılsa da, bilimsel anlamda saldırganlık kavramı, şiddet kavramının daha genel ve kapsamlı bir alt kümesini oluşturur. Saldırganlık, bir kişinin başka bir kişiyi yaralama niyeti taşımasıdır. Böyle bir girişim meydana geldiğinde buna saldırı denir (Adak, 2004, s.28).

Bu tanımla birlikte şiddet sadece hem fiziksel he fiziksel olmayan bir davranış olduğu vurgulanmaktadır. Şiddeti sadece fiziksel olarak değil, psikolojik olarak da ele almak gerekmektedir. Şiddet kişinin hem bedensel hem ruhunu yıpratıcı daha çok pasifize edilmek amacıyla uygulanan bir durumdur. Kişi hak ve özgürlüğüne en çok zarar veren unsurdur.

Kişinin ahlaki olarak gördüğü şiddet de mevcuttur. Her türlü değer ve ahlaki konularda zarar görmesi olarak tanımlanır. Şiddet aslında iki anlamı barındırır, dar ve geniş anlamda şiddet anlamlandırılır. Dar olarak adlandırılan toplumda ilk akla gelen

fiziksel şiddettir. Fiziksel şiddet, kişinin daha çok sert ve acı veren bedenini hırpalayan dışardan yönetilen bir eylemdir. Geniş manada ise ölçüm olarak fiziki olarak görülmeyen doğrudan değil, dolaylı biçimde hissettirilerek uygulanan psikolojik şiddettir. Şiddetin kabulü ve nasıl görüldüğü önem arz eder. Şiddet eğer hak ve normal görünüyorsa bunun alışkanlık haline gelmesi tehlike yaratacaktır.

2.4.1. Yapısal ve Kültürel Şiddet

Günümüzde şiddet kavramı sadece fiziksel saldırılarla sınırlı değildir; yapısal ve kültürel şiddet de önemli konulardır, toplumun farklı katmanlarında çeşitli şekillerde kendini gösterir ve ciddi sonuçlara yol açabilir. Bu bölüm, yapısal ve kültürel şiddet arasındaki ilişkileri incelemeyi ve bu şiddet türlerini anlamak için çözüm önerileri sunmayı amaçlanır. Kültürel şiddeti konusunda, vurgulanması gereken önemli konulardan biri de "dil"dir. Galtung özellikle cinsiyetçi küfürler üzerinde durarak, içinde tecavüz gibi şiddet içerikli vurgular bulunan küfürlerin erkekler tarafından günlük hayatta sıkça kullanıldığını belirtmektedir (Galtung, 1996,s.44).

2.4.1.1. Yapısal Şiddetin Analizi

Yapısal şiddet, toplumda kurumsallaşmış hareketler içerir ve kişisel şiddete göre daha sessizdir. Kadının ev hanımı olarak çalışması ve bu emeğinin hiçe sayılması, yapısal şiddetin bir örneğidir (Galtung, 1969, s. 173). Yapısal şiddet kavramı toplumsal sistemlerin, kurumların ve politikaların nasıl yapısal şiddet biçimlerine katkıda bulunduğu incelenmiştir. Eğitim, ekonomi, sağlık ve toplumsal cinsiyet gibi alanlarda yapısal şiddetin nasıl tezahür ettiği ele alınmıştır. Ayrıca bu yapısal şiddetin yanında kültürel şiddete değinilerek din ve ideoloji alanlara değinilerek bu alanlardaki etkileri incelenmiştir. Kadının ev işi yapması emek vermesi, bunun kadının görevi olarak tanımlanması yapısal şiddetin en basit örneğidir. Yapısal şiddetin temelinde yine toplumsal cinsiyet eşitsizliği bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet, toplum tarafından kabul görülen kadın veya erkekte beklenen davranışları ve düşünceleri de ifade eder. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, yapısal şiddetin devam etmesine katkıda bulunur (Zalewski, 1995, s.341).

Eğitim sistemi, toplumda mevcut olan yapısal eşitsizlikleri pekiştirebilecek önemli bir faktördür. Örneğin, gelir düzeyi düşük olan bölgelerdeki okulların, kaynak eksikliği ve kalitesiz eğitim ile mücadele etmesi, bu bölgelerdeki öğrencilerin

eşitsizlikle mücadele etmesini zorlaştırır. Yapısal şiddete bir başka örnek de, gelir ve servet dağılımındaki eşitsizlikler ve fırsat eşitsizlikleridir. Birçok toplumda, zenginlik ve fırsatlara erişim, belirli bir azınlığın ayrıcalıklı konumunda yoğunlaşırken, çoğunluk ise ekonomik kısıtlamalarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, işsizlik, düşük ücretler, güvencesiz işler gibi sorunların yaygınlaşmasına ve dolayısıyla yapısal şiddetin artmasına neden olmuştur. Sağlık sistemi, sağlık hizmetlerine erişimde ve sağlık sonuçlarında görülen eşitsizlikleri yansıtır. Örneğin, gelir düzeyi düşük olan gruplar genellikle daha az sağlık hizmetine erişebilirken, sağlık sorunlarıyla başa çıkmak için daha fazla mücadele etmektedirler.

Toplumsal cinsiyet normları ve rolleri, yapısal şiddetin önemli bir bileşenidir. Kadınlar ve LGBT+ bireyler genellikle ayrımcılığa ve şiddete maruz kalırken, erkekler ise belirli toplumsal beklentilere uymak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirir ve yapısal şiddetin devam etmesine katkıda bulunur. Toplumsal cinsiyet, yapı, kültür ve barış/şiddet ikilemi üzerinden bakıldığında, bizleri sosyal olarak ataerkilliğe doğru yönlendiren bir oluşum olarak ortaya çıkmaktadır (Galtung, 1996, s. 40).

Şiddetin toplum içinde nasıl sunulduğu ve nasıl kabul edildiği de büyük bir öneme sahiptir. Çünkü toplum tarafından kabul gören şiddet, aynı zamanda meşru olarak kabul edilmektedir. Şiddetin toplum bu şiddet unsurunu nasıl sindirip, kabul edildiği önemlidir. Kabul edilen şiddet, meşru hale gelir ve sorun çözümünün bir aracı olarak görülür (Ergil, 2001, s. 40).

Galtung'a göre (1969, s.168), insanın varlığı için en büyük, en önemli ve en sürekli tehdit sosyal yapı içinde yüz yüze kaldığı adaletsizlikler ve yoksunluklardır. Bu sebeple sadece fiziksel şiddeti ön planda tutmak yanlış olacaktır.

2.4.1.2. Kültürel Şiddet

Kültürel şiddet kavramı, çevremizde bulunan din, dil, ideoloji, sanat, ampirik bilimler ve pozitif bilimler gibi çeşitli unsurlar tarafından biçimlendirilir. Bu unsurlar, kültürel normları ve değerleri oluşturur ve şiddetin toplumsal kabulü üzerinde belirleyici bir rol oynar. Yıldızlar, hilaller, haçlar, bayraklar, ulusal marşlar, lider portreleri, askeri törenler, etkileyici konuşmalar ve posterler gibi görsel semboller ve unsurlar, kültürel şiddetin temsilleri arasında önemli bir yer tutar. Bu

tür görsel objeler, toplumların kültürel değerlerini ve ideolojik görüşlerini yansıtarak, şiddet anlayışını ve uygulamalarını şekillendiren güçlü araçlar olarak işlev görür (Galtung, 1990, s. 291). Bu çerçevede ve konunun genel akışı doğrultusunda, kültürel şiddeti, yapısal şiddeti destekleyen ve pekiştiren kültürel bir yapı olarak tanımlayabiliriz. Kültürel şiddet (cultural violence) ile şiddet kültürü (culture of violence) kavramları arasındaki fark, kültürel şiddetin, toplumsal yapının ve kültürel normların şiddet davranışlarını meşrulaştırıcı bir çerçeve sunduğu, şiddet kültürünün ise bu şiddet davranışlarının toplumsal olarak normalleşmesini ifade ettiği yönündedir. Bu iki kavram, şiddetin kültürel ve yapısal boyutlarını farklı açılardan ele alır ve analiz eder. Kültürel şiddet, kültürün bazı öğelerinin şiddeti besleyecek şekilde suistimal edilmesi anlamına gelir. Şiddet kültürü ise, şiddeti bir yöntem olarak teşvik eden normlar sistemidir (Galtung, 1990, s. 291). "Şiddet kültürü," başkalarıyla ilişkilerde veya anlaşmazlıkları çözmede şiddetin bir yöntem olarak benimsenmesine veya teşvik edilmesine olanak tanıyan ve bunu destekleyen davranışlar ve değerleri içeren normlar sistemi olarak tanımlanır (Moser ve Winton, 2002, s. 11). Şiddet kültürü tanımına göre, şiddet toplumda geniş bir kabul gören değerler içinde yer almaktadır. Bu tür toplumlarda, şiddetin yaygınlaşması, şiddeti değersizleştirip sıradanlaştırarak toplumsal normlar haline getirmektedir. Bu süreç, şiddeti güç ve statü sembolü olarak kabul edilmesine yol açar ve böylece şiddet davranışları, toplumsal yapının ayrılmaz bir parçası haline gelir (Steenkamp, 2005, s. 254).

Kültürel şiddet, toplumun normları, değerleri ve inançları tarafından meşrulaştırılan ve sürdürülen şiddet biçimlerini içerir. Bu şiddet biçimi, fiziksel saldırılar gibi açıkça belirgin olmayabilir, ancak toplumsal ilişkilerin, kimliklerin ve bireylerin yaşamlarını etkileyebilmektedir.

Kültürel şiddet, kalıp yargılar ve önyargılar yoluyla bireyleri hedef alabilir. Toplumun belirli gruplarıyla ilgili yaygınlaşan olumsuz inançlar ve algılar, bu gruplara yönelik ayrımcılığı ve dışlanmayı besleyebilir. Örneğin, ırk, cinsiyet, cinsel yönelim veya din gibi faktörlere dayalı kalıp yargılar, bireylere karşı ayrımcı davranışlara yol açar.

Kültürel şiddet, dil ve ifade biçimleri aracılığıyla kendini gösterebilir. Aşağılayıcı veya ayrımcı bir dil kullanmak, belirli grupların itibarını zedeler ve onları dışlar.

Örneğin, aşağılayıcı lakaplar veya küfürlerin kullanılması, belirli bir cinsiyet, etnik köken veya cinsel yönelim grubuna karşı kültürel şiddetin bir ifadesi olmuştur.

Bunların yanı sıra, toplumsal normlar ve beklentiler, kültürel şiddetin temelini oluşturabilir. Özellikle kadınların ve LGBT+ bireylerin belirli rollerle sınırlandırılması veya belirli davranış biçimlerine zorlanması gibi durumlar, toplumsal cinsiyet normlarının ve diğer kültürel beklentilerin şiddet içeren sonuçlarındandır.

Bazı kültürel miraslar ve gelenekler, şiddetin meşrulaştırılmasına ve sürdürülmesine yol açmaktadır. Örneğin, töre ve namus cinayetleri gibi uygulamalar, belirli davranış biçimlerinin veya ilişkilerin korunması adına şiddetin kullanılmasını desteklenir.

Kültürel şiddetin içyüzü, toplumsal ilişkilerin ve yapıların derinliklerinde yer almakta ve sıklıkla belirgin olmamaktadır. Ancak, bu şiddet biçimleri, bireylerin ve grupların yaşamlarını etkiler ve toplumsal adalet için mücadele edenler için önemli bir konudur.

Yapısal ve kültürel şiddet, genellikle birbirini besleyen ve birlikte çalışan karmaşık bir sistem olarak görülmüştür. İç içe geçen bu biçimler, toplumun farklı düzeylerinde etkileşime girerek şiddetin yayılmasına ve sürdürülmesine yol açar. Toplumun kültürel yapısı, belirli davranış biçimlerini onaylama veya reddetme eğilimindedir. Örneğin, ataerkillik gibi kültürel normlar, cinsiyet eşitsizliğini desteklemekte ve bu da cinsiyete dayalı şiddetin yayılmasına neden olmuştur.

2.4.1.3. Sembolik Şiddet

Sembolik şiddet, Pierre Bourdieu tarafından geliştirilen bir kavram olup, birey ve topluluklar arasındaki güç ilişkilerini yeniden üreterek meşrulaştıran, görünmez ve dolaylı baskı biçimini ifade eder. Bu tür şiddet fiziksel olarak görünmez fakat semboller, kültür, dil, değerler normları aracılığı ile uygulanır. Sembolik şiddet, iktidar sahiplerinin kendi değer ve normlarını meşru ve evrensel olarak sunmalarına olanak sağlar, böylece toplumsal hiyerarşi ve eşitsizlikler doğal ve kaçınılmazmış gibi görünür. Bu yöntem, potansiyel tehlikeler taşıyabilir. Çünkü, iktidardaki kişilerin alt sınıflardan gelip gelmediği, ya da mevcut durumda harcanan kesimlerin bu durumu kabul edip etmediği gibi sorunlar her zaman gündemdedir. Bu durum, güç ve statü arasındaki ilişkiyi, toplumsal eşitsizlikleri ve iktidarın nasıl kullanıldığını sürekli olarak sorgulamaya açık hale getirir. Toplumsal eyleyciler, yani durumun farkında

olan bireyler, belirli kurallara ve normlara bağılı kalsalar bile, bu kuralları ve normları şekillendiren unsurlar olarak işlev görürler. Bu eyleyiciler, kendilerini belirleyen sosyal yapıların üretiminde aktif bir rol oynarlar ve bu süreçte belirlenenlerin oluşturulmasına katkıda bulunurlar. Yani, toplumsal normların ve yapıların biçimlenmesinde, bilinçli olarak veya olmayarak önemli bir etkiye bulunurlar. Gerçekleştirilen tahakküm genellikle, belirleyici güçlerle bu güçlerin algılarını oluşturan toplumsal gruplar arasındaki uyum ve etkileşimle şekillenir. Bu uyum, tahakkümün toplumsal kabul görmesini ve etkisini sürdürmesini sağlar; yani, güç ilişkilerinin ve toplumsal normların iç içe geçtiği bir süreçte, bu dinamiklerin nasıl ortaya çıktığı ve sürdürüldüğü üzerinde önemli bir rol oynar. (Bourdieu ve Wacquant, 2003, s. 167).

Bu tür şiddet, genellikle insanlar tarafından doğrudan fark edilmez ve toplumun mevcut güç yapısını meşrulaştırır. Bu nedenle, sembolik şiddet, bireylerin kendi rızaları ile bu hiyerarşik düzeni yeniden üretmelerine neden olur.

Sembolik şiddet, genellikle hükmedilenin, hükmedenlere ve dolayısıyla tahakküm sistemine karşı gösterdiği kaçınılmaz bağılılık ve kabul yoluyla şekillenir. Bu bağılılık, hükmedilenlerin kendilerini ve durumlarını, mevcut iktidar yapıları ve toplumsal normlar doğrultusunda anlamlandırmalarını içerir. Bu süreç, hükmedilenlerin tahakküm ilişkilerini içselleştirmesi ve bu ilişkilerin devamını sağlayacak şekilde davranışlarını ve düşüncelerini düzenlemesiyle gerçekleşir. Bu bağlamda, sembolik şiddet, toplumsal yapıların ve iktidar ilişkilerinin sürdürülebilirliğini sağlayan önemli bir mekanizma olarak işlev görür. Bu bağılılık, hükmedilenin hükmedeni ve kendisini değerlendirirken elinde yalnızca hükmedenle ortaklaşa sahip olduğu tanıma araçlarına sahip olmasıyla ortaya çıkar. Sonuçta, bu tanıma araçları tahakküm ilişkisinin somutlaşmış biçimleri olduğu için, bu ilişkiyi doğal bir durum olarak gösterirler. Başka bir deyişle, kişinin kendini ve hükmedenleri algılamada ve anlamada başvurduğu şemalar (örneğin, yüksek/alçak, eril/dişi, beyaz/siyah gibi) kendi toplumsal varlığının bir ürünü olan ve bu nedenle doğal olarak kabul edilen sınıflandırmaların somutlaşmış biçimleridir (Bourdieu, 2015, s. 50).

2.5. Mardin’de Geleneksel Kültürel Yapı ve Kadının Yeri

Mardin'in kent karakterini belirleyen ana öge çok kültürlülüktür. Günümüzde bu çok kültürlülük olgusal olarak görülme de, kültürlerarası etkileşimlerde izlerine rastlanır (Kaya, 2007, s.44). Geertz'e göre insan, kendi ördüğü anlamlar ağı içinde yer alan bir varlıktır. Kültür ise bu anlamlar ağlarının kendisidir; bu nedenle kültür analizi, yasa aramak yerine mana arayan ve yorumsal bir bilimdir (Geertz, 2010, s.19). Mardin'de geleneksel olarak aile yapısı genellikle ataerkil bir yapı gösterir. Bu çerçevede erkekler genellikle ailenin dışarıdaki temsilcisi ve karar vericisi olarak kabul edilirken, kadınlar genellikle ev içi işler ve aileye bakım gibi roller üstlenirler. Bu durum, kadınların genellikle geleneksel cinsiyet rolleri içinde tanımlandığı anlamına gelir. Mardin'in tarihinde, şehirde farklı mezheplere sahip Müslümanlar, Yahudiler, Yezidiler, Şemsiler, Ortodoks, Katolik, Keldani, Protestan Süryaniler, Ermeniler, Araplar, Kürtler ve Kafkas göçmeni Çeçenlerin bir arada yaşadığı görülmektedir. Günümüzde, bu çok kültürlülük Mardin'de somut olarak görülme de, kültür söyleminde, kültürler arası etkileşimlerde ve kültürel kimlik ile anlamlar üzerindeki mücadelelerde izleri sürülebilir (Sarı,2009,s.234).

Mardin'de geleneksel kültürel yapı içinde kadının yeri, bu değişim sürecinde yeniden şekillenmeye başlamıştır. Kadınlar, geleneksel rollerinin ötesinde eğitim, iş hayatı ve toplumsal yaşamda aktif rol alarak kendilerini ifade etme ve güçlenme sürecine girmişlerdir. Buna rağmen, bazı aileler ve toplum kesimleri hala geleneksel cinsiyet rollerine sıkı sıkıya bağlı kalabilirler.

Mardin gibi kültürel olarak zengin bölgelerde kadının yeri, geleneksel yapıların yanı sıra modernleşme ve değişim süreçleriyle birlikte yeni bir kimlik kazanma çabası içindedir. Bu süreç, kadınların daha fazla özgürlük, eşitlik ve toplumsal katılım arayışlarına dair birçok dinamikle şekillenmektedir.

3. Çocuk ve çocukluk

Çocuk ve çocukluk kavramları, sosyal, kültürel ve psikolojik açılardan oldukça zengin ve derinlemesine incelenen konulardır. Çocukluğun anlamı, sanayi öncesi dönemlerden günümüze kadar sosyal, politik ve ekonomik alanlarda oluşturulan daha geniş anlamlar bağlamında yavaş yavaş değişmiştir. Cunningham (2003)'a göre, "Sanayileşmeden önce çocukların, ailelerinin refahına katkıda bulunabilecekleri anda çalışmaya başlamaları normdu" (s. 84). Esas itibarıyla, çocukların söyleneni yapmak

durumunda olmaların “yetişkin otoritesini yansıtmanın yanı sıra, 'söylenildiği gibi yap' ifadesi, yetişkinlerin sadece çocuklar üzerinde değil, aynı zamanda çocuklukları üzerinde de kontrol uygulama yeteneğini ve çoğu zaman isteğini vurgular" James, A. & James A. (2004), çocukların sadece yetişkinlerin isteklerine uymak zorunda olduklarını değil, aynı zamanda yetişkinlerin çocuklukları üzerindeki kontrolünü ve bu kontrolün toplumsal yapıyı nasıl etkilediğini vurgularlar. Yetişkinlerin çocuklar üzerindeki denetimi, çocukların bireysel gelişiminden çocukluk kavramının toplumsal olarak nasıl yapılandırıldığına kadar geniş bir etki alanına sahiptir.

Bir çocuk, zaten var olan bir dünyaya doğar. Toplum açısından bakıldığında, sosyalizasyonun işlevi kültürü ve kurulu sosyal ilişkilere katılma motivasyonunu yeni üyelere aktarmaktır. Toplum, belirli bir düzenliliğe sahiptir, böylece insanlar nasıl davranacaklarını, düşüneceklerini ve hissedeceklerini belirli sınırlar içinde öngörmek mümkündür (Elkin, 1960, s. 7).

Çocuk birey olmanın en önemli serüvenidir. 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilk maddesinde, bir kişinin erken yaşta reşit olmaması durumunda, on sekiz yaşına kadar çocuk olarak kabul edileceği belirtilmiştir. On sekiz yaşını dolduran, yani on dokuzuna basmış bireyler ise genç olarak sınıflandırılmaktadır. Çocukluk, genellikle doğumdan ergenlik döneminin sonuna kadar olan yaş aralığını kapsar. Fiziksel olarak bu dönem, büyüme ve gelişme süreçleriyle tanımlanır. Genellikle çocukluk dönemi, biyolojik olarak ergenliğe kadar olan süreyi içerir.

Aslında, 1980'lerin sonlarına doğru ve özellikle 1990'ların başlarında, sosyoloji disiplini çocukları ve çocukluğu tamamen farklı bir perspektiften incelemeye başlamıştı. Çocuk sosyolojisi alanındaki akademisyenlerin kullandığı teoriler, gelişimcilerin kullandığı teorilerden köklü bir şekilde farklıydı ve onların çalışma alanı ile metodolojileri de farklıydı. Yapısalcı bir bakış açısına sahip olan bu akademisyenler, çocuğu masum, savunmasız ve tahmin edilebilir 'boş bir kap' olarak gören bakış açısına eleştirel bir yaklaşım geliştirdiler. Çocukluk, doğal bir durum veya büyüme aşaması olarak görülmektense bir yapı olarak değerlendirilmeğe başlandı (bkz. Jones, 2009). Bu nedenle, çocuk sosyolojisi akademisyenleri toplum içindeki çocukların rolünü ve çocukluğun tanımını sorgulamaya başladılar (bkz. James & Prout, 2006; Qvortrup, 1994; James ve James, 2004). Qvortrup'un sorduğu

gibi, "Çocuklar farklı sosyoekonomik arka planlara sahip evlerde yaşadıkları için yalnızca bir çocukluk olduğu iddia edilebilir mi?" (Qvortrup, 1994, s. 5). Bu nedenle, çocuk sosyolojisi akademisyenleri, çocukların toplum içindeki rolünü ve çocukluğun tanımını sorgulamaya başladılar (bkz. James & Prout, 2006; Qvortrup, 1994; James ve James, 2004). Qvortrup'un sorduğu gibi, "Çocuklar çeşitli sosyoekonomik arka planlara sahip evlerde yaşadıkları için yalnızca bir çocukluk olduğunu kim iddia edebilir?" (Qvortrup, 1994, s. 5).

Tarih öncesi dönemlerde, bir kısım çocuklar annelerinin koruması neticesinde hayatta kalmayı başarmış olsa da, tarımla uğraşan toplumlara ait kazılarda 2-3 yaşında anneleriyle birlikte çocuklar da gömülü olarak bulunmuştur (Başaranbilek, 1994, s. 46-48). Tarımla uğraşan ilkel toplumlarda yaşanan bazı çocukların zorlukları ve annelerinin korumasıyla hayatta kalabildiği, ancak bazı durumlarda bu korumanın yetersiz kaldığına dair bir gözlem aktarılmaktadır. İlkel toplumlarda, çocukların hayatta kalma şansı anne korumasına bağlı olarak artmaktaydı. Anneler, çocukları için önemli bir koruyucu rol oynarlar ve bu sayede bazı çocuklar zor şartlarda bile hayatta kalırlar. Ancak bazı arkeolojik kazılarda, 2-3 yaşındaki çocukların, anneleriyle birlikte gömüldüğüne dair buluntular ortaya çıkmıştır. Bu buluntular, çocukların küçük yaşta ölmelerine ve bu durumun toplumun gömü gelenekleri ve ritüelleriyle nasıl yansıtıldığına işaret eder. Gömü gelenekleri, bir toplumun ölüm ve yaşam sonrası inançlarına, çocukların toplumsal değerine ve yaşamın anlamına dair derin bilgiler sunar. Çocukların bu şekilde gömülmesi, onların toplum içindeki rol ve değerlerinin bir yansımasıdır.

Geleneksel Batı kültürü, eski Yunan ve Roma medeniyetlerinin etkilerini taşır. Elkind'e göre, antik dönemlerde çocuk kavramı, toplumsal yasalar ve kültürel normlar doğrultusunda yetiştirilmesi gereken genç bir vatandaş figürü olarak görülüyordu. Bu bağlamda, çocuklar, sadece aile içindeki bireyler değil, aynı zamanda toplumun temel taşlarını oluşturan gelecekteki bireyler olarak değerlendirilmiş ve bu nedenle belirli bir eğitim sürecine tabi tutulmuşlardır. (Elkind, 1999, s. 36). Antik dönemlerde çocuklar genellikle ailenin ve toplumun mülkiyeti olarak kabul edilirdi. Çocukların hakları ve özgürlükleri çok sınırlıydı. Özellikle varlıklı ailelerde çocuklar, aile mirasının devamı ve gelecek için güvence olarak görülürdü. Toplumsal statülerine göre eğitim ve yaşam koşulları belirlenirdi.

İnsanlar yerleşik hayata geçtikten sonra, çocukların aile ve toplum içindeki konumunda önemli, belirgin ve düzenli bir değişiklik yaşanmıştır. Bu süreç, çocukların toplumsal rollerinin ve değerlerinin yeniden şekillenmesine yol açarak, aile yapısı ve toplumsal normlar çerçevesinde çocukların yerinin daha sistematik bir şekilde belirlenmesini sağlamıştır. Bu değişim, çocukların hem aile içindeki rollerinde hem de toplumsal yapıdaki yerlerinde köklü bir dönüşüm getirmiştir (Marlow, 1977, s.3). Orta Çağ'da çocuklar genellikle erken yaşta iş gücüne katılır ve ekonomik olarak aileye katkıda bulunurlardı. Eğitim genellikle dini kurumlar tarafından sağlanır ve çocukların sosyal statüleri ve geleceği, ailelerinin sosyal ve ekonomik durumuna bağlı olarak belirlenirdi.

Dünya genelinde ve özellikle Avrupa'da çocukluğun toplumsal tarihi genellikle Orta Çağ'dan itibaren incelenmeye başlanmıştır. Orta Çağ döneminde, günümüzdeki anlamıyla bir çocukluk kavramının var olmadığı görülmektedir. Avrupa'daki yetişkinlerin dilinde çocuk ve çocukluk durumunu tanımlayan belirgin bir ifade bulunmamaktadır. Avrupalı akademisyenler ve eğitimciler, çocuğun ilk yedi yılını genellikle bebeklik dönemi olarak kabul etmekte ve bu süreden sonra çocukların ebeveynlerinin sosyal çevresine dahil olmaya başladığını belirtmektedirler. Bu dönem, çocukların aile içindeki ve toplumsal hayattaki rollerinin değiştiği bir geçiş sürecini ifade etmektedir. (Efe, 2008, s. 30-45).

Bu dönemden itibaren, çocuklarda ahlaki disiplinin sağlanması ve manevi ruhun güçlendirilmesi mümkün olmadığı gibi, kültürel ve sosyal anlamda yaşanan yozlaşmanın önlenmesi de pek mümkün değildi. Çocuğun yetişkinlerin "bozuk" dünyasından korunabilmesi, ebeveynlerin görevidir ve çocuğun yetişkinlerin dünyasına geçişinde ihtiyaç duyabileceği tedbirlerin alınması da bu sürecin bir parçasıdır. Özellikle Avrupa'da Katolik Kilisesi'nin baskısı altında sergilenen din merkezli yaklaşımlarda, ebeveynlere yoğun ve etkin görevler düşmüştür. Dinî otoriteler, çocukların ruh ve bedenlerinden ebeveynlerinin sorumlu olduğunu vurgulamış ve çocukların belli bir yaşa ulaştıklarında Tanrı için dini ritüelleri yerine getirmeleri gerektiğini, bunun ana ve baba tarafından çocuklara öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir (Aytaç, 1993).

Orta Çağ Avrupa'sında çocuk sahibi olmanın bazı avantajları ve dezavantajları vardı. Bir yandan, ailenin sürekliliğinin sağlanması için bir fırsat olarak görülen çocuk, evli

çiftlerin arasındaki sevginin bir ürünü ve eğlence sembolü olarak da değerlendiriliyordu. Aynı zamanda, ebeveynler için bir "gelecek garantisi" olarak da görülen çocuklar (Pollock, 1983, s. 208) ailelerinin sosyal ve ekonomik güvenliğini sağlama potansiyeline sahiptirler. Bu nedenle, ebeveynler çocuklarının eğitime, sağlığına ve genel gelişimine büyük önem verirler, çünkü çocuklarının başarıları, ailelerinin gelecekteki refahı için bir garanti olarak görülür. Orta Çağ'da çocukluk, günümüzdeki anlayıştan oldukça farklıydı ve genellikle modern dünyadaki çocukluk kavramından daha az tanınan bir dönemdi. Orta Çağ'da çocuklar, ailenin ekonomik kaynakları olarak görülürdü. Özellikle köylü ailelerde çocuklar, tarım işlerinde ve ev işlerinde aileye yardım etmek için erken yaşta çalışmaya başladılar. Bu nedenle çocukluk, daha çok iş gücü olarak değerlendirilir. Eğitim genellikle dinî kurumlar tarafından sağlanır. Kilise, çocukların eğitimi ve yetiştirilmesiyle ilgilenir, okullar ve manastırlar çocukların eğitim alabileceği önemli merkezlerdi. Eğitim, genellikle Latin dilinde ve Hristiyan inançları üzerine odaklanırdı. Çocukların sosyal statüsü, ailelerinin sosyal ve ekonomik durumu ile doğrudan ilişkiliydi. Varlıklı ailelerin çocuklarına daha iyi eğitim ve gelecek fırsatları sağlarken, fakir ailelerin çocukları daha sınırlı imkanlara sahipti. Ayrıca aile içindeki hiyerarşi ve otorite, çocukların yaşamlarını önemli ölçüde etkilerdi. Orta Çağ'da çocuklar, tehlikeli işlerde ve şartlarda çalıştırılırlardı. Özellikle kentlerde ve sanayi alanlarında, çocuk işçiliği yaygındı ve çocuklar sık sık kötü çalışma koşulları altında çalışmak zorunda kalırdı. Bu durum, çocukların fiziksel sağlığı ve gelişimi üzerinde olumsuz etkiler yaratırdı. Orta Çağ'da bebeklik ve çocukluk ölüm oranları oldukça yüksekti. Çocuklar hastalıklar, yetersiz beslenme ve diğer sağlık sorunları nedeniyle erken yaşlarda hayatlarını kaybederlerdi. Bu durum, çocukların yaşam beklentisi ve ailelerin çocuklara olan bakış açısını da etkilerdi. Orta Çağ'da çocukluk kavramı, günümüzdeki gibi korunaklı ve özenle yönetilen bir dönem olarak değil, daha çok ailenin ve toplumun ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan, erken yaşta sorumluluklar üstlenen bir süreç olarak görülmüştür. Bu dönemde çocukların hakları ve özel bir korunma altında olmaları, modern çağlarda olduğu gibi vurgulanmazdı ve genellikle toplumsal statüleri ve ailelerinin ekonomik durumları tarafından belirlenmiştir.

“Sosyal, politik ve ekonomik alanlarda üretilen anlamların bağlamıyla ilişkili olarak sanayi öncesi dönemlerden bu yana çocukluğun anlamı zaman içerisinde değişmiştir” (Berberoğlu, 2011, s.46). Bu dönemde, çocuklar genellikle aile içi iş gücünün bir

parçası olarak görülür ve erken yaşta iş hayatına atılmaları beklenirdi. Çocukluk, çoğunlukla iş ve sorumlulukla dolu bir dönem olarak kabul edilirdi. Sanayi devrimi ile birlikte, ekonomik ve sosyal yapıdaki değişimler çocukluğun anlamını dönüştürdü. Çocuklar, fabrika işçileri olarak çalışmak zorunda kaldılar, bu da çocukluğun daha çok ekonomik üretkenlikle ilişkilendirilmesine yol açtı

Sanayi Devrimi'nin etkisiyle birlikte, 1802 yılında kadın ve çocuk işçilerin sorunu daha da büyümüş ve İngiliz Parlamentosu'nda bu konu tartışılmıştır. Sonuç olarak, bu sorunu ele alan ilk modern yasa olan "Çırakların Bedensel ve Tinsel Sağlığı Hakkında Yasa" kabul edilmiştir (Ayzög, 2008, s. 7-8). Sanayi Devrimi ile birlikte çocuk işçi sorunu ön plana çıktı. Fabrikalarda çalışan çocuklar, kötü çalışma koşulları altında büyük zorluklar yaşadılar. Bu dönem, çocuk işçiliğine karşı ilk yasal düzenlemelerin yapıldığı bir dönem oldu ve çocukların korunması için çeşitli toplumsal hareketler başladı.

James ve James (2008), çocukluğu tanımlayıp eleştirirler. Onlar, "en basit haliyle çocukluk, tüm toplumlarda tüm insanların yaşam döngüsünün erken evresi olarak anlaşılmaktadır" (James & James, 2008, s. 22) yazarlar. Eğer çocukluk, insanların doğumdan tam gelişime kadar geçirdiği bir aşamadan ibaretse, neden bunu herkes aynı şekilde deneyimlemiyor? Gerçekten de bu çalışmada benimsenen ana görüşlerden biri, çocukluğun bir kavram olarak zaman ve mekân içinde tek bir anlam veya yoruma indirgenemeyeceğidir. Diğer kavramlarda olduğu gibi, çocukluk da kullanıldığı ve deneyimlendiği uygulamalar ve koşullara bağlıdır. Çocukluk kavramının birçok farklı şekli vardır. Ancak, çoğunlukla, çocukluğun ne olduğu konusunda nihai şekli yetişkinler, medya ve diğer araçlar aracılığıyla belirler, çünkü "yetişkinler 'büyüme' sürecini kontrol eder" (Oldman, 1994, s. 155).

Çocukluğu bir büyüme süreci olarak kavramsallaştırmak, çocukluğu bireylerin yetişkin oldukları aşamayı geçtikleri bir evre olarak görmeyi gerektirir. Bu çalışma, çocukları "insan olma süreçleri" (Qvortrup, 1994) olarak gören bakış açısını reddeder ve bunun yerine çocukların çevrelerini yorumlama yeteneğine sahip bireyler olduklarını öne sürer. Mills ve Mills'in belirttiği gibi:

Birçok tarihçi artık çocukluğun sosyal bir yapı olduğunu ve değişmez, ortak bir deneyim olmadığını kabul etse de, her zaman böyle düşünmemişlerdir;

asında, çocuk deneyimi ve çocukluk kavramı hakkında tartışmalar devam etmektedir. Bu tür anlaşmazlıklar ve değişen perspektifler, tarihsel araştırmanın özüdür ve tarihin doğasından kaynaklanır (Mills & Mills, 2000, s. 164).

20. yüzyılın başlarında, çocuk hakları ve çocuk koruma hareketleri önem kazanmaya başladı. Birleşmiş Milletler tarafından 1959'da kabul edilen Çocuk Hakları Bildirgesi ve 1989'da kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocukların haklarını güvence altına almak için önemli adımlar attı. Bu dönemde çocuklar, birey olarak tanınmaya ve kendi haklarına sahip olmaya başladılar. Aileler, çocuklarının hayatta kalmasıyla yetinmekle kalmayıp, onların toplum içinde saygın bir yer kazanması için eğitimleriyle ilgilenmeye başladılar (Öztürk, 2017).

Son dönem literatürü, çocukluğun herhangi bir toplum, kültür veya alt kültür bağlamında oluşturulmuş bir kavram olduğunu vurgulamıştır. Jenks (2004) "Çocukluk, sosyal analizin bir değişkenidir. Asla sınıf, cinsiyet ve etnik köken gibi diğer değişkenlerden tamamen ayrıştırılamaz" (s. 77) demektedir. Bu nedenle, çocukluktan sabit ve asla değişmeyen bir fenomen olarak ya da tek bir kavram olarak bahsetmek uygunsuzdur. Çocukluklar ve çocukların kimlikleri, bulundukları kültürel, tarihsel, coğrafi, ekonomik, politik, dini ve sosyal bağlamlara göre farklılık gösterir. Scott ve arkadaşlarının belirttiği gibi, "çocukluğun inşası çeşitli düzeylerde anlaşılmalıdır: yapısal, söylemsel ve yerleşik" (Scott, Jackson & Backett-Milburn, 1998, s. 162) olarak anlamlandırılmıştır.

Modern çocuklukta, ebeveynler tarafından gösterilen sosyal ve kültürel değerlerin sürekli olarak gündemde kalmasında, burjuvazinin kendi sınıfsal değerlerini üretme ve artırma bilincinden bahsetmek gerekir. Burjuvazi, bireysellik açısından yeni bir yaşam tarzı oluşturmak amacıyla bilimsel destekli bir çocukluk anlayışını benimsemiş ve bu anlayışı kendi sınıfsal değerlerinin üretiminde vazgeçilmez bir kavram olarak görülür. Bu değerler bağlamında, aile, okul ve bilim süreci burjuva değerleri doğrultusunda yeniden tanımlanmıştır (İnal, 2007).

Günümüzde çocuk ve çocukluk kavramları, geniş bir yelpazede incelenmekte ve değerlendirilmektedir. Çocukların eğitimi, sağlığı, güvenliği ve sosyal gelişimi üzerine odaklanan araştırmalar ve politikalar geliştirilmektedir. Toplumların

çocuklara yaklaşımı ve çocukların yaşam koşulları büyük ölçüde değişmiş ve gelişmiştir.

Geçmişte çocuklar genellikle sokaklarda oyun oynarlardı, ancak günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte evde kapanan ve telefon/tablet bağımlılığı gelişen çocuklar ortaya çıkmıştır. Modern yaşamın etkisiyle mahalle kültürü yerine sanal dünyada oyun oynayan çocuklar yaygınlaşmıştır. X kuşağı veya Z kuşağı gibi adlandırılan bu kuşağın çocukları genellikle iletişim araçları olarak internet, e-posta ve fotoğraf çeken cep telefonları kullanırken, sosyal medya platformlarını iletişim kurmak için tercih etmektedirler (Yılmaz, Ersoyal, 2013, s.762-763). Artık internet çocukları değişimi ile karşı karşıyayız. Sosyal alandan uzaklaşan çocuklar hayal dünyalarını artık bir ekrana bırakmışlardır. Sosyallik artık çocuklar için elektriğin, internetin, telefonun olduğu yer olarak görülmektedir.

Çocukluk, tarihin derinliklerinden günümüze kadar birçok deyim ve sözcükle farklı anlamlar kazanarak gelmiştir. Yetişkinliğe giden yolda ilk durak, ilk liman olarak çocukluk kabul edilir (Onur, 2005: 19-20). İnsan varlığının tüm tarihinde var olan çocukluk, zaman içinde farklı atıflar ve yaklaşımlarla değişmiş; dünya düzeninin evrimiyle birlikte anlamı ve yaşamı açısından çeşitlenmiştir.

3.1.Çocuk ve şiddet

Çocukluk dönemi, bireylerin kişisel ve sosyal gelişiminin temelini oluşturur. Bu süreçte yaşanan şiddet, ilerleyen yaşamlarında bireylerin fiziksel, duygusal ve psikolojik sorunlar yaşamasına yol açabilir. Ataerkil şiddet ise çocukları doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen bir sorundur; zira ataerkil normlar ve cinsiyet rolleri, çocukların sosyalizasyon sürecinde önemli bir rol oynar. Aile içinde çocuğa gösterilen değerler, onun kişilik özelliklerini belirlemede etkilidir; çocuk, girişken, becerikli, bağımsız, tepkici, içe dönük veya dışa dönük olabilir. Gazali ve İbni Haldun'a göre çocuk, temiz bir cevher olarak doğar; ancak anne-baba tarafından iyi veya kötü şekilde yetiştirilir (Akt., Büyükkaragöz vd., 1998, s. 31-34). Çocuklar, ailelerinin onlara verdiği değere ve gösterdikleri ilgiye göre farklı karakter özellikleri geliştirirler. Eğer bir çocuk, ailesi tarafından sevgi ve ilgiyle yetiştirilirse, girişken, becerikli, bağımsız, tepkici, içe kapalı veya dışa dönük olabilir. Bu özellikler, çocuğun aldığı ilgi ve destekle şekillenir. Anne ve baba, bu potansiyeli ya iyi ya da kötü yönde şekillendirir. Yani, çocuğun karakteri ve kişiliği büyük ölçüde aile

tarafından belirlenir. Ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri sevgi, ilgi, disiplin ve eğitim, çocuğun iyi veya kötü bir birey olmasında belirleyici rol oynar.

Ataerkil şiddet genellikle cinsiyete dayalı ayrımcılığın bir sonucudur. Erkek çocuklar ve kız çocuklar farklı şekillerde sosyalle edilir ve cinsiyet rolleri açısından farklı beklentilere tabi tutulurlar. Örneğin, erkek çocuklara şiddetin normal veya kabul edilebilir olduğu öğretilirken, kız çocuklarına itaatkâr ve sessiz olmaları öğütlenir. Bu cinsiyete dayalı ayrımcılık, ataerkil şiddetin temelini oluşturur.

Aile içi şiddet, çocukların ataerkil şiddete maruz kalma riskini artırır. Özellikle çocukların anne-babaları arasında şiddete tanık olmaları veya doğrudan bu şiddete maruz kalmaları, uzun vadeli travmalara ve psikolojik sorunlara yol açar. Ayrıca, bu tür deneyimler çocukların ilerleyen dönemlerde kendileri şiddet uygulama veya şiddete maruz kalma risklerini artırır.

Ataerkil şiddetle mücadelede erken yaşlarda eğitim ve farkındalık önemlidir. Eğitim kurumları, aileler ve toplum genelinde cinsiyet eşitliği ve şiddet karşıtı eğitim programları ve politikaları uygulanmalıdır. Bu sayede çocuklar, ataerkil normlara karşı daha bilinçli ve dirençli olur. Çocukların korunması ve ataerkil şiddetin önlenmesi için etkili yasal düzenlemeler ve toplumsal destek mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bu destekler, şiddete maruz kalan çocukların güvenliği ve rehabilitasyonu için kritik öneme sahiptir. Ataerkil şiddet bağlamında çocukluk dönemi ve çocukların yaşadığı deneyimler, cinsiyet eşitliği mücadelesi ve şiddet önleme çabaları için merkezi bir konudur. Bu alandaki araştırmalar ve politika geliştirme çalışmaları, çocukların sağlıklı ve güvenli bir ortamda büyümelerini sağlamak için önemli adımlar olarak değerlendirilmelidir.

4. Toplumsal kurum olarak evlilik ve aile

Geleneksel ve modern toplumlarda, aile kurumu kurumsal açıdan önemli ve temel bir sosyal yapı olarak kabul edilir. Aile, toplum hayatının devamını sağlayan temel yapı taşıdır ve toplumun sosyal yapısının istikrarını ve devamlılığını sağlar. Aile, evlilik yoluyla veya kan bağı ile kurulur. Bu, aile üyelerinin evlenerek bir araya gelmesi veya biyolojik ilişkilerle bağlı olması anlamına gelir. Bireyin biyolojik, sosyal, psikolojik ve ekonomik olarak sağlıklı bir şekilde var olması ve gelişmesi, genellikle aile yapısı aracılığıyla desteklenir (Güngör, 1995, s. 206-8).

Geleneksel aile kavramı, bütünlüğü ve birliği ifade eder. Aile, sosyal birlik, sosyal bir grup, bir sosyal örgüt, topluluk veya sosyal bir yapı olarak değerlendirilebilir (MacIver and Pagey, 1969, s. 22-30; akt: Acar, 1990: 12). Bu yapıda ataerkil yaşamı benimseyen toplumlarda kadın daha çok evde çocuk bakmakla yükümlü ev işlerine yoğunlaştırılırken erkek daha çok çok eve ekmek getiren karar mercii olarak evde hüküm süren kişidir. Kadın ilk etkileşimlerini, öğretilerini çocukken evde, aile içinde almaya başlar. Bununla birlikte kadın, konsept olarak evle ilişkilendirilerek eğitime başlanır. Kadın, ilk etkileşimlerini çocukken evde, aile içinde almaya başlar. Kadın, evle ilişkilendirilerek eğitilir ve ev işleriyle sorumlu olduğu öğretilir (Aktaş, 2013, s. 53-72). Kadınlara, çocukluklarından itibaren ev işleri yapmaları gerektiği öğretilir. Bu, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin bir yansımasıdır. Kadınların ev işleriyle sorumlu olduğu, erkeklerin ise bu tür işlerden mesul olmadığı öğretilir.

Geleneksel yapının değişimi ve Sanayi Devriminin başlamasıyla birlikte evlilik kavramı ve yaşantısı da değişim göstermiştir. Sanayi öncesi toplumlarda aileler, yiyecek, giyecek gibi temel ihtiyaçlarını kendileri üretirlerdi. Ancak sanayi toplumunda bu üretim, aile dışındaki fabrikalar ve şirketler tarafından gerçekleştirilmektedir. Örneğin, bugün yiyecek ve içecekler genellikle aile dışında, sanayi kuruluşlarında üretilmektedir. Sanayi toplumunda, kadınlar ailenin artan ihtiyaçlarını karşılamak için dışarıda çalışma gerekliliği hissetmektedir. Bu durum, kadınların giderek bireyselleşen toplumda ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına da olanak tanımaktadır (Tezcan, 1990, s. 271–272). Sanayi toplumunda, ailelerin artan gereksinimlerini karşılayabilmek için kadınlar da iş gücüne katılmak zorunda kalmaktadır. Kadınların çalışmaya başlaması, onların ekonomik bağımsızlık kazanmalarına ve bireyselleşen toplumda kendi ayakları üzerinde durabilmelerine olanak sağlamaktadır.

Feminist bağlamda evlilik, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları perspektifinden ele alınır. Feministler, evliliğin tarihsel olarak kadınların baskılanması ve erkek egemenliğinin bir aracı olarak kullanıldığını vurgularlar. Ancak modern feminist teoriler, evliliğin yeniden yapılandırılabilirliğini ve eşitlikçi bir temelde inşa edilebileceğini savunurlar. Feminist yaklaşımın temeli cinsiyet eşitliğine dayanarak kadınlara daha insani ve eşit haklar sağlamayı amaçlamaktadır.

Feminist sosyal hizmet, cinsiyet eşitsizliği yaratan yapısal ve sosyal faktörlere dikkat çeker ve kadınların sorunlarıyla mücadele eder (Alston, 2018, s. 3-18).

Feminist yaklaşım, evlilik içinde her iki tarafın da eşit haklara ve sorumluluklara sahip olmasını savunur. Bu, ekonomik bağımsızlık, ev işlerinin ve çocuk bakımının eşit paylaşımı gibi konuları içerir. Feministler, evliliğin kadınların bireysel özgürlüklerini ve kariyer hedeflerini sınırlamaması gerektiğini vurgular. Evlilik, kadının kimliğini ve kişisel gelişimini desteklemelidir. Evlilikteki güç dengesizliklerinin ele alınması gerektiği belirtilir. Patriarkal yapının, kadınların karar verme süreçlerinde eşit şekilde yer almasını engelleyebileceği ve bu durumun düzeltilmesi gerektiği savunulur. Feministler, evlilikle ilgili yasaların ve kültürel normların kadınların haklarını koruyacak şekilde reforme edilmesi gerektiğini savunurlar. Bu, evlilik içi şiddetle mücadele, boşanma yasalarının adil olması ve evlilik dışı ilişkilerin damgalanmaması gibi konuları içerir. Feminist perspektif, evlilik içindeki cinselliğin de rıza, karşılıklı saygı ve memnuniyet üzerine kurulması gerektiğini vurgular. Evlilik içinde zorla cinsellik veya cinsel baskı kabul edilemez. Feminist teori, evlilik kurumunun farklı cinsel yönelimleri ve aile yapıları (örneğin, eşcinsel evlilikler, çoklu evlilikler) kapsayıcı olmasını savunur. Evlilik tanımının heteronormatif kalıpların ötesine geçmesi gerektiği belirtilir.

4.1.Aile içinde roller: Kültürel bakış açısıyla aile

Geleneksel süreçten modern sürece geçişte özellikle kadın hakları ve sorunları ile ilgilenir. Geleneksel hayatta kadın yer edinmekte zorlanmıştır. Genele baktığımızda kadınların şiddet olgusu ile bütünleştiğini ve sürekli bu sorun etrafında şiddet olgusunun işlendiğini görmekteyiz. Fakat şiddet olgusu sadece kadınlara şiddet olarak atfetmek çok yanlış olacaktır. Şiddet olgusunu genel olarak ele almak gerekmektedir.

Aile ve evlilik konuları, üzerinde konuşulan ve tartışılan, özellikle değişim süreçlerinde önem kazanan konulardır. Aile, toplumsal değer yargılarını taşıyarak toplumsallaşmaya aracılık edebilir ve toplumsal değişime katkıda bulunabilir ya da değişimi yavaşlatır. Bu bağlamda, aile kurumu ve bireylerin içindeki rolleri, toplumsal değişime karşı olanlar ile değişimi destekleyenler arasında farklı ve bazen çelişkili görüşlere sahiptir (Alkan, 1981,s.101).Toplum ile karşılıklı bir etkileşim

halinde olan aile kurumu da diğer kurumlar gibi değişime uğramaktadır, fakat geleneksel toplumlarda bu değişim pek fazla istenmez.

Feminist bakış açısı, evlilikte eşitlik ve ortaklık ilkesini vurgular. Evlilikte karar alma süreçlerinin paylaşılması, ev içi işlerin eşit olarak dağıtılması ve her iki tarafın da kendi amaçlarına ulaşma hakkına sahip olması gerektiğini savunur.

Ataerkil toplumlarda evlilik, genellikle güç ilişkileri üzerine kurulu olduğu söylenir. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinin belirgin olduğu ve erkeklerin genellikle güç ve otoriteye sahip olduğu bir yapıyı ifade eder.

Ataerkil toplumlarda evlilikteki güç ilişkileri, genellikle erkeklerin aile içinde lider konumda olmalarını ve karar verme yetkilerinin büyük bir kısmını ellerinde tutmalarını ifade eder. Bu durum, erkeklerin ekonomik, sosyal ve siyasi olarak ailede ve toplumda üstün konumda olmalarına dayanır. Ataerkil yapılar, erkeklerin güçlü, koruyucu ve karar verici rolüne vurgu yapar. Bu yapıda kadınların ise genellikle ev içi işler ve çocuk bakımı gibi daha geleneksel roller üstlendiği ve erkeğin dış dünya ile ilişkilerde daha aktif olduğu düşünülür.

Ataerkil toplumlarda kadınların statüsü genellikle erkeklerin gölgesinde kalabilir ve karar alma süreçlerinde sınırlı bir rol oynayabilirler. Bu durum, kadınların ekonomik ve sosyal bağımsızlıklarının sınırlı olmasına ve erkeğin kontrolünde olmalarına yol açar.

Günümüzde, ataerkil yapıların eleştirisi ve toplumsal cinsiyet eşitliği mücadeleleriyle birlikte, evlilikteki güç ilişkileri değişime uğramaktadır. Kadınların ekonomik güç kazanması, eğitim düzeylerinin yükselmesi ve cinsiyet rollerine dair algıların değişmesi, evlilikte daha eşitlikçi ve ortak bir yapı oluşmasına katkı sağlar.

Evlilik ve aile kurumları ataerkil şiddetin temelini oluşturabilir ve bu şiddetin devam etmesine katkıda bulunur. Bu nedenle, ataerkil normların sorgulanması, eşitlikçi ilişki modellerinin teşvik edilmesi ve şiddetin önlenmesi için toplumsal düzeyde çeşitli önlemler alınmalıdır.

4.2. Çocuk yaşta evlilikler

Çocuk yaşta evlilikler, genellikle bireylerin yasal erginlik yaşından önce gerçekleşen evlilikleri ifade eder. Bu tür evlilikler, "çocuk gelinler" veya "çocuk evlilikleri"

terimleriyle de anılır. Özellikle kız çocuklarının 18 yaşından önce evlendirilmesi olarak tanımlanan bu kavramlar, genellikle çocuğun ruhsal ve fiziksel gelişimini tamamlamadan yapılan evliliklerdir. Bu evliliklerin büyük çoğunluğu, çocuğun bilinçli rızası dışında gerçekleştiği için "erken ve zorla yapılan evlilikler" olarak da adlandırılır (Özcebe ve Biçer, 2013'den aktaran Şen, 2014, s. 27).

Bu evliliklerde mağduriyet sadece kız çocukları için değil, erkek çocuklarını da kapsamaktadır. Erken yaşta yapılan evliliklerin büyük çoğunluğu, çocukların bilinçli rızası olmadan gerçekleşir. Yani, çocuklar kendi istekleri dışında evlendirilirler. Bu durum, "erken ve zorla yapılan evlilikler" olarak tanımlanır. Bu tür evlilikler, çocuğun özgür iradesine dayanmadan, genellikle aile veya toplum baskısıyla yapılır. Bu durum, hem fiziksel hem de duygusal olarak henüz olgunlaşmamış bireylerin evlilik kurumuna girmesini içerir. Çocuk yaşta evlilikler dünya genelinde farklı toplum ve kültürlerde görülebilir ve bir dizi sosyal, ekonomik ve kültürel faktöre bağlı olarak değişiklik gösterir. Çocuk yaşta evliliklerin temel nedenleri arasında ekonomik zorluklar, toplumsal baskılar, geleneksel ve dini normlar, aile içi şiddet, eğitim eksikliği ve toplumda cinsiyet rollerinin sıkı kalıpları bulunabilir. Bazı durumlarda, çocuk yaşta evlilikler, ailelerin sosyal ve ekonomik durumunu iyileştirmek veya kız çocuklarının cinsel taciz veya istismar gibi tehlikelerden korunmasını sağlamak amacıyla gerçekleştirilebilir. Toplumda daha çok kız çocukları küçük yaşta evlenmeye zorlandığından 'çocuk gelin' kavramı hayatımıza dahil olmuştur. Fakat geleneksel toplumlarda aynı durum erkeklerin de başına gelmektedir. Bu durum kız çocukları gibi yaygın olmadığından tam bir ifade bulunmamıştır.

Dini nikâhla kıyılan evliliklerin resmi kayıtlara geçirilmemesi ve 18 yaşından küçüklerin, hâkim kararı dışında yapılan evliliklerin devlet tarafından cezalandırılması, bu tür evliliklerin gerçek sayısının belirlenmesini neredeyse imkânsız hale getirmektedir (Şenol ve Alp, 2012, s. 248-2).

Dini nikâhla kıyılan evlilikler resmi kayıtlara geçmediği için bu evliliklerin sayısını belirlemek zordur. Resmi nikâh yerine sadece dini nikâh yapılan evlilikler, devletin resmi istatistiklerine dahil edilmez. Bu nedenle çocuk yaşta evliliklerde net bir sayıya ulaşmak oldukça zordur. Dini nikâhın kız çocuklarının sadece buluşa ermiş olmaları yeterli görülerek yapılması ve resmi nikâh olmadan gerçekleştirilmesi, toplumda

önemli sorunlara yol açmaktadır. Bu durum, özellikle kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesine neden olur. Dini nikahın, kız çocuklarının buluğa ermiş olmaları yeterli görülerek yapılması, erken yaşta evlendirilmelere neden olmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 12. maddesine göre, 15 yaşını doldurmuş bir çocuk ergin kabul edilebilir (Aksoy, 2014, s. 291).

Erken yaşta evlendirilen kadınların büyük bir çoğunluğunun ekonomik gücünün düşük olması, bu bireylerin sağlık hizmetleri gibi temel hizmetlerden faydalanmasını daha da zorlaştırmaktadır. Erken yaşta evlendirilen kadınların çoğunluğu, ekonomik gücü düşük olan bireylerdir ve sağlık hizmetlerinden faydalanmaları zordur. Bu durum, kadınların sağlıklarını tehlikeye atmaktadır (Aydemir, 2011, s. 32). Erken yaşta evlendirilen kız çocukları, "küçük" ve "aklı ermez" olarak görülmekte ve yeni ailelerinde kararlarda söz sahibi olamamaktadırlar. Bu çocuklara evlilik gibi ağır bir yükü vermekte sakınca görülmemesi büyük bir çelişki olarak yorumlanabilir. Erken yaşta evlilik, kız çocuklarının eğitim, sağlık ve kişisel gelişimlerini olumsuz etkileyerek, onların gelecekte bağımsız ve güçlü bireyler olmalarını engellemektedir. Fiziksel sağlık riskleri (erken gebelik, doğum komplikasyonları), psikolojik sorunlar (depresyon, anksiyete), eğitimden mahrumiyet, ekonomik bağımlılık ve sosyal dışlanma gibi sorunlar yaşanabilir. Erken yaşta evliliklerde ortaya çıkan sorunları incelenmiş bu tür evliliklerin ciddi psikolojik ve sağlık sorunlarına yol açtığını belirlenmiştir. Bu sorunlar arasında en sık görülenler depresyon, kaygı bozuklukları, fobik problemler, güven problemleri, sağlıkla ilgili problemler ve intihar girişimleridir. Bu durum, yıpranmış ailelere, mutsuz çiftlere ve psikolojik sorunlarla büyüyen çocuklara yol açmaktadır. Yani, erken yaşta evlilikler hem eşlerin hem de çocukların sağlığı ve mutluluğu üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır (Güngör,2011). Çocuk yaşta evlilikler, genç bireylerin kendi gelişimlerini tamamlamalarını ve potansiyellerini gerçekleştirmelerini engelleyebilir. Birçok ülkede çocuk yaşta evlilikler yasal olarak yasaklanmış olsa da, yasal düzenlemelerin uygulanması ve denetlenmesi toplumdan topluma değişebilir. Bazı ülkelerde yasal düzenlemeler var olmasına rağmen geleneksel veya dini uygulamalar bu yasaların etkisini azaltabilir. Uluslararası toplum ve insan hakları örgütleri, çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi ve sonlandırılması için çalışmaktadırlar. Bu çabalar, eğitim ve farkındalık artırma, yasal düzenlemelerin güçlendirilmesi, ailelere destek hizmetleri sunulması ve genç kızların potansiyellerini gerçekleştirmeleri için fırsatlar

yaratılması gibi stratejileri içerebilir. Çocuk yaşta evliliklerin, genç bireylerin sağlığı, eğitimi ve insan hakları açısından ciddi riskler taşıdığı ve toplumsal bir sorun olarak ele alınması gerektiği vurgulanmalıdır. Bu konuda yapılacak mücadeleler, çocukların sağlıklı bir gelecek için haklarının korunmasına ve güvence altına alınmasına yönelik olmalıdır.

4.3. Dünyada Çocuk Yaşta Evliliklerin Durumu

Dünya genelinde yaklaşık 650 milyon kadın ve kız çocuğu, çocuk yaşta evlendirilmiş ya da evlilik yaşı tam olarak belgelendirilmemiş durumdadır. Özellikle Sahra Altı Afrika, Güney Asya ve Orta Doğu gibi bölgelerde çocuk yaşta evlilik oranları oldukça yüksektir. Bu durum, çocuk gelinlerin sağlık sorunları, eğitimden mahrumiyetleri ve yaşam boyu ekonomik bağımlılıkları gibi pek çok olumsuz sonuca yol açmaktadır.

Çocuk yaşta zorla evlendirilme başlıklı araştırma sonuçlarına göre dünyada 20 ila 24 yaşları arasındaki araştırmaya katılan kadınların %21'i, 18 yaşına gelmeden evlendiği ya da evlendirildiği görülmektedir. Bu rakamlara bakıldığında, 650 milyon kadın henüz 18 yaşına gelmeden evlenmiştir. 18 yaşını doldurmadan evlenen kızların sayısı 12 milyondur. Bu evliliklerle yapılan mücadele sonucunda on yıl içerisinde tüm dünyada 10 milyon kız çocuğu erken evlenmekten kurtulmuş oldu. Bu değişim en fazla Güney Asya ülkelerinde yaşandı; Ancak Güney Asya'daki meydana gelen olumlu gelişme Latin Amerika, Afrika ile Ortadoğu bölgelerinde görülmedi. Son yıllardaki bu konuya ilişkin çalışmalar, küresel seviyede çocuk yaşta zorla evliliklerin yaygın hale gelmesinin Güney Asya'dan Afrika'ya evrimleştiğini ortaya koymaktadır (Beylü, 2017). Durum böyle olunca verilere bakarak ekonomik durumun bu çarpıklıkta büyük etken olduğu görülmektedir. 20-24 yaş aralığındaki kadınların 18 yaşından önce evlilik yüzdelerinin en yüksek olduğu ülkeler sıralamasında %76 ile Nijer, %68, Orta Afrika Cumhuriyeti ile %67 si Çad'da olarak Afrika kıtasında bulunuyor. UNICEF, 2019 raporunda, Erken yaşta evlilikler ile ekonomik bağın oldukça kuvvetli olduğunu belirtiyor.

Lane, Pakistan'da kız çocuklarının erken evliliğinin nedenlerini araştırırken, kız çocuklarının ve ailenin onurunu korumak, daha iyi bir yaşam sürmesini sağlamak, dini inançları ve gelenekleri uygulamak gibi sebeplerle erken evliliği benimsediklerini belirtmiştir (akt. Keskin, 2011; Çetinkaya, 2015).

Bangladeş'te ise kadın ergenler arasında düzenli olarak erken yaşta evlilik yaygındır. Ülkede asgari yasal evlilik yaşı belirlenmiş olmasına rağmen, özellikle kadın ergenler arasında erken yaşta evlilik oranları yüksektir. Örneğin, 10-14 yaş arasında kadın ergenlerin %11'i, 15-19 yaş arasında ise %46'sı erken yaşta evlenmektedir (Barkat ve Majid, 2003; Çelebi vd., 2020).

Dagne (1994) ise Kuzey Etiyopya'da kızların erken yaşta evlenmesinin nedenlerini şu şekilde açıklar: Ebeveynlerinin yaşlanıp ölmeden önce kızlarının geleceğini güvence altına almak, akrabalık bağlarını güçlendirmek, ailenin sosyal statüsünü yükseltmek, geleneksel olarak bekaretlerini korumak ve olumsuzluklardan korumak amacıyla erken evlilik tercih edilmektedir.

Dünya genelinde çocuk yaşta zorla evliliklerin istatistiksel verilerini elde etmek zordur. Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (FRA) tarafından yapılan bir çalışmaya göre, 2014 yılı itibariyle Avrupa Birliği ülkelerinin sadece Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Hırvatistan, İngiltere ve Kıbrıs'ta çocuk yaşta zorla evliliğin suç olarak düzenlendiği belirtilmiştir (FRA 2014). İngiltere'de Zorla Evlilik Birimi tarafından 2016 yılında yapılan bir çalışmada, zorla evliliğin tek bir ülkeye ya da kültüre özgü olmadığı vurgulanmıştır. Birimin 2005 yılından bu yana faaliyet gösterdiği bilgisi paylaşılmış ve Asya, Orta Doğu, Afrika, Avrupa ve Kuzey Amerika'dan 90'dan fazla ülkeden danışanların olduğu belirtilmiştir. 2016 yılında zorla evlilik riski altında olan ya da zorla evlendirilen mağdurların vakaları incelenmiş ve mağdurların en fazla mensup olduğu altı ülke şöyle sıralanmıştır: Pakistan (%43, 612 vaka), Bangladeş (%8, 121 vaka), Hindistan (%6, 79 vaka), Somali (%3, 47 vaka), Afganistan (%3, 39 vaka), Suudi Arabistan (%1, 16 vaka) (akt. Çelebi vd., 2020).

Çalışmada, ele alınan vakaların %11'inin İngiltere'de gerçekleştiği belirtilmiştir (FMU 2016). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Walk Free Vakfı ve Uluslararası Göç Örgütü tarafından yürütülen "Modern Köleliğin Küresel Ölçümü: Zorla Çalıştırma ve Zorla Evlilik" adlı çalışmada ise zorla çalıştırma ile birlikte zorla evliliğin yaygınlığına ilişkin bilgi toplanmıştır. 2014-2016 yılları arasında 48 ülkede gerçekleştirilen 54 ulusal temsili hane halkı araştırmasından elde edilen verilere göre, 2016 yılı itibariyle dünya genelinde 15.4 milyon kişinin zorla evlilik yaşadığı, bunlardan 6.5 milyon vakasının son beş yılda (2012-2016) gerçekleştiği belirtilmiştir.

Çalışmada, zorla evlilik mağduru olanların %84'ünün kadınlar ve kız çocukları olduğu vurgulanmıştır. Mağdurların %37'sinin evlilik yaşında 18 yaşın altında olduğu, en genç mağdurun 9 yaşında olduğu ve çocuk mağdurların %44'ünün 15 yaşından küçük olduğu ifade edilmiştir (ILO 2017).

4.4 .Türkiye’de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler

Türkiye’de çocuk yaşta evlilikler yasal olarak 18 yaş sınırına sahip olsa da, özellikle kırsal kesimlerde ve göçmen topluluklar arasında hala görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, her yıl binlerce 16-17 yaş arasında kız çocuğu evlenmektedir. Bu durum genellikle sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerden kaynaklanmaktadır.

Türkiye’de yapılan evlilikler sadece resmi evlilik olarak kayıtlara geçmektedir. Bir kişinin kendi iradesiyle evlenmesi için 18 yaşında ve/veya daha büyük olması gerekir. 17 yaşını doldurmuş kişilerin, ebeveynlerinin veya vasilerinin yazılı muvafakati ile evlenebileceği belirtilmektedir. 16 yaşını doldurmuş kız çocuğu yahut erkek çocuğu hakim izni ile evlenebilmektedir. Bu sebeple, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan evlilik istatistiklerinde evlenme yaşının 16 alt limiti istatistiksel veri olarak sayılmaktadır. Çocuk yaşta evlenmelerin dini nikah ile yapılması nedeni ile, resmi olarak 18 yaş altı evliliklerde istatistiksel veriler arasına girmiyor. Dini nikâh ile yapılan kayıt dışı evlilikler alan araştırmaları sonucunda elde edilen verilerle araştırmalara dahil edilmektedir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, 1968 yılından bu yana her beş yılda bir yapılan demografik bir araştırmadır ve Türkiye’deki kadınlara ilişkin önemli bir veri kaynağıdır. Ayrıca Türkiye Aile Yapısı Çalışması (TAYA) da buna ilişkin veriler sunmaktadır.

Resmi evlilik istatistikleri, kadınlar ve erkekler için evlenme yaşının zaman içinde arttığını göstermektedir. Ülkenin genelinde 2010 - 2019 döneminde ilk kez evlenen erkekler için oran 27,0'dan 27,8'e, kadınlar için ise yaş ortalamasının 23,7'den 24,8'e yükseldiği görülmektedir. İl bazında ilk evlenme yaşının en düşük olduğu iller, erkekler için 25,9 yaş ortalaması ile Afyonkarahisar ve Şanlıurfa, kadınlarda ise 21,9 yıl ile Ağrı ili olduğu belirtilmektedir (TÜİK, 2020). Türkiye'nin 2018 Nüfus ve Sağlık Araştırması da 25 ve 49 yaş arası kadınların ortalama ilk evlenme yaşının 21,4 olduğu görülmektedir. Türkiye'de 1993, 1998, 2003, 2008, 2013 ve 2018 Yılları Nüfus ve Sağlık Araştırmaları (TNSA), Hacettepe Üniversitesi Nüfus Araştırmaları Enstitüsü

tarafından yürütülen demografik araştırmalara ilişkin Makro DHS programının bir parçasıydı. Bu, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı'nda yapılan bir araştırmadır.

Araştırmalara göre, kadınların yarısı 21 yaşından önce evlenmiştir. Önceki TNSA sonuçlarıyla karşılaştırıldığında, ortalama ilk evlenme yaşı, son çeyrek yüzyılda iki yaştan fazla bir artış göstermiştir (HÜNEE, 2019). İstatiksel araştırma sonucu elde edilen resmi veriler 16-19 yaş grubunun ilk evliliklerinin zaman içinde seyrekleşip azaldığını söyleyebiliriz. Bu verilere göre, 2010 yılında 16-19 yaşında evlenen kadınların oranı giderek azaldı ve 2019 yılına kadar. Aynı dönemde, 16-19 yaşlarındaki erkeklerin evlenme oranı %3'ten artmıştır (TÜİK, 2020). Gerçekte burada dünya ve Türkiye için ele alınan verilerin istatiksel olarak kayıt altına alınan veriler olduğunu özellikle 16 yaşın altındakiler için kayıt altına alınmayan birçok çocuk yaşıta evliliğin var olduğu gözden kaçmamalıdır. Türkiye'deki durum göz önüne alındığında, son yıllarda Suriye'deki savaş nedeniyle mültecilerin ülkeye göç etmesi, özellikle Suriye sınır bölgelerinde kayıt dışı evliliklerin bu şekilde artmasına neden olduğunu belirtilmektedir (Şenol ve Dinç, 2017).

UNICEF Türkiye Çocuk Esirgeme Sorumlusu Özle Koyuncu, bir webinar'da yaptığı konuşmada (Children's Fund, 2016), 2030 yılına kadar yaklaşık 120 milyon kız çocuğunun erken yaşıta evlendirilebileceğine dikkat çekerek, dünya genelinde genç kadınların %21'inin 18 yaşından önce evlendirildiğini vurgulamaktadır. Günümüzde çocuk yaşıta erken ve zorla evliliklerin devam etmesinin başlıca sebepleri arasında ekonomik problemler, sosyal normlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kaliteli eğitime erişimde yaşanan kısıtlılıklar bulunmaktadır.

4.5. Mardin'de Erken Yaşıta Yapılan Evlilikler

Mardin'de nüfusun çoğunluğunu Kürtler ve Arap Müslümanlardan oluşsa da Süryanilerin de azımsanmayacak oranda oldukları görülür. Bu yörede farklı köken, mezhep ve inanışlar mevcuttur. Hristiyan dini inancına sahip olan Süryanilerin çoğunluğu Ortodoks mezhebine mensupturlar. Müslüman ve Hristiyan toplulukları çoğunluk iken, Yezidi topluluğu azınlık olarak yaşamaktadır. Bölgede Kürtçe, Süryanice ve Arapça dili yaygındır. Evlilikler, çoğunlukla akrabalar ya da aynı inanışlar çerçevesinde gelişmektedir. Akrabalar arasında yapılan evlilikler Türkiye'de yaygın evlilik türlerindendir. Akraba evlilikleri genellikle aşiret yapısının ve toplumsal

örgütlenmenin bir sonucudur. Soy birliği ve kültürel ortaklıktan kaynaklanan bu evlilik türü, sadece Türkiye'de değil, Kuzey Afrika, Yakın Doğu, Asya ve Orta Doğu ülkelerinde de tercih edilmektedir. Özellikle İslam öncesinde Oğuz Türkleri arasında kardeş çocukları arasında evlilik tercih edilmezken, İslamiyet'in kabulü ile birlikte amca çocukları arasında evlilik geleneği görülmeye başlanmıştır (Güneş vd. 2016).

Akrabalar arasında yapılan evlilikler çoğunlukla geleneklerine bağlı toplumlarda gerçekleşir. Aşiret genişleyip güçlenmesi, kan bağı ve akrabalık yolu ile örgütlenir. Aşiretin varlığı akrabalık ile gerçekleşir. Toprak ve mülklerinin parçalanmaması ve bölünmemesi için akraba evliliği tercih edilir. Bu sebeplerden dolayı akrabalar arasında yapılan evlilikler, maddi yani ekonomik, siyasi ve ahlaki bir durumu içeren kültürel bir biçimin yansımasıdır.

KAMER Vakfı Mardin Şube Başkanı Tülay Elçioğlu'nun önemli araştırmacılarından olduğu çocuk gelinler dosyası Mardin'de oldukça çarpıcı sonuçları içeriyor. 2 bin 746 kadın katılımcıyla yapılan ankete göre 363 kadının 12 ile 17 yaşları arasında evlendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Elçioğlu yapılan araştırmalara göre Mardin ve çevresinde küçük yaştaki kızların evlilik yaşlarının 12'ye kadar düştüğünü belirtmiştir. Elçioğlu yeterince gelişmemiş toplumlarda kaliteli eğitimden yoksun oluş, gelenekçi ve ataerkil yapı, toplumsal değerler, ile iş yetersizliği yoksulluk gibi sebeplerin kızların erken yaşta evlenmelerine sebep olduğunu dile getiriyor ve kız çocuklarının erken evliliklerinin beraberinde birçok sorunu da taşıdığını ifade ediyor. (KAMER, 2006).

Ekonomik yetersizlikler aile içinde yaşanan huzursuzluk şiddetin yanı sıra toplumda itibar kazanma, ataerkil toplumun öğretisi cinsiyet rolleri de erken yaştaki evliliklerin nedenleri arasında yer aldığını belirten Elçioğlu, kız çocuklarının aile içinde "misafir" olarak görüldüğünü belirtiyor. Tüm bunların toplum içindeki temel hak ve özgürlükleri de yok ettiğini vurguluyor. KAMER'in yaptığı araştırmaya göre çocuk yaşta evliliklerde Güneydoğu Anadolu Bölgesi çok bilinmeyenle dolu kapalı bir kutu.

KAMER Mardin Şube Başkanı Tülay Elçioğlu "Bir ülkede 11,5 yaşında evlendirilen, 14,5 yaşında iki çocuk annesiyken cinayete kurban giden kızlardan söz edebiliyorsak bu durum hepimizin utancı olmalıdır" şeklinde görüşlerini aktarırken, Siirt, Pervari'de 11 yaşında evlendirilen, bir yıl sonra çocuk sahibi olan genç kızın, 14 yaşında silahla

vurularak öldüğü, K.E'nin ise bir cinayete kurban gittiğini düşündüğünü belirtti ve “bu ölümün tüm boyutlarıyla incelenmesi gerektiğini” ifade etti (KAMER, 2006).

KAMER Vakfı'nın 2006 yılında 2 bin 746 kadın katılımcıyla yaptığı bir araştırmaya göre, o yıl içinde 4 çocuk 12 yaş ve altında; 157 çocuk 13 ila 15 yaş aralığında, 202 çocuk ise 16-17 yaş aralığında evlendirildi. (KAMER, 2006).

4.6. Çocuk Yaşta Evliliğin Nedenleri ve Sonuçları

Sosyolojik olarak incelendiğinde, çocuk yaşta evlilikleri sadece yoksullukla ilişkilendirmek pek mümkün değildir. Bu tür evliliklerin sebepleri arasında yoksulluk tabii ki önemli bir etken olabilir ancak tek başına yeterli bir neden değildir.

Toplumun ataerkil yapısı, erkek egemen düzen anlayışı ve kültürel normlar gibi faktörler de çocuk yaşta evliliklerin nedenleri olarak öne çıkmaktadır (Altuntek, 1993; Barmham, 2008). Bazı toplumlarda çocuk yaşta evlilikler, geleneksel ve kültürel normların bir sonucu olarak görülür. Aileler, kız çocuklarını erken yaşta evlendirerek onları toplumun gözünde saygın bir konuma getirmek veya aile itibarını korumak isteyebilirler.

Ekonomik yoksulluk, ailelerin çocuklarını erken yaşta evlendirmelerinde önemli bir faktördür. Aileler, ekonomik sıkıntılarından kurtulmak veya çocuklarını daha iyi bir yaşam standardına kavuşturmak için bu yolu tercih edebilirler. Özellikle başlık parası usulü geleneksel olarak bir erkeğin evleneceği kadının ailesine ödediği para veya değerli eşya olarak bilinmektedir. Bu uygulama, genellikle Türkiye'nin kırsal kesimlerinde ve bazı etnik gruplar arasında görülmektedir. Başlık parası, kadının ailesine maddi bir katkı sağlamak amacıyla verilir ve evliliğin gerçekleşmesi için bir ön koşul olarak kabul edilir. Maddi yeterliliği olmayan çok çocuklu ailelerde bu usul gerçekleşmektedir.

Eğitim eksikliği, özellikle kız çocuklarının çocuk yaşta evlendirilmesinde belirleyici bir faktördür. Eğitim imkanlarından mahrum kalan kız çocukları, aileler tarafından evlilik yaşında bir ekonomik yük olarak görülebilirler. Ataerkil düzlemde sadece kız çocukları değil, erkek çocukları da eğitimden mahrum bırakılarak evlendirilmeye zorlanmakta eğitim hakkını kullanamamaktadır.

Bazı toplumlarda dini inançlar, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesini teşvik edebilir. Dinî gelenekler veya yorumlar, evliliğin erken yaşlarda başlamasını

destekleyebilir ve bu durum toplumda kabul görebilir. Özellikle Mardin gibi feodal bir yaşam tarzına sahip şehirlerde din en önemli karar merci olarak karşımıza çıkmaktadır. Mardin halkı, Müslüman ve Süryani ağırlıklı inanca sahiplerdir. Mardin de çocuk yaşta evliliklerin en önemli bağlamı olan inanç unsurunda peygamber sünneti olarak atfedilen ve erinliğe girmemiş kızların bile evliliği geçerli sayılmaktadır. Öyle ki buna imam nikahı olarak atfedilen törenle gerçekleştirilmektedirler. Bu inanç unsundan kaynaklı çocuk yaşta evlilikler normal görülür ve toplumda yer edinilmiştir.

İlk doğumun erken olmasından kaynaklı çocuk yaşta evlendirilen kız çocuklarının bedenleri buna dayanamamakta ve doğum anında anne yahut çocuk hayatını kaybetmektedir.

Erken gebelikler ve doğumlar, genç kızların sağlığını ciddi şekilde tehdit etmektedir. Özellikle tıbbi bakım ve doğum sonrası komplikasyonlar riski artar. Evlilik, genç kızların eğitimlerini yarıda bırakmalarına neden olabilir. Bu durum, gelecekte iş olanaklarından ve kişisel gelişimlerinden mahrum kalmalarına yol açabilir. Genç kızlar genellikle ekonomik olarak bağımlı hale gelirler ve aile içinde veya toplumda güçsüz bir konumda bulunabilirler. Toplumların kalkınmışlık seviyeleri ile erken yaşta evlilik vakalarının sıklığı arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Diğer araştırmalar da bu bağlantıyı desteklemektedir; kalkınmışlık düzeyi arttıkça, erken yaşta evlilik oranlarının genellikle azaldığı gözlemlenmiştir. Bu durum, eğitim ve ekonomik gelişim gibi kalkınma faktörlerinin, bireylerin evlilik yaşını ve aile yapısını etkileyen önemli etkenler olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tür çalışmalar, toplumsal ilerlemenin erken yaşta evlilik gibi sorunları azaltma potansiyeline sahip olduğunu (Singh ve Samara, 1996; Güven, 2016; Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012) göstermektedir.

Çocuk yaşta evlilik, genç kızlar üzerinde psikolojik stres ve travma yaratabilir. Bu durum, depresyon, anksiyete gibi psikolojik sorunlara yol açabilir. Genç kızlar, erken yaşta evlenerek sosyal ve siyasi yaşamdan uzaklaşabilirler, toplumsal katılımları azalabilir. Erken yaşta, çocuk yaşta ve zorla evlilikler, şiddetin tekrar tekrar üretilmesine ve bireylerin hayatları boyunca sürecektir travmalar yaşamalarına neden olur. Bu tür evliliklerde, erken yaşta gerçekleşen gebeliklere bağlı olarak düşük, ölü

doğum gibi anne ve çocuk sağlığı sorunları ortaya çıkmaktadır (Özkan, 2013; Çöl ve diğerleri, 1994; Cherlin ve Riley, 1986).

Bu nedenlerle, çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi ve sonuçlarının hafifletilmesi için kültürel, eğitimsel, ekonomik ve yasal önlemler alınması gerekmektedir. Bu önlemler, çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmelerini ve kendi kararlarını özgürce verebilmelerini sağlayacak adımları içermelidir.

4.7. Çocuklara Yönelik Hak İhlalleri

Reşit olmayan bir bireyi evlenmeye zorlamak veya bu yönde yönlendirmek, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği daha da derinleştiren ve kadınlara yönelik şiddeti artıran bir durumdur. Ayrıca, çocuk istismarına yol açabilecek ciddi bir sorundur. Bu uygulama, genç yaşta evliliğin getirdiği psikolojik, sosyal ve ekonomik yüklerle birlikte, bireylerin özgürlüklerini ve haklarını kısıtlar. Bu tür uygulamalar, toplumsal eşitsizliği pekiştirir ve genç bireylerin sağlıklı gelişim süreçlerini olumsuz yönde etkiler, ayrıca toplumda adaletsizliği ve şiddeti yaygınlaştırır. Bu uygulama, yalnızca bir insan hakları ihlali olarak değerlendirilemez; aynı zamanda bireylerin ve toplumun gelişimini engelleyen ciddi bir engel teşkil eder (Güven, 2016, s. 1252; Kamal, 2012, s. 317). Çocuğun eğitim, sağlık, sosyal alanlarından uzaklaştırılıp daha bilincinde olmadığı evlilik dünyasına itmek en büyük haksızlık olmaktadır.

Yaş nedeniyle resmi nikahla gerçekleşemeyen evlilikler, dini nikah ile gerçekleştirilmekte ve bu durum bir hukuki sorun oluşturmaktadır (Özcebe ve Küçük Biçer, 2013, s. 86-93). Bu yasal sürece uymayan daha geleneksel toplumlar inanç kültürü ile karşımıza çıkmaktadır. Bu tarz toplumlarda, yasal olana değil inancın gerekliliğine odaklanarak yaşanmaktadır. Bu sebeple çocuk yaşta evlilikler daha çok kanunen değil, dini törenlerle gerçekleştirilmektedir. Bu inanç kültürü çocuğun yasal haklarını hiçe saymakta, kişisel hak ve özgürlüğünü yok saymaktadır. Bu dini inanç yahut kültür ile gerçekleşen nikahlarda kayıt altına alınamamaktadır. Dini nikahların sayısı veri olarak bilinmese de azımsanmayacak çokluktur.

Erken ve zorla evlendirme durumları suç teşkil eder. Bu tür eylemler, çeşitli suç tiplerini içerebilir. Cinsel suçlar genellikle diğer suçlardan daha fazla ön plana çıkmaktadır. Eğer fail, çocukla evlenme yasağı olan bir kişi ise, eylemin soruşturulması için mağdurun şikayetine gerek yoktur. Ancak diğer durumlarda, bu suçun soruşturulması yalnızca mağdurun şikayeti üzerine yapılır (Köseli ve Çelik,

2020, s. 87-88). Fakat evlenen iki kişi mağdur konumda ise buna sebep olan aracı yahut zorlayan kişiler kanun önüne çıkarılmalıdır. Kendi varlığının bilince olmayan çocuk zorla evlendirilerek hem cinsel istismara maruz kalmakta hem de kendi rızası olmadan bir hayata sürüklenmektedir.

Erkek hakları kavramı uluslararası alanda genellikle kadın hakları veya toplumsal cinsiyet eşitliği tartişmalarının merkezine pek oturmamıştır. Bu durum, tarihsel olarak toplumsal cinsiyet eşitliği çabalarının genellikle kadınların haklarını güçlendirmeye odaklanmasından kaynaklanmaktadır. Erken yaşta evlendirilen kız çocukları, genellikle fiziksel ve psikolojik olgunluğa erişmeden evlilik sorumluluklarını üstlenmek zorunda kalmaktadırlar. Bu durum, hem fiziksel hem de ruhsal sağlıklarını olumsuz yönde etkileyebilir. Erken yaşta evlenen kız çocukların, yaş ve gelişim seviyeleri göz önünde bulundurulduğunda, rıza konusunda yeterli değerlendirilemezler ve yaşadıkları mağduriyetlere karşı mücadele etme yetenekleri sorgulanabilir. Erken yaşta gerçekeştirilen evliliklerin yalnızca cinsel istismarla sınırlı kalmadığı, aynı zamanda çocukların fiziksel ve ekonomik istismara maruz kaldığı açıkça ifade edilmektedir (Boran vd., 2013; Yüksel ve Yüksel, 2014).

Erken yaşta evlendirilen kız çocukları, genellikle fiziksel ve psikolojik olarak olgunlaşmadan evlilik sorumluluklarını üstlenmek zorunda kalırlar. Bu da onların hem fiziksel hem de ruhsal sağlıklarını olumsuz etkiler. Ayrıca, bu tür evlilikler, kız çocuklarının eğitim hayatını sona erdirir ve onların sosyal ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarını engeller. Öte yandan, ekonomik şiddet mağduru olan kız çocuklarının erken yaşta evlenmeye daha eğilimli olduğunu gösteren başka bir araştırma, ekonomik şiddetin hem erken yaşta evliliğin sebeplerinden biri olduğunu hem de bu tür evliliklerin bir sonucu olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda bu evliliklerin ekonomik ve sosyal sonuçları üzerinde de etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Gürkan ve Coşar, 2009, s. 124-129).

Bu durum küçük yaşta evlendirilen erkekler için de söz konusu olmuştur. Bazı bölgelerde erkeklerin eğitime erişimi ve istihdam olanakları konularında sorunlar yaşandığı gözlemlenmektedir. Çocuk yaşta zorla evlendirilen erkekler, aynı zamanda erken yaşta çalışmaya zorlanmakta ve kendi ailesinin geçimini sağlama zorunluluğunda bırakılmaktadırlar. Erkek birey, evi geçindirmek ile yükümlü görülmekte, baba figürü olarak atfedilmektedir. Bu da kişinin çocukluktan erginliğe

geçişinin hızlı olmasına neden olmaktadır. Kız çocuğuna evde çocuk bakma yükümlülüğü verilirken, erkek çocuğuna da eve maddi gelir sağlama yükümlülüğü verilmektedir. Erkeklerin savaş, göç, işkence gibi durumlarda da şiddete maruz kaldıkları ve bu konuda da uluslararası koruma ve yardım politikalarının geliştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu noktalar, erkek haklarının uluslararası alandaki gelişim sürecinde ele alınan başlıca konuları temsil etmektedir. Ancak, bu konunun kadın hakları kadar geniş çapta tartışılmadığını ve genellikle toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden ele alındığını belirtmek önemlidir.

Çocuk yaşta evlilikler, çocukların ihmal ve istismara maruz kalma riskini arttırmaktadır. Çocuk yaşta evlendirilen kızlar genellikle evlilik içinde veya evlilik sonrasında fiziksel ve duygusal istismara maruz kalmaktadır. Eşleri veya eşlerinin aileleri tarafından kötü muamele görebilmektedirler. Erken yaşta evlilikler, genç kızların cinsel istismara maruz kalma riskini artırmaktadır. Bu durum, cinsel ilişkiye rızaları olmadan zorlanmaları veya eşleri tarafından istismara uğramaları şeklinde gerçekleşebilir. Çocuk yaşta evlendirilen kızlar, genellikle ekonomik bağımlılık içine düşerler ve bu durum da ekonomik istismar riskini artırır. Kısıtlı ekonomik kaynaklara sahip olmaları, kendi ihtiyaçlarını karşılamalarını zorlaştırabilir ve istismara açık hale getirebilir.

BÖLÜM III

Yöntem

Araştırma, kozmopolit kültüre ve feodal yapıya sahip Mardin ilinde gerçekleştirilmiştir. Çocuk yaşta zorla evlendirilmiş olan 11 kadın ve 5 erkek yetişkin ile yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat yapılmıştır. Etnografik analize dayanan araştırmada katılımcı gözlem tekniği kullanılmıştır. Araştırmacının kendisinin Mardinli olması katılımcı gözlem tekniğini mümkün kılmıştır.

Etnografi, nitel araştırma yöntemlerinden biridir ve insan davranışlarını, kültürel pratikleri, kodları ve deneyimleri detaylı bir şekilde incelemek için kullanılan bir araştırma desendir. Bu yöntem, "etno" (insan) ve "grafi" (betimleme, tasvir etme) kelimelerinin birleşiminden türetilmiştir. Etnografide amaç, belirli bir kültüre sahip olan bir grubun yaşamını, onların perspektifinden anlamaktır. (Erduyan, 2017,s.82; Cresswell, 2018, s.96).

Etnografik analiz, insan davranışlarını, kültürel normları ve sosyal etkileşimleri anlamak amacıyla yapılan bir araştırma yöntemidir. Bu analiz, genellikle belirli bir topluluğun veya grubun yaşam biçimlerini, inançlarını ve değerlerini ayrıntılı bir şekilde incelemek için kullanılır. Araştırmacılar, katılımcı gözlem, derinlemesine mülakatlar ve diğer nitel veri toplama yöntemleri kullanarak veri toplar. Toplanan veriler, insanların günlük yaşamlarında nasıl etkileşimde bulunduklarını ve kültürel pratiklerin nasıl oluştuğunu ve sürdüğünü anlamak için analiz edilir.

Katılımcı gözlem genellikle uzun süreli bir araştırma sürecini gerektirir. Araştırmacı, topluluk içinde güven ve kabul görmek için zaman ayırır ve katılımcıların günlük yaşamlarına entegre olur. Bu süreçte araştırmacı, notlar alabilir, gözlem günlükleri tutabilir, görüşmeler yapabilir veya katılımcılarla etkileşim içinde olabilir. Katılımcı gözlem yöntemi, belirli bir topluluğun sosyal dinamiklerini anlamak, kültürel pratikleri keşfetmek, belirli bir olay veya durumu açıklamak veya sosyal ilişkileri incelemek gibi çeşitli araştırma amaçlarına hizmet edebilir. Örneğin, antropologlar, sosyologlar, eğitim araştırmacıları ve sağlık profesyonelleri gibi farklı disiplinlerde

araştırmacılar bu yöntemi kullanabilirler. Katılımcı gözlem yönteminin avantajları arasında derinlemesine ve zengin veri toplama imkanı, araştırmacının gözlemlerini doğrudan olayın içinde yapabilmesi, katılımcıların doğal davranışlarını gözlemleyebilmesi ve topluluk içinde güven ve itibar kazanabilmesi yer alır. Katılımcı gözlem yönteminin zorlukları arasında zaman alıcı olması, araştırmacının tarafsızlığını koruma zorluğu, etik sorunlar (örneğin, gizlilik ve rızaya dayalı katılım gibi), ve sonuçların genelleştirilebilirliği konusundaki sınırlılıklar bulunabilir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada yazarların geliştirdiği yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Alanında uzman iki akademisyenin görüşü alınarak görüşme formu yapılandırılmıştır. Görüşme formunun birinci kısmında katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin sorular yer alırken ikinci kısmında araştırma amacına yönelik sorular yer almaktadır. Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde katılımcılara araştırmanın amacına ilişkin açıklama yapılmış ve katılımcıların izni alınarak görüşmeler kayıt altında alınmıştır.

Araştırmacının Mardinli oluşu katılımcılara ulaşma hususunda kolaylık sağlamıştır. Araştırmacı mülakat yapacağı gruba kartopu örnekleme yoluyla ulaşmıştır. Mülakat sorularını araştırmacı kendisi oluşturmuştur. Araştırmada kadınlar babalarına zarar gelmesinden korkmuşlardır. Erkekler konuşmak yahut konuşmanın kayıt altına alınmasından rahatsız olmuşlardır. Bu sebeple sadece 5 erkek ve 11 kadın katılımcı ile araştırma tamamlanmıştır.

Çalışmada katılımcılardan Türkçe bilmeyen Kürt kadınlar da bulunmaktadır. Kürtçe konuşan kadınlarla yapılan mülakatlar Türkçeye çevrildi.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırma kapsamındaki bulgular içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. İçerik analizi, benzer konuların bir araya getirilmesi ve okuyucunun anlayabileceği şekilde açıklanmasıyla yapılmaktadır (Yıldırım, Şimşek, 2016). Bu bağlamda tematik analiz gerçekleştirilmiştir.

BÖLÜM IV

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmamda, çocuk yaşta evliliklerde sadece kadınların değil, erkeklerin de haklarının ihlal edildiğini gözlemledim. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1’de belirtildiği gibidir. Tabloda ilk dikkat çeken husus kadınların tümünün, biri hariç erkeklerin tümünün reşit olmadan zorla evlendirilmiş olmalarıdır. Görüşmeler, Mart ve Nisan aylarında ayrı ayrı olarak tamamlanmıştır. Katılımcı gözlem tekniğini kullanma amacım Mardin’de büyümüş ve kültüre vakıf olmamdan kaynaklı, araştırmamda büyük kolaylık sağlamıştır. Mardin daha kapalı ve dini yönden hassas bir yaşama sahip olduğundan bazı süreçleri ve durumları katılımcılar anlatmak değinmek istemediler. Evlilik konuları ve baba figürü gibi konular özel bir alana sahiptir. Bu durumun bilincinde olduğum için katılımcı gözlem tekniği ile arda kalan konuşulmaktan çekinilen durumları bu teknik ile dile getirme şansına sahip oldum.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyeti	Yaşı	Evlenme Yaşı	Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu
e.1	Erkek	56	17	4	İlkokul
e.2	Erkek	36	15	7	İlkokul
e.3	Erkek	40	16	6	Lise terk
e.4	Erkek	42	19	9	Lise
e.5	Erkek	50	16	3	Ortaokul
k.1	Kadın	48	15	10	-
k.2	Kadın	32	17	4	Lise terk
k.3	Kadın	45	16	3	Ortaokul
k.4	Kadın	36	16	5	İlkokul
k.5	Kadın	39	16	6	Lise
k.6	Kadın	56	13	12	-
k.7	Kadın	40	16	3	İlkokul terk
k.8	Kadın	22	13	1	-
k.9	Kadın	28	16	3	Lise terk
k.10	Kadın	31	14	3	İlkokul
k.11	Kadın	60	9	8	-

-

Kadın katılımcıların evlenme yaşları 9-17 yaş aralığındadır. Erkekler için de durum çok da farklı değildir. Daha hayatın bilincinde olmayan, kendi kararlarını verebilecek yaşta olmayan bu çocuklar oyun alanlarından çıkıp hızla bir yetişkin gibi yaşamaya başlamışlardır.

Erkek katılımcıların evlenme yaşları ise 15-17 yaş aralığında olmuştur. Çoğu katılımcı evliliğin ne anlama geldiğini dahi bilmeden eğitim hayatından men edilerek ya hiç okula gitmemiş yahut okul hayatı yarıda bırakılarak evlendirilmiştir.

Eğitim hayatında men edilme

“3 çocuk annesiyim, ev hanımıyım. Ortaokul mezunuyum isterdim okul okumayı ama kısmet olmadı. Evliliği layık gördüler. Bundan ibaret benim hayatım.” (K3, Görüşme, 25 Mayıs 2024).

K3 olarak kodladığım katılımcı, hayatında en arzu ettiği şeyin okula gitmek olduğunu ancak sürekli ev işi ve kardeşlerini büyütmekle uğraştığını belirtti. Ayrıca okula giden abilerinin elbiselerini yıkayıp ütülerle sorumluydu. Ortaokuldan sonra çok ağlamış, çok direnmiş fakat ne yapsa da o yaşta bir çocuğun söz hakkı olmadığını kötü deneyimlerle öğrenmişti. Abileri okuldan kaçarken, babası ona defter bile almazken, o ortaokulu derece ile bitirmişti. Onur belgesini hâlâ büyük sevinçle saklamaktadır. Çocuk yaşta evlendirilmesini kader olarak atfetse dahi aile büyüklerinin hayatını çaldığını belirtmiştir. Bu bilgileri kayıt kapanırken alma şansım oldu. Çünkü babasının yahut ailesini kötü lanse etmek hukuksal alanda onları yargılamak istemediğini belirtti. Ayrıca eşinden çekindiğini ve bu bilgileri paylaştığından dolayı öfkeleneyeceğini belirterek bu durumu not olarak yazıma aktarmamı rica etti. K3 hâlâ çocuklarının hikaye kitaplarını okumakta ve onların iyi bir eğitim alması için elinden geleni yapacağını belirtmektedir. Çocuk yaşta evliliklerin en büyük sıkıntılarından biri eğitim hayatından men edilmek.

“Eğitim durumum... Okumadım yani ilkokul 3. sınıftan terk ettim ama kendimi geliştirdim. Cahil bir insan değilim, iyiyi kötüyü bilen biriyim” (K7, Görüşme, 2 Mart 2024).

K.7 bir gün, daha önlüğü üzerinde okuldan gelmiş bir çocuk iken, evlerine gelen misafire yaptığı kahve ile hayatının kararı verildiğinin bilincinde değildi. Eğitim hayatından, sosyal hayattan cd çocukluğundan uzaklaştırılıp bir daha önlüğünü giymeden okuldan alınarak nişanlandırılmıştı. Nişanlı olduğundan dolayı okula gitmesi hoş görülmemiş; zaten evleneceğinden okula da gerek kalmadığı belirtilerek ilkokul 3.sınıftan sonrasına devam edememiştir. Çok küçük yaşta elinde bir yüzükle ev işlerine yoğunlaştırılmıştır. Okul hayatını çok seven K7, kendi kendini geliştirmek için sürekli kitaplar okuduğunu ve eğitim almış bilgili kişileri dinlediğini belirtmiştir. Nişan yapıldığı günün akşamında önlüğünü giyerek uyuduğunu ve o gün sabaha kadar ağladığını söylemiştir. K7 okul hayatından men edilmeseydi, iyi bir öğretmen olacağını düşünüyor. Fakat babasının kendisi dahil hiçbir kız evladını okutmadığını ve kendisine sürekli olarak okulun kızlar için bir tehlike arz ettiği, kadının yerinin eşinin, evinin mutfağının çocuklarının yanı olduğunun söylendiğini aktardı. K7 o dönemde söz hakkının hep babada olduğunu belirterek duygularını kimseye açıklamadığını ve sessizce durumu kabul ettiğini anlattı.

Ataerkil yaşamı benimseyen bu toplumlarda kız çocuklarına eğitim hakkı tanınmazken aslında durum erkek içinde çok farklı olmamıştır. Çünkü eğitim alan bireyin aile büyüklerinin sözlerini dinlemeyeceği düşüncesi yaygındır. Erkek katılımcılardan E3 de görüşme sırasında, anne baskısına maruz kalarak evliliğe zorlandığını ve lise eğitimini yarıda bıraktığını anlattı. 16 yaşında evlendirildiğini belirten katılımcı özellikle babasını vefatı ile tüm ailenin yükünü sırtına aldığını belirterek annesinin babasının yerine geçtiğini ve bu konuda zorlandığını, eğitim hayatını devam ettiremeyerek evlendiğini belirtmiştir. Baba figürünün kaybı ile ailenin en büyüğü olan katılımcı annesinin baskılarına direnemeyerek başarılı olduğu okunu yarıda bırakarak çalışma hayatına atılmıştır. Bir yuva kurma zorunluluğu dayatılarak evlendirilmiştir. Halen evliliği benimsemediğini ve aklının bir kenarında okulu bitirseydim ne olacaktı sorunun olduğunu söylemiştir. Ataerkil yaşamda erkek evlenirse eve ekmek getirmekle sorumludur. Bu sebeple eğitim geri planda tutulurken, güç ve ekonomi daha ön planda olmaktadır. Kadınlar için olduğu gibi, erkekler için de farklı olsa da ortak zorluklar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Söz hakkı babada

Ne kadın ne de erkek katılımcılar hayatlarında ve evliliklerinde hakimiyeti pek kendilerinde görmemişlerdir. Eğitim hakkı tanınmayan bu kişiler, evlendikten sonra kendi eğitimleri için bazen uğraş göstermeye çalışmışlardır. Fakat hayatın dayattığı sorumluluklarla bu pek de kolay olmamıştır. Çalışma hayatı erkekler için devam etmiş olsa da kadınlar için aynı durum söz konusu olamamıştır.

Kendi haklarının bilince olmadan evlendirilen bu kişilere sadece eğitim değil hiçbir alanda söz tanınmamıştır. Evlilikleri ve hayatları ile ilgili sorular yönlendirdiğim bu kişiler kendi istekleri sorulmadan evlendirilmişlerdir.

“Evlilik sürecini ailem belirledi. Ailem karar verdi. Tabii bana sorulmadı bu. Hani ben ya evlenecektim ya evlenecektim” (K5, Görüşme, Mayıs 2024)

K5 evlilik sürecinde sözlerinin veya tepkilerinin sonucu değiştiremeyeceği inancıyla çaresizce sessiz kalmıştır. Aile büyükleri için kız çocuğunun kendi fikrini söylemesi, büyükleri yok saymak olarak görülmektedir. Kız çocuğunun kendi hayatına dair fikrinin olması bile büyüklerle saygısızlık anlamına gelmektedir.

“Dediğim gibi isteğim doğrultusunda bir evlilik olmadığı için yani severek evlenmediğim için aile zoruyla evlendiğim için evliliğe bakış açım hâlâ değişmedi. Tamam üç çocuk annesiyim ama sanki hâlâ evli gibi hissetmiyorum” (K3, Görüşme, Mayıs 2024)

Kendine söz hakkı tanınmadan evlendirilen K3 severek isteyerek bir evlilik yaşamadığını belirtmiştir. Hatta eşini istemediğini, sevmediğini belirten katılımcı çevresi ve ailesi tarafından “Bir de severek mi evleneceksin? Ne ayıp!” diye söylenmelerine maruz kalmıştır. Çünkü evlilik bir aile kararı olmalıdır yani kişi severek evleniyor ise bu ayıplanacak bir durumdur. Sevgiden uzak bir aile anlaşması ile evlenen K3 hâlâ evliliğin böyle bir kurum olmadığını düşündüğünden, kendisini evli gibi hissetmediğini, “bir anlaşmanın içinde yaşamaya zorlandığını” belirtmiştir.

“Söz hakkım hiç olmadı. Olsaydı şu an evli olmazdım zaten. Biraz daha beklerdim” (K8, Görüşme, Mayıs 2024).

Çocuk yaşta evlendirilen K8 de ileriki yaşlarda evlenmiş olmayı arzu ettiğini belirtti. Babasının onun adına verdiği karara “hayır” demişti, ama durum değişmemişti. Babası bir ahababına verdiği “Sana kızımı vereceğim” sözünü tutmak için K8’e sormadan kendisini evlendirmiştir. Öyle ki kız isteme töreni bile yapılmamış ve K8 evleneceği kişiyi imam nikahında görmüştür. Kiminle evleneceğini dahi bilmeden hatta görmeden babasının sözü ile evlenmiştir. Tabii bu erkek tarafı için de çok farklı olmamıştır.

“Annem ev işlerinde tek başınaydı diye evlenmek zorundaydım. Çok söz hakkı tanınmadı. Babam yüzde doksan haklıydı, ben yüzde on haklıydım. Çok sinirli olduğum için en çok söz hakkına sahip olan o oluyordu.” (E2, Görüşme, Mayıs 2024)

E2 olarak kodladığım erkek katılımcı, iş hayatında babasına destek olmak için okulu ikinci planda tutmuş ve babasının verdiği işe yoğunlaşmıştır. Annesi ev işlerine yetişemediğinden, evlenerek bu sorunu çözeceğini düşünmüş. Bunu ailesine belirtmiş ancak baba evin reisi konumunda olduğundan onun belirlediği kişi ile evlenmek zorunda kalmıştır. Ataerkil toplumlarda, kişi kadın olsun erkek olsun fark etmeden, baba ne derse onu yerine getirmekle yükümlü olarak yaşamaktadır. Babanın tahakkümü evlilik sonrasında da devam etmektedir. Erkek evli de olsa baba hâlâ onun evliliğinde söz hakkına sahiptir.

“Babam beni evlendirdi. Zorla baskıyla evlendirdi.” (E1, Görüşme, Mayıs 2024).

E1 için de durum çok farklı olmamıştır. Babanın hükmü, kendi ifadesiyle, “hükümetin emir” gibi görülür. Ata baba ne derse onun sözü üzerine tartışmak dahi yasak ve ayıp sayılmaktadır. Tabii bu evlilikler daha çok tanıdık ve akraba ile yapılmaktadır. Baba yahut aile tanıdığı bildiği aile ile akraba olmak isterdi. Onlar için kültürlerine ayak uydurmak onların istediği gibi bir gelin yahut damat olması da önem arz ediyordu. Diğer türlü evlenilecek kişinin “yabancı” olması var olan düzeni sarsabilirdi. Bu ihtimali uzak tutmak amacıyla ya akraba yahut tanıdıkla evlilikler gerçekleştirilmekteydi.

“Severek evlendim, akrabaydık zaten amca çocuklarıydık” (K4, Görüşme, Mart 2024)

K4 her ne kadar severek evlendiğini söylemiş olsa da aslında eve gelip giden başka erkek de görmediği için amcasının oğlunu sevmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Daha dindar bir yapıda oldukları için yabancı erkeklerle konuşmak bir yana, onlara bakmak dahi günah sayıldığından, arada gördüğü amca oğlu ile konuşmak diğer erkeklerle konuşmaktan daha kolaydı. Evden çıkmak tek başına gezmek mümkün olmadığı içinde o eve gelen kim varsa hayat onlardan ibaretti. Bu sebeple çocukluğundan beri gördüğü ve başka seçeneği olmadığından daha güvenli bir liman olarak amca oğlunu sevmiştir. Bu tarz kapalı toplumlarda yabancı bir erkekle konuşmak yahut yabancı ile aynı sofrada oturmak mümkün değildir. Haremlik selamlık olayı çokça yaygındır. İnanç ve kültürün getirileri yaşamın hatta evliliğin temel taşını oluşturmaktadır.

İmam nikahı esas

İmam nikahının toplumda önem arz etmesi, erkeğin çok eşliliğini de normalleştirmiştir. İmam nikahı sadece çoklu evlilik sorunu getirmemiştir. Din temelli nikah, resmi nikah olmasa da toplum tarafından meşru kabul edilmektedir. Bu durum çocuk yaşta evliliklerin kabul görmesine neden olmaktadır. Resmi olarak evlilik yaşı 18 olarak kabul edilmektedir. 14 yaşında bir çocuk resmi bir dairede evlilik için başvuru yapamamaktadır. Hatta bu suç olarak sayılmaktadır.

9-10 yaşında evlendirildim. Suriye’den biri gelmişti, babam da gelen adam kimsesiz diye onu himayesi altına almıştı. Hatta öyle ki babam beni onunla imam nikahı kıydırmıştı. Ben de o ara bizim orada bir dere var, orada oyun oynuyordum. Beni görenler “oooo Cemil’in eşi burada diyorlardı”. Ben de anlamıyordum, olayın ne olduğunu bilmiyordum. Hatta koşarak eve gidip ağlayarak nenem ve anneme anlattım. Bana “Söylenenler yalan. Sen daha küçüksün. Yok öyle bir şey” demişlerdi. Ben 14 yaşına geldim. Olayı anladım ama ondan nefret ediyordum, onu hiç sevmiyordum. “Asla evlenmem” dedim. Adam baktı ki ben kararımdan vazgeçmiyorum, köyden kaçtı gitti. 25 yaşına kadar o adamla imam nikahlıydım. Nikahımı babam bozdu. Hemen sonrasında görücü geldi. 45 yaşında bir imam. 13 çocuğu vardı, 8 kız 5 erkek. Babam tanıdık diye beni ona verdi (K11, Görüşme, Mart 2024).

K11 tüm katılımcılar arasında en küçük yaşta evlilik yapan kişidir. Katılımcı 9-10 yaşlarında imam nikahı usulüyle evlendirilmiş, kendi rızasını bırakın, evliliğinden

haberi bile olmamıştır. Şafii mezhebine sahip topluluklarda, vekaletin yani kızın söz hakkının babaya ait olduğu inanılmaktadır. Şafii mezhebinde evlilik, İslam hukuku çerçevesinde belirlenen kurallara ve prensiplere göre gerçekleştirilir. Kadının velisinin (genellikle babası veya en yakın erkek akrabası) izni olmadan evlenmesi geçerli değildir. Velinin izni, evliliğin şartlarından biridir. Şafii mezhebinde evlilikle ilgili bu kural, İslam hukukunun genel prensipleri doğrultusunda belirlenmiştir ve toplumun ahlaki ve sosyal düzenine katkıda bulunmayı amaçlar. Velinin izni olmadan kişi hür iradesi ile evlilik yapamaz.

K11 bu dini hukuk kurallarına bağlı olarak veli izni ile evlenmişti. Kişinin hak ve özgürlüğü yok sayılarak dini bir inanç ışığında 9-10 yaşında daha reşit olmayı bırakın, çocuk diyeceğimiz yaşta, dini usullerle evlendirilmiştir. Ardından boşanma durumu dahi, kişi reşit olsa da babası tarafından yapılmaktaydı. Kişi ne evlenmede ne de boşanmada söz ya da hak sahibi olarak görülmemiştir. İnanç ve kültür, evliliklerde en büyük etken ve rol oynamaktadır. Kadın peygamberin olmadığı, kadının erkeğin himayesinde tutulmasını vurgulayan inanç normları kültürle harmanlayarak daha eril bir yaşam tarzını ortaya çıkarmaktaydı. Din dogmatik olmasından dolayı, 9-10 yaşında evlendiren kız çocuğun da bu yaşta evlendirilmesi sorgulanmadan toplum tarafından kabul görmüştür. K11 boşanmasının gerçekleşmesinden sonra dul kadın ithamı ile karşılaşmış, hor görülerek kendisine bekar yahut genç bir adama layık olmadığı söylenmiştir. Bu sebeple kendinden 20 yaş büyük ve evlilik yapmış, 13 çocuklu bir adamla istemese dahi zorla evlendirilmiştir. Kadın reşit olduğu halde kendi hayatında söz hakkına sahip olamamıştır. Dini inançlar erkeklere baskı oluşturmaya da, erkekler de kültürel ve aile baskısından kaynaklı evlilik konusunda aksi bir söz söyleyememişlerdir.

“Hiç evlenmesinler, kadınların kahrını çekmesin” (E3, Görüşme, Mayıs 2024).

Evliliği kendi arzu ve isteği ile gerçekleştirmeyen, annenin seçtiği kişi ile evlenen erkeklerin bakış açısından, evlilik karşısındaki kişinin “kahrını çekmek” olarak görülüyor. Bu tarz feodal coğrafyada karar mercii baba olurken, süreci yöneten, kızı bulan kişi annedir. Çünkü anne tabiri caizse gelin olacak kişiye alıcı gözle bakabilmektedir. Baba kızın soyuna sopuna, ailesinin çevre tarafındaki itibarına odaklanmaktadır. Fakat anne ise seçeceği gelinin hamarat, söz dinleyen, uysal bir kız olduğunu görebilmek adına, saha çalışması yaparak, alacağı gelinin evine

gitmektedir. Bu süreçte evlenecek olan erkek daha pasifize edilerek “Bizin senin büyüğünüz daha iyi biliriz” denilerek kaderine mahkum edilir. Kendi evliliğini, annesinin gözlemine, babasının itibarına bırakan eril düzene karşı çıkmaya hakkının olmadığını düşünmektedir. Günün sonunda rızası bile sorulmadan eril düzen içinde evlenen erkek, karşısındaki kadını tanımadan bir ön yargı biçimi geliştirmiştir. Duygusal bağ olmayan bu evlilik, aynı kültürden iki insanın birlikte yaşama zorunluluğunu göstermektedir. Bu sebeple birbirini kültürel olarak anlayan fakat duygusal, fiziksel ve hatta düşünsel anlamda anlamayan iki kişinin birlikteliği gerçekleşmiş olur. Kadın kendisini bir hizmetçi olarak, erkek ise kendisini kahr çeken biri olarak görmektedir. .

Evlilikte yaşanan zorluklar

“Tabii zorluklar yaşadım. Geçim sıkıntısı, tarlalarda çalışmalar falan çok zorluklar yaşadık” (E4, Görüşme, Mayıs 2024)

Eğitim hayatından men edilen birey var olduğu coğrafyanın zorluklarını maddi olarak da yüklenmektedir. Güneydoğu Anadolu’da yaygın geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Kendi doğduğu büyüdüğü coğrafyadan çıkamayan erkek, babadan oğula geçen işi devam ettirmekle yükümlüdür. Bu da babanın yaşayacağı zorlukları tıpkı miras gibi oğula yüklemiştir. Kişi okuldan men edilerek başka mesleği elde edemeyip daha çocuk denilecek yaşta evlendirilerek, bu koşullar çerçevesinde hayatını idame etmek mecburiyetinde bırakılmıştır. Bir aile sorumluluğu yüklenmiştir. Maddi ve ekonomik olarak kendi ailesinin ona tahsisi ettiği tarlayı ekip biçmiştir. Bu da aslında ekonomik açıdan onu aileye bağlı kılmıştır. Yani kişi ekonomik açıdan bağımsız gibi görünse dahi hâlâ doğduğu eve bağlı kalmaktadır.

Araştırmaya katılan 11 kadın katılımcıdan sadece biri çalışma hayatına girebilmiştir. Diğer tüm kadın katılımcılar ev hanımı olarak hayatına devam etmişlerdir.

“39 yaşındayım. 16 yaşında evlendim. Okumadım, sonradan dışarıdan okul okudum. Şu an hem çalışıyorum, hem de evime çocuklarıma bakıyorum. Onlarla güzel bir hayata devam ediyorum” (K5, Görüşme, Mayıs 2024).

K5 olarak kodladığım katılımcı, babasını küçük yaşta kaybedince abileri ve annesinin baskısı ile evlendirilmiş. Eğitim hayatından men edilerek ev hanımı olarak

hayatına devam etmiştir. Fakat kendi emekleri ile gittiği kuaför kursuyla ufak ufak birikim yaparak önce eğitim hayatına açıktan devam etmiş, ardından kendi işini kurmuştur. Eşi bu süreçte maddi destekte bulunmamış hatta bunun “boş bir hayal” olduğunu belirtmiş fakat katılımcı kendine inanmış ve başarmıştır. Feodal yaşam tarzına sahip bir toplumda yaşayan bu katılımcı için, eşinin karşı çıkmamış olması dahi büyük bir özgürlük olarak adlandırılabilir. Çünkü kadının eğitim alması hatta ve hatta meslek edinmesi onu evdeki sorumluluklarından uzaklaştıracağı inancı yaratmaktadır. Kadının görevi eve ekmek yahut para getirmek değildir. Bu erkeğin sorumluluğu olarak görülmektedir.

Yoksulluk çocuk yaşta evliliklerin temel nedeni

“Okul okumadım. Biz çok küçükken babam vefat etti. Çok fakirdik. Annem terziydi. İnsanlar kıyafet getirirdi. Artan kumaşları anneme verirlerdi. Bu kumaşlarla annem bize kıyafet dikerdi.” (K6, Görüşme, Mart 2024)

K6 kodlu katılımcı, babası öldüğü için, 13 yaşında hem yoksulluktan hem de toplum baskısından dolayı evlendirilmiştir. Yoksulluk, çocuk yaşta evliliklerin temel nedenlerinden biridir. Maddi sıkıntı çeken aileler, kız çocuklarını erken yaşta evlendirerek hem ekonomik yüklerini hafifletmek hem de evlilik karşılığında alınan başlık parası ile gelir elde etmek isterler.

“Eşimi kendim belirlemedim, annem belirledi. Hayat şartları zordu, annemin baskısıyla evlendim.” (E4, Görüşme, Mayıs 2024).

Erkeklerde ise durum farklı olsa da ortak durum söz konusu olmuştur. İş gücüne duyulan ihtiyaçtan kaynaklı ailede anne her şeye yetişemeyince erkeği evlendirerek bu duruma çözüm getirmişlerdir. Bu ekonomik zorunluluk, çocuk yaşta evliliklerin devam etmesine neden olur.

Ataerkil yapılar, kız çocuklarının üzerindeki kontrolü artırmak için erken yaşta evlilikleri kullanır. Kız çocuklarının özgürlükleri kısıtlanır ve erkek egemenliğine dayalı bir yaşam sürmeleri beklenir. Erkek çocuk ise babasının sözünden çıkmaması

ve soyu devam etmesi için kendi kültürüne uygun, “namuslu” bir kızla ile evlenmeye zorlanır. Bu da var olan sistemsel düzenin bozulmaması için yapılmaktadır.

Çocuk yaşta evliliklerin yarattığı travmalar

Ataerkil toplumlardaki çocuk yaşta evliliklerde, kız çocukları fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddete maruz kalmakta; erkek ise -daha çok ekonomik buhranlar ve psikolojik sıkıntılar yaşamaktadır.

“Zaten evliliğin ne olduğunu bilmiyordum, korkuyordum. Birçok şeyi bilmiyorsun yani daha kulaktan duyma. Ben daha o zamanlar adet dönemi ne bilmiyordum. Onun bile farkında değildim. Sonradan yavaş yavaş bir kadın erkek birlikteliği falan... Onları bile bilmiyordum yani o derece” (K5, Görüşme, Mart 2024)

Erken yaşta evlenen kız çocukları, fiziksel ve psikolojik sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Erken yaşta anne olmak, hem anne hem de bebek için sağlık risklerini artırır. Erken yaşta cinsel ilişkiye zorlanmak, kız çocuklarının ruhsal ve fiziksel sağlığını olumsuz etkiler. K5 kodlu katılımcı, kendi cinsel sağlığının bilincinde olmadan evlilik gerçekleştirmiş; “ayıp günah” kültüründen kaynaklı çevresi tarafından “bu konular” konuşulmadığı ve anlatılmadığından bilinçsiz bir evlilik hayatı yaşamıştır.

Türkiye'de çocuk yaşta evlilikler yasal olarak yasaklanmış olsa da, uygulamada bu yasaklar yeterince etkili değildir. Özellikle kırsal bölgelerde, çocuk yaşta evlilikler hala yaygın bir şekilde gerçekleştirilmektedir.

Yasal düzenlemelerin etkili bir şekilde uygulanmaması, bu tür evliliklerin devam etmesine neden olur. Özellikle dini nikah unsurunun toplumda geçerli olması bu hukuki unsuru hiçe saymaktadır.

Çocuk yaşta evlenen kız çocukları, sosyal izolasyon ve depresyon gibi psikolojik sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. Erkek çocukları aileye bağlı kalarak babayı rol modeli olarak almakta ve agresif bir ruh haline bürünmektedir. Çocuk yaşta evlilikler, kız çocuklarının kendilerini ifade etmelerini ve sosyal hayata katılmalarını engeller. Ayrıca, zorla evlendirilen bu çocuklar genellikle aile içi şiddete maruz kalır ve destek sistemlerinden yoksun kalırlar.

Kendi çocuklarını korumak istiyorlar

‘Ben yandım onlar yanmasın’ (E4, Görüşme, Mayıs 2024).

“Evlenmeyin diyorum., bekar kalın yani bir kadının kendi ayaklarının üzerinde durması... Ya evlilik güzel. Şöyle bir şey... Bunu bilinçlendiğin zaman kendi rızanla istediğin zaman o zaman hani evlilik güzeldir. Tabii ilerde nasıl bir hayat yaşarsın bilinmez ama şu an fikrim insanın kendi iradesiyle istediği zaman bilinçli bir şekilde evlenmiş olması en doğrusudur” (K5, Görüşme, Mart 2024).

Erkek katılımcılardan E4 kendi çocuklarına evliliği önermemektedir Kadın katılımcılardan K5 ise kendi iradesi ile olduğu sürece ayakları üzerinde duran bireyin evliliğini desteklemektedir. Eril düzene ayak uydurmak zorunda olan kadınlar, kendi çocuklarının bu düzen içinde kendileri gibi yok sayılmaması için, kız çocuklarının eğitimleri için mücadele etmektedirler.

BÖLÜM V

Sonuç ve Öneriler

Mardin kozmopolit kültüre ve feodal yapıya sahip olduğundan bu çalışmada, katılımcı gözlem yaparak, çocuk yaşta zorla evlendirilen kadın ve erkeklerle derinlemesine görüşmeler yaptım. Mardin, memleketimdi. Büyüdüğüm ve yaşadığım yerd. Araştırmaya katılan kadınlardan biri annemdi. Bazıları kuzenlerim, bazılarıysa komşularımdı.

Bu süreci yazmak benim için kolay olmadı. Bazı kayıtlar, kadınların Türkçe bilmemesinden kaynaklı Kürtçe olarak yapıldı. Bu kayıtları Türkçeye çevirdim. Kayıtları dinlemek, onların yaşantılarını daha derinlemesine dinlemek, bu yaşamlara şahit olan biri olarak, bende derin psikolojik izler yarattı.

Araştırma sürecinde en çok zorlandığım konu, erkeklerle yaptığım görüşmelerdi. Erkekler konuşmayı tercih etmiyordu. Konuşmayı kabul eden erkekler de ses kaydı alınması istemiyordu çünkü bir olarak “Ben zorla evlendirildim” demenin, onları daha “güçsüz ve zayıf göstereceği” düşüncesindeydiler.

Kadınlar içinse durum daha farklıydı. Çünkü kadınlar ses kaydı altına alınırlarsa eşlerinin ya da babalarının hapse girmesinden korktular. Bu sebepten dolayı, çoğu kadın katılımcı, söylemek istediklerini ses kaydı kapandıktan sonra söylediler. Aldığım ses kayıtlarından ziyade, bu araştırmada aldığım notlar ve gözlemlerim araştırma sürecinde etkin oldu. Araştırma sürecindeki en büyük avantajım “oralı” olmamdı ve insanların beni şahsen tanıyor olmalarıydı. Kapalı bir toplumda yaşayan katılımcılar, bana bundan dolayı güven duydular ve en mahrem alanlarına dair benimle paylaşımda bulundular.

Araştırma sürecinde kadınlar kadar erkeklerin de ataerkil şiddetin mağduru olduklarına şahit oldum. Çünkü kadının yok sayılıp görülmediği bu dünyada, aslında arka planda kalan, görünmeyen, görünmek istemeyen bir durum daha vardı: Kadın kadar aslında erkek de kendi evliliğinde söz hakkına sahip değildir. Tıpkı kız

çocukları gibi erkek çocukları da eğitimden mahrum edilmiş ve ailenin sorumluluğunu alarak kendi onayları dışında evliliğe sürüklenmiştir. Katılımcı kadınlar evliliği istemediğini belirtme hakkına sahip değilken, erkekler ise itiraz etme hakkına sahip değildiler. Dini açıdan Şafii mezhebine sahip olan bu toplumda, evlilik unsuru kadının söz hakkının olmadığını, evliliğin velisinin onayı ile gerçekleştiğini göstermektedir. Kız çocukları evleneceği kişileri evlendikten sonrasında görmektedirler.

Çocuk yaşıta evlilikler, özellikle ataerkil toplumsal yapılar içinde, kız çocuklarının haklarının ihlali ve şiddet örneği olarak değerlendirilmektedir. Bu araştırmada sadece kız çocukları değil, erkek çocukları için de aynı durumun gerçekleştiği görülmüştür. Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan Mardin gibi bölgelerde, bu tür evliliklerin ekonomik, dini ve kültürel nedenlere dayandığı ve ciddi sosyal ve bireysel sonuçları olduğu görülmektedir. Mardin örneği üzerinden ataerkil şiddet bağlamında çocuk yaşıta evliliklere dair en önemli etken, toplumsal ve kültürel baskılar olmuştur. Çünkü ataerkil toplum kendi düzeninin bozulmasını istememiştir. Aileler, kız çocuklarını erken yaşıta evlendirerek onların "namusunu" korumayı ve ekonomik yüklerinden kurtulmayı amaçlamışlardır. Erkek için de bu baskı, farklı bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Erkek babadan gelen malı yahut işi devam ettirmek için bir aileye sahip olup o sorumluluğu almaya zorlanmaktadır. Toplumsal normlar, kız çocuklarının erken yaşıta evlenmesini, erkek evladın ise ailenin isteği çerçevesinde yaşamasını destekler ve teşvik eder.

Araştırma kapsamında gördüğüm, çocuk yaşıta evlendirilen kadın ve erkekler, eğitimlerini tamamlayamadan okuldan ayrılmak zorunda kalırlar. Bu durum, onların ekonomik bağımsızlık kazanmalarını ve kendilerini geliştirmelerini engeller. Eğitimsiz kalan kız çocukları, evlilik içinde ve sonrasında bağımlı bir yaşam sürerler. Aynı durum erkek çocukları için de geçerli olmuştur. Erkek başka bir eğitim yahut iş olanağı olmadığından kendi ailesine ve topluma bağlı bir yaşam sürdürmektedir.

Şiddet, toplumsal düzlemde güç açısından daha dezavantajlı olan gruplar tarafından en fazla yaşanmaktadır; bu gruplar arasında çocuklar, kadınlar ve yaşlılar bulunmaktadır. Bu gruplar, toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler nedeniyle, hem fiziksel hem de duygusal şiddete daha yatkın hale gelirler. Çocuklar, henüz gelişim aşamasında olduklarından ve korunma ihtiyacı duyduklarından, şiddet karşısında

savunmasızdırlar. Kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılık nedeniyle şiddet riski taşırlar. Yaşlılar ise fiziksel zayıflıkları ve toplumsal görünürlüklerinin azalması nedeniyle şiddete maruz kalabilirler. Bu grupların yaşadığı şiddet, toplumsal yapının ve eşitsizliklerin bir yansımasıdır ve bu nedenle toplumsal koruma ve destek sistemlerinin güçlendirilmesini gerektirir (Polat, 2016). Fakat bu çalışma ile birlikte fiziksel olmasa da psikolojik ve hak ihlalleri bakımından erkeğin de kadın gibi dezavantajlı olduğu görülmüştür.

Türkiye'de yapılan çalışmalara göre, şiddet genellikle fiziksel boyutta ele alınmakta ve genellikle kadınların şiddet mağduru, erkeklerin ise şiddetin faili olarak görüldüğü ve bu çalışmaların genellikle kadına yönelik şiddetle ilgili çözümlere odaklandığı gözlemlenmektedir (Aslan ve Şeker, 2013; Bakırcı, 2009; Çalı, 2012; Er, 2013; Karataş ve Kılıçarslan, 2013; Kocacık ve Çağlayandereli, 2009; Zara Page ve İnce, 2008). Ataerkil şiddet toplumda erkek egemenliğini ve kadınlar üzerindeki kontrolü sürdüren şiddet biçimlerini ifade eder.

Bu şiddet türü, yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddeti de kapsar.

Ataerkillik, tarihsel ve kültürel bağlamda erkeklerin toplumsal, ekonomik ve politik güçleri ellerinde bulundurduğu ve kadınların bu güç yapılarının dışında bırakıldığı bir düzeni ifade eder. Bu bağlamda, şiddet ve güç ilişkileri arasındaki bağlantılar, ataerkil yapıların güçlenmesine ve sürdürülmesine katkıda bulunur.

Ataerkil şiddet, yapısal ve kültürel bir şiddet biçimidir. Yapısal şiddeti eğitim, ekonomi, sağlık ve toplumsal cinsiyet gibi alanlarda, toplumsal sistemler, kurumların ve politikalar üretir. Kültürel şiddetse, din ve ideoloji üzerinden varlık bulmaktadır.

Yapısal ve kültürel şiddetin en büyük yansıması toplumun önemli yapı taşı olan evliliklerdir. Yapısal ve özellikle kültürel şiddet, kişinin ait olduğu kültürün ve yapısının bozulmaması için, kendi isteklerini hiçe sayarak toplumun ve kültürün beklentilerini karşılamaktadır. Bu tür evlilikler, genellikle kadınların rızası olmadan, zorla veya baskı altında yapıldığından, kadının hem fiziksel hem de psikolojik sağlığı üzerinde derin izler bırakabilir. Bu evliliklerde mağduriyet hususu sadece kadın olmamıştır. Ataerkil bağlamda yapılan evlilikler soyun devamı olan “erkeklik” göstergesinden dolayı erkeklere de psikolojik olarak şiddet uygulamıştır. Kadınlar ve

erkekler bu süreçte ataerkilin getirisi ile kendi arzularının ve haklarının bilincinde olmayarak önce okul hayatından, eğitimden men edilmiştir. Hem erkek hem de kadınlar ekonomik olarak ataerkil sistemin başında bulunan baba yahut baba figüründe olan kişiye bağlı kalarak her anlamda özgürlükten uzaklaşarak sisteme bağlı hale getirilmiştir.

Pierre Bourdieu'nun sembolik şiddet kavramı, sosyal normlar, kültürel değerler ve ideolojiler aracılığıyla şiddet davranışlarının meşrulaştırılması ve toplumsal kabul görmesidir. Bu tür şiddet, doğrudan fiziksel veya sözlü zarar vermektense, değerler ve algılar yoluyla iktidar ve eşitsizlikleri pekiştirir. Sembolik şiddet, çocuk yaşta evliliği normalleştiren ve destekleyen kültürel normları ve değerleri içselleştirir. Bu normlar, genç yaşta evliliği toplumsal olarak kabul edilebilir bir davranış olarak gösterir ve bireylerin bu uygulamayı içselleştirmelerine yol açar. Katılımcılar kendi isteklerini bastırarak arzu etmedikleri evliliklere hayır demek yerine çaresizce kabullenmiştir. K.7 olarak adlandırdığım katılımcım, okul üniforması ile uyuyup bu duruma söylemsel bir tepki vermemiş olsa dahi aslında sembolik şiddetin en önemli göstergesi olmuştur. Birey evlenmek istemediğini kültürel normlardan kaynaklı dile getirememiştir, okul hayatına devam etmek isteyen K.7 buna tepki olarak önlüğü ile son gününü de yaşamak isteyerek öylece uyumuştur. Kişi fiziksel bir şiddet acı yaşamamış olsa da tepkisiz olarak gördüğümüz durumda eylemsem ve söylemsel karşıt çıkma yok fakat tepkisel olarak sembolik şiddete maruz kalarak çaresiz hissetmiştir. Herhangi olumsuz bir tepki vermeyen kültürel değerlere ve eril tahakküme boyun eğen K.7'nin aslında sembolik şiddete maruz kaldığını görmekteyiz.

Mardin hem daha feodal hem de azınlık denilecek toplulukları kapsayan kapalı bir toplumdur. Kültüre baş kaldırmak bireyler açısından pek mümkün değildir. Kadın yahut erkek, toplumun ve kültürün dinin yapısını bozmadan yaşama ayak uydurmayı hedefler. Yapı ve kültür değişen zamanla az da olsa esnetilse de tam olarak bir değişim ve özgürlük alanı sağlanmamıştır. Özellikle daha çok eğitimden uzaklaşarak bilinçli bir birey olmaktan uzaklaşan kişiler, ailenin ataerkilin ve kültürel şiddetin etkisi altında kalarak umutsuz bir hayata mecbur bırakılmışlardır. Toplumun ve kültürün baskısı nedeniyle evlenen bireyler halen evliliklerinde mutsuz yaşamaya zorlanmaktadır. Çünkü kendi inisiyatifıyla evlenmeyen bireyler kendi isteği ile de

boşanamamışlardır. Tıpkı evlilik gibi boşanma da kültürün ayıplaması sebebiyle var olan yapının korunmasına neden olur.

Birçok kültürde kadınlığa geçiş, genellikle daha sessiz ve az ritüelli bir süreç olarak yaşanırken, erkekliğe geçiş süreci çoğunlukla karmaşık ve belirgin ritüellerle gerçekleşir. Bu durum, erkeklik oluşturma sürecinde "yüceltilmiş, öne çıkarılmış erkeklik ve kahramanlık söylemi" gibi güçlü anlatıların ön planda olmasına neden olur. Bu süreç, erkeklik normlarını ve değerlerini toplumsal olarak pekiştiren, bireyleri bu normlarla uyumlu hale getiren bir mekanizma olarak işlev görür (Thoma, 2011). Erkek kahraman olarak atfedildiğinden bir kahramanın kendi isteği olmadan bir durumu kabullenmesi mümkün olmayacaktır. Ataerkil şiddetin dayattığı kahraman erkek modeli kültürel şiddete ses çıkaramamıştır. Bu araştırmada katılımcı olan erkekler zorla evlendirilme durumunu belirtmekten çekinmiş, bunun bir “zayıflık” olduğunu ve bunun bilinmesinin “erkekliklerini zedeleyeceğini” söylemişlerdir.

Bu durumun düzelmesi ve değişimi kapalı toplumlar için elbette zor olacaktır. Toplumun bunu kabul etmesi ve değişimi için öncelikle eğitim hususunun çözüme kavuşturulması ve bilgilendirmesi gerekmektedir. Hatta özellikle hukuki ve askeri olaylardan çekinen bu toplumda, kendi toplumunun adalet sisteminden çıkarılarak devletin hukuk sistemi ile tanıştırılmalı. Gerekli olursa hukuki işlemler de başlatılmalıdır. Diğer türlü bu sisteme yapıya alışan toplumun caydırıcılığı olmadığından değişime de açık olamayacaktır.

Mardin'de evliliklerde ataerkil şiddetin sonuçları, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli etkilere yol açmaktadır. Bu sonuçlar, kadınların fiziksel ve psikolojik sağlığını, ekonomik durumlarını ve genel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durumun iyileştirmek için öncelikle okullarda ve topluluklarda toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine eğitim programları düzenlenmeli. Erkeklerin de bu eğitimlere katılması sağlanarak ataerkil roller ve normlar hakkında farkındalık oluşturulmalı. Kadınların hakları ve şiddet durumunda başvurabilecekleri yasal yollar hakkında bilgilendirilmesi önemlidir. Kadınlara yönelik bilgilendirme kampanyaları ve seminerler düzenlenmeli. Şiddete karşı yasal koruma sağlayan kanunlar etkin bir şekilde uygulanmalı ve şiddet mağdurlarının adalete erişimi kolaylaştırılmalı. Psikolojik, hukuki ve ekonomik destek sağlayan merkezler oluşturulmalıdır.

Kadınların ve erkeklerin istihdama katılımı teşvik edilmeli ve mesleki eğitimler sunulmalıdır. Erkek ve kadın bireylere özellikle başka bir seçim olduğu ve farklı daha modern bir hayat seçebilecekleri hususunda eğitim programları düzenlenmelidir. Kendi yaşadıkları evliliğin mutsuzluğunu kendi çocuklarına yaşatmayarak daha sağlıklı bireyler yetiştirerek bu yapısal şiddetin önüne geçilebilir.

Sivil toplum kuruluşları ve hükümet, çocuk yaşta evliliklerle mücadele etmek için işbirliği yapmalıdır. Bu işbirliği, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler alanında daha etkili çözümler üretilmesini sağlayabilir. Yerel liderler ve dini liderler de bu mücadelede rol almalı ve çocuk yaşta evliliklere karşı tavır almalıdır. Özellikle inanç kültürü ile harmanlanan bu coğrafyada dini açıdan daha bilinçli hale getirilip yeni dünya düzenine adapte edilmesi gerekmektedir. Modern kültüre ve yaşama etkin bir birey haline getirilmesi bilgilendirilip eğitimle meslek sahibi getirilmelidir.

Çocuk yaşta evlilikler, bireysel hak ve özgürlüklerin ihlali olduğu gibi, toplumsal gelişim ve ilerlemenin önünde de büyük bir engeldir. Bu tür evliliklerin önlenmesi, toplumun tüm kesimlerinin ortak çabasıyla mümkün olabilir.

Bu ataerkil düşünceye dayanan evliliklerin önüne geçmen feodal kapalı bir toplum için hızlıca olacak ve değiştirilecek bir durum değildir fakat ailelerin ve toplumun çocuk yaşta evliliklerin zararları konusunda bilinçlendirilmesi için eğitim kampanyaları düzenlenmelidir. Kız çocuklarının eğitime devam etmeleri teşvik edilmeli ve bu konuda ailelere destek sağlanmalıdır. Erkek çocukları bir veliaht gibi yetiştirmeyerek baba izinden gitmek zorun olan kişi olarak yetiştirilmemelidir. Çocuk yaşta evlilikleri engellemek için yasal düzenlemeler güçlendirilmelidir. Bu düzenlemelerin etkin bir şekilde uygulanması sağlanmalıdır. Erken yaşta evliliğe teşvik eden veya izin verenler hakkında caydırıcı cezalar getirilmelidir. Yoksul ailelere yönelik ekonomik destek programları geliştirilmeli ve kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi yerine eğitimlerini sürdürmeleri teşvik edilmelidir. Mikro kredi ve diğer ekonomik destekler, ailelerin maddi sıkıntılarını hafifletmeye yardımcı olabilir.

Kaynakça

- Acar, A. (1990). Türk Aile Yapısı ve Kızılcahamam Aile Yapısı Üzerine Bir Araştırma (Basılmamış doktora tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Adak, N. (2004). Bir Sosyalizasyon Aracı Olarak Televizyon ve Şiddet. *Bilig*, 30, 27-38.
- Aksoy, S. (2014). Gelinlik Değil Kefen Giydirilmiş Çocuklar. *Ankara Barosu Dergisi*, 1, 291-294.
- Aktaş, A. (2013). Feminist söylemler bağlamında kadın kimliği: erkek egemen bir toplumda kadın olmak. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 53-72.
- Aktaş, F. O. (2010). Türkiye’de Erkekliğin Kurgulanışında Askerliğin Yeri (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alkan, T. (1981). Kadın-Erkek Eşitsizliği Sorunu. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 475.
- Alston, M. (2018). Working with Women: Gender-sensitive Social Work Practice. In M. Alston, S. McCurdy, & J. McKinnon (Eds.), *Social Work: Fields of Practice* (3rd ed., pp. 3-18). Oxford University Press.
- Altuntek, N. S. (1993). A Profile of Child Marriage in Africa. New York: UNICEF.
- Aslan, M., & Şeker, S. (2013). Aile içi şiddetin bir boyutu olarak kadına yönelik şiddet: toplumsal algı ve tutumlar. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 171-193.
- Ataman, H. (2009). LGBTT hakları insan haklarıdır. Ankara: İnsan Hakları Gündemi Derneği Yayınları.
- Atay, T. (2012). Çin İşçi Japon İşçi: Cinsiyet ve Cinsellik Üzerine Antropolojik Değiniler. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aydemir, E. (2011). Evcilik mi Evcilik Mi? Erken ve Zorla Evlilikler Çocuk Gelinler. USAK Yayınları.
- Ayzöğ, D. (2008). Öğrencilerin Çocuk Haklarını Algılama Düzeyleri ile Başarıları Arasındaki İlişki. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 7-8.
- Barutçu, A. (2013). Türkiye’de Erkeklik İnşasının Bedensel ve Toplumsal Aşamaları (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Başaranbilek, E. (1994). Arkeolojik Eserlerde Çocuk. In B. Onur (Ed.), *Toplumsal Tarihte Çocuk*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Bora, A., & Üstün, İ. (2008). Sıcak Aile Ortamı: Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Berberoglu, Naile (2011) *Children's childhoods: Exploring childhood through children's interpretations of television advertisements in North Cyprus*. PhD thesis, University of York,
- Büyükkaragöz, S. (1998). Öğretmenlik Mesleğine Giriş (1. Baskı). Konya: Mikro Basım Yayım Dağıtım.
- Bourdieu, Pierre ve Wacquant, Loic (2003). Düşünsel Bir Sosyoloji İçin Cevaplar. Çev. Nazlı Ökten. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, Pierre (2015), Ayrım, (Çev. Derya Fırat ve Günce Berkkurt), Heretik Yayınları, Ankara.
- Can Gürkan, Ö., & Coşar, F. (2009). Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 124-129.
- Caranny-Francis, A. (2002). Gender studies: terms and debates (Elektronik sürüm). Londra: Palgrave Macmillan.
- Cherlin, A., & Riley, N. E. (1986). Adolescent fertility: An emerging issue in sub-Saharan Africa.
- Chodorow, N. (1974). Family Structure and Feminine Personality. In M. Z. Rosaldo & L. Lamphere (Eds.), *Women, Culture and Society* (pp. 43-65). Stanford, CA: Stanford University Press.
- Cunningham, H. (2003). *Children's changing lives from 1800 to 2000*. In Maybin, J. & Woodhead, M. (eds.) *Childhoods in context*. UK: Open University, pp. 81-114.
- Connell, R. W. (1998). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika (Çev. Cem Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Connell, R. W. (2005). *Masculinities*. California: University of California Press.
- Constructing childhood: Theory, policy and social practice. [Çocukluk inşası: teori, politika ve sosyal pratikler] New York: Palgrave Macmillan.
- Demez, G. (2005). Kabadayıdan Sanal Delikanlıya Değişen Erkek İmgesi. İstanbul: Babil Yayınları.
- Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal Cinsiyet* (2. Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Elkind, F. (1995). Çocuk ve Toplum: Çocuğun Toplumsallaşması (N. Güngör, Çev.). İstanbul: Gündoğan Yayıncılık.

- Elkin, F. (1960). *The child and society: The process of socialization*. New York: Random House.
- Erduyan, I. (2017). Etnografi. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Editörler), Nitel araştırma: Yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları içinde (ss. 82-104). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ergil, D. (2001). Şiddetin Kültürel Kökenleri. *Bilim ve Teknik*, 399, 40-41.
- Fulcher, J., & Scott, J. (2003). *Sociology*. New York: Oxford University Press.
- Galtung, J. (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167-191.
- Galtung, J. (1996). *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization*. London, Thousand Oaks ve New Delhi: SAGE Publications.
- Geertz, C. (2010). Kültürlerin Yorumlanması (H. Gür, Çev.). Dost. (1973).
- Goldberg, H. (2010). *Erkek Olmanın Tehlikeleri*. İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Güneş, M., Selçuk, H., Demir, S., İbiloğlu, A. O., Bulut, M., Kaya, M. C., & diğerleri. (2016). Marital Harmony and Childhood Psychological Trauma in Child Marriage. *Journal of Mood Disorders*, 6, 63-70.
- Güngör, S. (22 Kasım 2011). "Küçük evlilik büyük sorun!". *Milliyet Gazetesi*. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2023, <http://www.milliyet.com.tr/pembenar/kucuk-evlilik-buyuk-sorun-1466084>
- Güven, U. Z. (2016). Türkiye'de aile kurumuna ilişkin güncel tartışmalar: Taya 2011 sonuçları üzerine bir değerlendirme. *Journal of International Social Research*, 9(43). DOI:10.17719/jisr.20164317693
- Hartmann, H. (2006). Marksizm'le Feminizm'in Mutsuz Evliliği (Çev. Gülşat Aygen). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Hooks, B. (2012). Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika (B. Aydın vd., Çev.). İstanbul: BGST Yayınları.
- James, A. & James, A. (2004). *Constructing childhood: Theory, policy and social practice*. New York: Palgrave Macmillan.
- James, A. & James, A. (2008). *Key concepts in childhood studies*. London: Sage.
- Jenks, C. (2004). *Constructing childhood sociologically*. In Kehily, J.M. (ed.) *An introduction to childhood studies*. Berkshire: Open University Press, pp. 77-95.
- Jones, P. (2009). *Rethinking childhood: Attitudes in contemporary society*. London: Continuum International Publishing Group.

- Kamal, S. M. (2012). Decline in child marriage and changes in its effect on reproductive outcomes in Bangladesh. *Journal of health, population, and nutrition*, 30(3), 317-330
- Kandiyoti, D. (1997). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler* (Çev. Aksu Bora ve Diğerleri). İstanbul: Metis Yayınları.
- KAMER. (2006). *İstersek Biter: Namus Adına İşlenen Cinayetler. 2006 Raporu*. Diyarbakır: Kamer Vakfı.
- Kaya, İ. (2007). Azınlıklar, çokkültürlülük ve Mardin. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (9), 44-55.
- Köseli, A., & Çelik, K. (2020). Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Sağlık Riskleri ve Sonuçlarına Çok Sektörlü Yaklaşımlar. <https://turkey.unfpa.org/en>
- Kuhn, P., & Shen, K. (2013). Gender Discrimination in Job Ads: Evidence From China. *The Quarterly Journal of Economics*, 128(1), 287-336.
- Kümbetoğlu, B. (1996). Gizli İşçiler: Kadınlar ve Bir Alan Araştırması. In N. Akgökçe & S. Çakır (Eds.), *Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem* (pp. 230-238). Sel Yayıncılık.
- Kuper, A. (1995). *İlkel Toplumun İcadı: Bir İllüzyonun Dönüşümleri* (Çev. İsmail Türkmen). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Marlow, D. R. (1977). *Textbook of Pediatric Nursing*. London: W.B. Saunders Co.
- Marini, M. M. (1990). Sex and Gender: What Do We Know? *Sociological Forum*, 5(1), 95-120.
- Maral, E. (2004). İktidar, Erkekler ve Teknoloji. *Toplum ve Bilim*, 101, 127-143. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Mayall, B. (ed.) (1994). *Children's childhoods observed and practiced*. London: The Falmer Press.
- Mills, J. (2000). *The child in nineteenth-century literature*. In Mills, J. & Mills, R. (eds.) *Childhood studies: A reader in perspectives of childhood*. London: Routledge, pp. 41-60.
- Onur, B. (2005). *Türkiye'de Çocukluğun Tarihi* (2.bs.). Ankara: İmge Yayıncılık.
- Ortaylı, İ. (2001). *Osmanlı Toplumunda Aile*. İstanbul: Pan Yayıncılık.

Oldman, D. (1994). *Childhood as a mode of production*. In Mayall, B. (ed.), *Children's childhoods observed and practiced*. London: The Falmer Press, pp. 153-166

Özcebe, H., & Küçük, B. B. (2013). Önemli Bir Kız Çocuk ve Kadın Sorunu: Çocuk Evlilikler. *Türk Pediatri Arşivi*, 48(2), 86-93.

Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.

Pollock, L. (1983). *Forgotten Children: Parent-Child Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Prout, A. & James, A. (2006). *A new paradigm for the sociology of childhood? Provenance, promise and problems*. In James, A. & Prout, A. (eds.) *Constructing and reconstructing childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood*. Second Edition, London: Routledge, pp. 7-33

Qvortrup, J. (1994). *Childhood matters: An introduction*. In Qvortrup, J., Bardy, M., Sgritta, G. & Wintersberger, H. (eds.) *Childhood matters: Social theory, practice and politics*. Aldershot: Avebury.

Sancar, S. (2009). *Erkeklik İmkansız İktidar: Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.

Sarçgil, A. (2005). *Bukalemun Erkek* (Çev. Sevim Aktaş). İstanbul: İletişim Yayınları.

Sarı, E. (2009). *Mardin'de kültürlerarası iletişim ve kültürel kimliğin/farkın inşası. Alternatif*.

Selek, O. (2008). *Sürüne Sürüne Erkek Olmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Seggie, F. N. ve Bayyurt, Y. (2017). Nitel araştırma yöntemi. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Editörler), *Nitel araştırma: Yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları içinde* (ss. 11-22). Ankara: Anı Yayıncılık.

Şenol, D., & Alp, Y. E. (2012). *Çocuk Gelin ve Çocuk Dul Kadınlara Kırıkkale Örneğiyle Sosyolojik Bir Bakış*.

Staggenborg, S. (1998). *Gender, family and social movements*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.

Sünbuloğlu, N. Y. (2013). *Erkek Millet Asker Millet*. Derleyen Nurseli Yeşim Sünbuloğlu. İstanbul: İletişim Yayınları.

Tezcan, M. (1990). *Türk Aile Yapısı*. In F. Töremen (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

Tezcan, M. (2000). *Türk Ailesi Antropolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.

Tohoma, D. (2011). Babalar: Bir Kahramanlık Öyküsü (Çev. Fikret Doğan). İstanbul: İletişim Yayınları.

TÜİK. (2017). İstatistiklerle Çocuk 2017 (Statistics on Child 2017). https://www.tuseb.gov.tr/enstitu/taces/yuklemeler/istatistik/istatistiklerle_cocuk_2017_tablolar.xls

Türker, Y. (2004). Erk ile Erkek. *Toplum ve Bilim*, 101. İstanbul: Birikim Yayınları.

United Nations Children's Fund. (2005). Early Female Marriage in the Developing World. *Gender and Development*, 11(2).

United Nations Children's Fund. (2015). Ending Child Marriage: Progress and Prospects. New York: UNICEF.

United Nations Children's Fund. (2016). The State of the World's Children 2016: A Fair Chance for Every Child. New York: UNICEF.

United Nations Children's Fund. (2019). Early Marriage: A Harmful Traditional Practice. New York: UNICEF.

Yılmaz, K., & Ersoyal, H. (2013). Medyanın Değişen Çocukluğa Etkisi Konusunda Veli, Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, 6(4), 759-777.

Yüksel, E. (2013). Bir Savaş Anlatısı Olarak Nefes: Vatan Sağolsun ve Hegemonik Erkeklik Krizi. *Ankara Üniversitesi Fe Dergi*, 5(1), 15-13.

Yüksel, H., & Yüksel, M. (2014). Çocuk İhmali ve İstismarı Bağlamında Türkiye'de Çocuk Gelinler Gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 1-24

Ekler

Ek 1 - İntihal Raporu

ATAERKİL ŞİDDET BAĞLAMINDA ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLER: MARDİN ÖRNEĞİ (ŞÜKRAN TEKİN)			
ORJİNALLİK RAPORU			
%8	%8	%2	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ
BİRİNCİL KAYNAKLAR			
1	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	%2	
2	kadinarastirmalari.kadem.org.tr İnternet Kaynağı	%1	
3	sobider.com İnternet Kaynağı	%1	
4	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	%1	
5	data2.unhcr.org İnternet Kaynağı	%1	
6	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<%1	
7	turkey.un.org İnternet Kaynağı	<%1	
8	dspace.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1	
9	Güler, Çisem. "Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi'ne Göre Çocuğun İadesi Talebinin Reddi Nedenleri", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<%1	
10	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	<%1	

Ek 2 - Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Onayı**BİLİMSEL ARAşTIRMALAR ETİK KURULU**

13.05.2024

Sayın şükran Tekin

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2024/1768 proje numaralı ve **“Ataerkil şiddet bağlamında çocuk yaşta evlilikler: Mardin örneği”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Prof. Dr. Aşkın KİRAZ

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Koordinatörü